Riksdagens protokoll 1991/92:90

Torsdagen den 2 april

Kl. 12.00–18.18

Protokoll 1991/92:90

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 27 mars.

Anf. 1 TALMANNEN:

Före de beslut som nu skall fattas vill jag påpeka att debatten i nästkommande ärende, trafikutskottets betänkande TU24, förväntas bli mycket kort. Jag får därför anmoda de ärade ledamöterna att stanna kvar i kammaren i avvaktan på voteringen också rörande TU24.

2 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 1 april

Företogs till avgörande justitieutskottets betänkanden 1991/92:JuU18 och JuU19, jordbruksutskottets betänkande 1991/92:JoU16 samt näringsutskottets betänkanden 1991/92:NU19, NU21 och NU27 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 89).

Justitieutskottets betänkande JuU18

Mom. 2 (anslag till Brottsskadenämnden: Ersättning för skador på grund av brott)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion Ju516 av Lars Werner m.fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Justitieutskottets betänkande JuU19

Mom. 5 (anslag till vissa domstolskostnader m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 148 röster mot 123 för reservationen av Lars-Erik Lövdén m.fl.

1 *Riksdagens protokoll 1991/92. Nr 90*

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande JoU16
Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande NU19
Mom. 1 och 2
Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3 (skärpning av bankrörelse- och finansbolagslagstiftningen)
Utskottets hemställan bifölls med 273 röster mot 13 för meningsyttringen av Rolf L Nilson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 4 (offentliga ledamöter i affärsbankernas styrelser, m.m.)
Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av motiveringen i reservationen av Anita Gradin – bifölls med acklamation.

Näringsutskottets betänkande NU21
Mom. 1 och 2
Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3 (socialklausul i internationella handelsavtal)
Utskottets hemställan bifölls med 279 röster mot 13 för meningsyttringen av Rolf L Nilson i motsvarande del.

Mom. 4 (marknadsföring m.m. av alkoholdrycker)
Utskottets hemställan bifölls med 217 röster mot 69 för reservation 1 av Hadar Cars m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.
Kenneth Lantz (kds) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 5 (marknadsföring m.m. av tobaksvaror)
Utskottets hemställan bifölls med 217 röster mot 71 för reservation 2 av Hadar Cars m.fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 6 (Norden som hemmamarknad)
Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Rolf L Nilson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

3 § Sjöfart m.m.

Föredrogs
trafikutskottets betänkande
1991/92:TU24 Sjöfart m.m. (förnyad behandling).

Anf. 2 JARL LANDER (s):

Fru talman! Det betänkande, TU24, som vi nu skall behandla, är alltså resultatet av den återförvisning till utskottet som riksdagen gjorde den 18 mars. Återförvisningen har gett till resultat att utskottsmajoriteten nu accepterat det socialdemokratiska tänkandet, att vi inte skall göra förändringar i stödet till Gotlandstrafiken innan vi får fram ett nytt förslag till hur den regionala balansen även i fortsättningen skall kunna innefatta också Gotland och gotlänningarnas transporter. Att avskaffa nu beprövade lösningar innan nya förslag har kommit fram anser vi socialdemokrater inte vara seriös politik.

Det är synd, fru talman, att utskottets borgerliga majoritet, när nu hela ärendet var återremitterat, inte tog chansen att ändra skrivningarna om sjöfarten på Vänern och uttalandet om borttagandet av det svenska rederistödet.

Men, ärade kammarledamöter, fortfarande har ni chansen att stoppa den kommande diskrimineringen inom svensk sjöfartsnäring. Fortfarande har ni chansen att rädda sjöfarten på Vänern. Det kan ni göra genom att tillstyrka våra reservationer nr 3 och 4 till betänkandet, vilka jag härmed yrkar bifall till.

I övrigt, fru talman, vill jag hänvisa till det vi sade här i kammaren den 18 mars, när vi debatterade ärendet första gången.

Anf. 3 KENNETH ATTEFORS (nyd):

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 1 samt till reservation nr 2. Dessutom yrkar jag bifall till reservationerna nr 5, nr 6 och nr 8 till TU24. Övriga reservationer från Ny demokrati stödjer vi naturligtvis, men vi kommer inte att yrka bifall till dessa, då vi vill spara kammaren tid.

Anf. 4 BENGT HURTIG (v):

Fru talman! Denna debatt har vi fört en gång förut. Även jag kan instämma i beklagandet att inte den borgerliga majoriteten tagit chansen att ändra sin rederipolitik och sin inställning till sjöfarten på Vänern. Nu finns inte, såvitt jag förstår, möjligheten att få fram någon proposition i tid, utan det kommer att fattas pengar för regeringen när det gäller rederistödet.

Jag yrkar bifall till min meningsyttring i mom. 15.

Anf. 5 ROLF CLARKSON (m):

Fru talman! Jag yrkar bifall till trafikutskottets hemställan i betänkande 24 och avslag på samtliga reservationer och på meningsyttringen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 8 (konkurrens i Gotlandstrafiken)

Utskottets hemställan bifölls med 269 röster mot 22 för reservation 1 av Kenneth Attefors.

Mom. 9 (offentliggörande av avtalet mellan staten och Nordström & Thulin)

Utskottets hemställan bifölls med 267 röster mot 23 för reservation 2 av Kenneth Attefors. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Gunhild Bolander (c) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 13 (sjöfarten i Vänern och Trollhätte kanal)

Utskottets hemställan bifölls med 162 röster mot 131 för reservation 3 av Sven-Gösta Signell m.fl.

Kjell Ericsson (c) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 15 (rederistödet)

Först biträddes reservation 4 av Sven-Gösta Signell m.fl. med 121 röster mot 14 för meningsyttringen av Bengt Hurtig i motsvarande del. 158 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 161 röster mot 130 för reservation 4 av Sven-Gösta Signell m.fl.

Mom. 16 (konstruktionskrav)

Utskottets hemställan bifölls med 264 röster mot 22 för reservation 5 av Kenneth Attefors. 6 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 19 (regler för sjötrafik)

Utskottets hemställan bifölls med 267 röster mot 20 för reservation 6 av Kenneth Attefors. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 27 (lotsutkiken på Vinga)

Utskottets hemställan bifölls med 269 röster mot 22 för reservation 8 av Kenneth Attefors.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

4 § De kyrkliga kommunernas uttag av skatt

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1991/92:SkU18 De kyrkliga kommunernas uttag av skatt (prop. 1991/92:100 delvis).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Utskottets hemställan bifölls.

5 § Skattepolitiken

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1991/92:SkU20 Skattepolitiken.

Anf. 6 ANITA JOHANSSON (s):

Fru talman! Det betänkande vi nu behandlar tar upp motioner från den allmänna motionstiden i år. Vi socialdemokrater har i vår motion krävt en omprövning av höstens orättvisa skattebeslut.

Den stora skattereformen som vi och Folkpartiet liberalerna var överens om skulle åstadkomma en samhällseffektiv beskattning och samtidigt uppfylla fördelningspolitiska mål. Reglerna var utformade så, att viktiga mål skulle uppfyllas, nämligen att finansiera offentliga utgifter och skapa fördelningseffekter. I förutsättningarna ingick att skattereformen skulle följas upp i alla dess delar.

Som vi framhåller i vår partimotion skall skattenivån här i landet ses mot bakgrund av våra ambitioner på välfärdens område. Omkring en tredjedel av de totala skatterna går tillbaka till hushållen i form av pensioner, barnbidrag, sjukpenning m.m.

En stor del av skattekakan går också till, som vi ser det, viktiga områden såsom äldreomsorgen, sjukvården och skolan, vilka vi tycker att alla solidariskt skall bidra till.

Det går inte, fru talman, att dra in på dessa utgifter utan att allvarligt försämra för stora grupper i vårt land. Det är därför som vi riktar mycket stark kritik mot fyrpartiregeringen och kammarmajoritetens skattepolitik. Det är en omvänd Robin Hood-politik. Man tar från de fattiga och ger till de rika.

Allt som hittills har presenterats har varit en ren intressepolitik. Alla åtgärder har gynnat de rika i detta samhälle.

I detta betänkande behandlas ett flertal motioner med yrkanden om att gå vidare på den väg som regeringen har slagit in på. Som exempel kan här nämnas förslag om att införa en avdragsrätt eller andra skattestimulanser för sparkapital eller uppbyggnad av s.k. riskkapital. Det föreslås avdragsrätt från inkomst av tjänst för underskott i näringsverksamhet, avdragsrätt eller skattefrihet för hobbybetonad verksamhet och skattelättnader för dem som inte besväras av räntekostnader i sitt boende.

Fru talman! Utskottet har visserligen avstyrkt dessa yrkanden men har samtidigt upplyst om att regeringen prövar frågor av denna karaktär i positiv anda och förutskickat snara förslag om skattelättnader. För vår del anser vi att eventuella justeringar av nuvarande regler i skattesystemet måste ha som syfte att göra systemet enklare, öka den samhällsekonomiska effektiviteten och framför allt öka den fördelningspolitiska rättvisan.

Vi har också i vår motion tagit upp frågan om skatteplanering och skattefiffel. Samhället måste enligt min mening på bred front gå till angrepp mot sådana företeelser och mot den ekonomiska brottsligheten.

Fru talman! Kravet är att skattereformen i princip återställs. De förslag till omedelbara åtgärder som läggs fram i motionen kommer att medföra att de årliga skattelättnader på 13 miljarder kronor som regeringen genomdrivit för kapitalinkomster och förmögenheter återtas och att löntagare och villaägare m.fl. slipper de skatteskärpningar på 4 miljarder kronor som höstens beslut om borttagande av reduktionen för fackföreningsavgifter och ändrad avdragsrätt för räntekostnader innebär.

Vi socialdemokrater fullföljer vår skattepolitik som redovisades senast hösten 1991. I de delar som nu behandlas innebär detta förslag en återgång till de regler som gällde före höstens beslut om kapitalinkomster m.m., ränteavdrag och successivt slopande av förmögenhetsskatten. När det gäller förmögenhetsskatten innefattar motionen krav på en omläggning i linje med det förslag som har redovisats i departementspromemorian Reformerad förmögenhetsbeskattning (Ds 1990:91).

Vi vidhåller naturligtvis att man vid indexuppräkning av den nedre gränsen för uttag av statlig inkomstskatt i forsättningen skall bortse från den del i penningvärdesförändringen som beror på skatteomläggningen. Det är, fru talman, en nödvändig justering för att höginkomsttagarna inte skall få överkompensation för inflationen. På detta område är jag mycket besviken på Folkpartiet liberalerna.

Fru talman! Några ord om förmånsbeskattningen. Det finns nu en utredning som skall göra en översyn av de förändringar skattereformen innebar för olika slag av förmåner.

När det gäller frågan om lunchsubventioner är direktiven mycket otydliga. Därför är jag glad att hela utskottet ställer sig bakom mitt tillägg om lunchsubventionerna och reglernas praktiska tillämpning. Utskottet anser att den särskilda utredaren också bör redovisa konsekvenserna av det nya systemet med avseende på hur lunchätandet påverkats och hur eventuella förändringar har påverkat branschen och de anställda. Det är bra att vi får detta utrett.

Så till frågan om den s.k. frequent flyer-rabatten, dvs. trohetsrabatten. Vi

återkommer i vår motion om detta orättvisa skatteförslag som den borgerliga majoriteten fattade beslut om i december.

Bakgrunden är att ett utländskt flygbolag erbjudit sina resenärer ett slags trohetsrabatt. Det innebär att resenärerna belönas med ett antal poäng varje gång de väljer att flyga med samma bolag. Ett visst antal hopsamlade poäng medför sedan att resenärerna kan få flygresa, hotellrum, hyrbil eller annan förmån gratis eller till rabatterat pris i samband med semestern. Riksskatteverket har helt riktigt uppgivit att en förmån av detta slag är skattepliktig om den grundar sig på tjänsteresor som arbetsgivaren har betalat.

Jag tycker att det här förslaget är både stötande och utmanande. Det är en förmån till maktelitens olika grupper. Det här förslaget tar priset. Det är ett grundskott mot skattereformens bärande principer om likformig skatt på lön och andra ersättningar.

Att det finns kontrollproblem när det gäller utländska flygbolag kan givetvis inte vara ett tillräckligt starkt skäl för skattefrihet. Samma argument skulle kunna användas för andra typer av inkomster och förmåner, t.ex. lön från utländska arbetsgivare. Förslaget kommer, Knut Wachtmeister, att leda till omfattande smittoeffekter. Vem kan efter detta motstå skattelättnader för andra löneförmåner vilka kan motiveras på liknande sätt?

Dessa skattelättnader är inte heller någon lösning på de företagsekonomiska problem som SAS för tillfället har.

Fru talman! Detta är borgerlig politik i sin prydno.

I Norrländska Socialdemokraten kan man läsa att resebonusen är olaglig. Där säger Thorsten Cars, som arbetar vid Stockholms tingsrätt, att det kan vara fråga om mutbrott. Det skall bli intressant att följa denna fråga, fru talman.

Så till vår reservation nr 10 som handlar om den s.k. genomsynen vid beskattning av bostadsrätter. Målsättningen i skattereformen var att beskattning av egnahem och bostadsrätter skulle vara enhetlig och likformig. Genomsynsreglerna är nödvändiga för att uppnå en likvärdig beskattning inom boendet. Höstens beslut att slopa genomsynen vid tillämpningen av takregeln innebär att reglerna för bostadsrätter blir avsevärt mer förmånliga än motsvarande regel för egnahem.

Fru talman! Till sist ber jag att få yrka bifall till vår reservation nr 1. Jag står givetvis också bakom våra övriga reservationer till detta betänkande.

Anf. 7 PETER KLING (nyd):

Fru talman! Jag skall börja med att tala till Anita Johansson angående frågan om frequent flyer-rabatter som hon tog upp för en stund sedan. Om SAS inte får använda den här frequent flyer-rabatten riskerar kanske flera hundra personer att mista sina jobb. Är det så farligt om några enskilda människor skulle få denna förmån i form av en gratis resa, när det kanske kan rädda flera hundra jobb?

Om SAS inte får den möjligheten att konkurrera, Anita Johansson, mister de anställda kanske jobben. Det är ingen i direktionen och inga höga chefer som mister jobben, utan det är de arbetare som står och delar ut väskor och tar emot biljetter. Jag ser detta som en mycket bra årgärd för att rädda jobb. Jag kan inte fatta varför Socialdemokraterna går emot detta.

Sedan vill jag fortsätta med att tala litet grand om att vi politiker bör ta vårt ansvar gentemot våra medborgare och tänka på folkhälsan genom att införa skattefria lunchförmåner igen. Jag tror säkert att Anita Johansson kan hänga med på en sådan sak också.

Denna beskattning drabbar dels företagen genom sociala avgifter, dels löntagarna genom en beskattningsbar förmån. Innan denna skattehöjning genomfördes åt ca 1,3 miljoner människor i företagens personalmatsalar och 800 000 utnyttjade kupongförmåner. Efter det att denna folkhälsovådliga beskattning införts äter endast 700 000 i personalmatsalarna och endast 400 000 utnyttjar kupongförmåner. Det innebär, mitt herrskap, att ungefär 1 miljon människor har slutat att äta dessa nyttiga luncher.

Detta leder ju till att folk mår sämre och presterar sämre. Trivseln på arbetsplatserna minskar. Jag skall göra en jämförelse med oss i denna kammare. Jag vet att vi arbetar mycket hårt från tidigt på morgonen till sena kvällen. Vad är det som motiverar mig till detta arbete? Det är stimulansen att fightas med er. Vad är då avkopplingen? Jo, när man går och äter sin lunch och får ett rejält mål lagad mat. Tänk om någon tog ifrån oss denna förmån! Det är ungefär vad vi har gjort när det gäller 1 miljon människor ute i arbetslivet.

Det finns säkert ett brett stöd för att ta bort den här beskattningen av lunchförmånerna. Moderater, socialdemokrater och nydemokrater har faktiskt motionerat i detta ämne. Det bör alltså finnas en mycket god grund för att vi skall kunna rösta för en sådan motion.

Ett annat område som jag skall belysa som är en mycket dålig affär för staten, och en stor sport här i Sverige, är travsporten. Den omsatte 1991 ca 7 miljarder kronor. Där kammade statsmedborgarna hem 650 milj.kr. i skatt. Hästägarna i Sverige har en årlig kostnad för sin verksamhet på 1,6 miljarder kronor. De tävlar om 440 milj.kr. Detta ger ju ett rejält underskott. Dessa 440 miljoner är, hör och häpna, beskattningsbara. Normalt sett skulle det inte finnas några hästägare i detta land, men det gör det, eftersom de är fanatiker och älskar sin sport.

Det är 60 000 människor som är direkt involverade i den här sporten. De köper spannmålsprodukter från jordbruket för 1,4 miljarder. Om vi inte stimulerar den här sporten genom ett skattefritt hobbyhästägande är det risk för att många av dessa 60 000 människor mister sina jobb. De kommer att köpa färre jordbruksprodukter. Spelet kommer att minska på sikt. Detta är en fruktansvärt dålig affär för oss här i kammaren, dvs. för statskassan.

Man får inte heller glömma att AB Trav och Galopp med sina ekonomiska resurser stöder hästkliniker, forskning, utbildning, Flyinge, Vången, Strömsholm, galoppsporten samt friidrotten genom olympiatrav m.m. Detta kan också bli ett avbräck.

Tills sist skulle jag vilja ta upp en motion som är skriven av socialdemokraten Birger Rosqvist angående feriearbetande ungdomar. Vi i Ny demokrati tycker att den är mycket bra.

Om en familj mister en försörjande fader får barnen en barnpension av staten. Den går givetvis till att försörja barnen och familjen, t.ex. till hyra, kläder, mat osv. Låt oss tänka oss att dessa barn är 15–16 år, går i skolan och skall feriearbeta. Sedan har vi en jämställd familj med två föräldrar i livet

som inte har tillgång till barnpensionen. Skillnaden mellan dessa familjer är att när de barn som har två föräldrar i livet feriearbetar får de tjäna 11 300 kr. utan att betala skatt medan däremot de barn som har mist den ena föräldern måste betala skatt från första kronan.

Jag tycker att man skall skilja på barnpension och feriearbete. Förutsättningarna för feriearbete skall vara lika för alla ungdomar. Man skall inte bestraffas för att man har mist en förälder. Vi i Ny demokrati tycker att detta är en självklarhet. Jag kan nämna för kammaren att jag har sagt precis detta till 25–30 ledamöter när vi har suttit och fikat. Samtliga av dessa har sagt att detta är en bra idé. Men jag har inte sagt att jag har väckt en motion om detta. Den hinner givetvis inte alla att läsa, bara vi i skatteutskottet. Det skall bli intressant att se om dessa 25 personer kommer att rösta för detta i dag. Jag tvivlar på det. Det skulle vara mycket intressant att veta det.

Fru talman! Jag vill yrka bifall till reservation 2 avseende mom. 6, reservation 4 avseende mom. 8, reservation 5 avseende mom. 10, reservation 6 avseende mom. 11, reservation 7 avseende mom. 12, reservation 8 avseende mom. 13 och reservation 9 avseende mom. 14.
(Applåder)

Anf. 8 ANITA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Vi kan konstatera att SAS nya resebonus lyfter vid månadsskiftet, men projektet riskerar att kraschlanda. Jag tror faktiskt på Thorsten Cars. Han är nämligen expert på mutbrott.

Fru talman! Jag är inte förvånad. Peter Kling och Ny demokrati slår ju vakt om makteliten i det här samhället. Jag skall åtminstone göra vad jag kan för att upplysa svenska folket om den politik som ni står för.

Anf. 9 PETER KLING (nyd) replik:

Fru talman! Jag skulle faktiskt vilja säga till Anita Johansson att vi slår vakt om arbetena. Det är därför vi har godkänt det här med frequent flyerrabatten. Det beror inte på något annat. Att det sedan blir 10–20 personer som får en gratis resa eller något bonustillägg bryr jag mig inte om. Jag är inte så avundsjuk. Jag ser det hundratal arbetstillfällen som man kan rädda på sikt med detta. Det är vad vi i Ny demokrati ser till först och främst. Det viktigaste av alltihop är att de på golvet, de som står och delar ut biljetter och de som kör väskor, får behålla sina jobb.

Anf. 10 ANITA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Men snälla Peter Kling, inte kan väl 10–20 personers resa betyda att vi räddar hundratals jobb på SAS. Var litet förnuftig, Peter Kling!

Anf. 11 PETER KLING (nyd) replik:

Fru talman! Jo, det är just vad vi kan göra, Anita Johansson. Om vi inte ger SAS den här möjligheten tar utländska flygbolag över dessa rutter i Sverige. De tar över beläggningen på dessa flygresor. Det innebär att SAS måste minska ner därför att de inte får så många resande. De måste lägga ner vissa bitar. Vilka är det som drabbas av det, Anita Johansson? Jo, det är de som

står på golvet, de som kör väskorna och de som delar ut biljetterna. Så långsint kan Anita Johansson inte vara, att hon inte förstår detta.

Anf. 12 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Fru talman! Vid dagens ärendebehandling kommer denna kammares majoritet att visa att man håller fast vid den enda vägen. Skatteutskottets majoritet har i de tre betänkanden som följer på varandra genomgående valt att avvisa alla förslag till justeringar av den enda vägen. Utskottets motiveringar är ett kraftfullt bevis på att politiker inte är pratiga och långrandiga.

På knappt tre sidor i betänkande SkU20 slår man fast att det bara finns en väg. Utskottet skriver: "De aktuella motionsyrkandena överensstämmer i allt väsentligt med de motsvarande yrkanden från samma håll som utskottet hade att behandla i höstas. Enligt utskottets mening saknas skäl till några förnyade ställningstaganden i dessa frågor."

Fru talman! Detta är faktiskt ett rimligt resonemang. Om man sakbehandlade skatteprinciper så sent som hösten 1991, finns det då verkligen någon anledning att göra förnyade överväganden så snart som ett halvår senare? Kunde inte oppositionen bekväma sig till litet nytänkande och komma med konstruktiva förslag i stället för skåpmat? Finns det någon anledning att, likt en trött TV-kanal, köra repriser på samma debatt, att läsa upp redan hörda anföranden för stenografer och protokoll?

Det beror på vad som sades i höstas och vad som hänt under vintern. Kanske kan det vara dags för litet vårstädning i såväl skattepolitiken som retoriken.

Utskottet skriver: "Som utskottet konstaterade i höstas har den ekonomiska kris som Sverige befinner sig i ställt krav på omedelbara åtgärder för att bryta den ekonomiska stagnationen och lägga grunden för en ny period av tillväxt, företagande och utveckling."

Detta är en riktig utgångspunkt. Men det räcker inte med att starta från rätt plats. Man måste också röra sig åt rätt håll och i rätt hastighet för att vara i takt med tiden. Politik handlar nämligen om att ha rätt vid rätt tidpunkt. Jag har sagt det tidigare, och jag säger det igen: Det går att förena struktur- och konjunkturpolitik.

Skatternas grundläggande uppgift är att finansiera offentliga utgifter och fördela om inkomster och förmögenheter. Regeringens politik har enligt min mening misslyckats med båda dessa uppgifter.

Den budgetbomb som vi varnade för i valrörelsen har briserat och budgetunderskotten växer. Vi får vara tacksamma om det statliga budgetunderskottet i landet stannar på 60–70 miljarder. Jag varnar redan nu för att det kommer att bli än värre. Det finns inte längre något överskott i vad man kallar den konsoliderade offentliga sektorn. Även där är det underskott.

Vad gäller omfördelningen har regeringen däremot delvis lyckats, men i fel riktning. Man påtalar gärna från borgerligt håll, från centerhåll men även från Moderaterna, med rätta att 1980-talets socialdemokratiska politik innebar vidgade inkomst- och förmögenhetsklyftor. Men regeringen väljer trots detta att göra riktade skattesänkningar som vidgar klyftorna ytterligare. Detta är i sanning en udda slutsats av en riktig analys.

Fru talman! Det skall erkännas att vad jag nu sagt är en känd kritik. Ut-

skottets ordförande har hört den förr. Det är den snälla vänstern mot den kloka högern. Det är debatten mellan dem som vill dela och dem som vill se till att det finns något att dela.

Jag kan hålla med Knut Wachtmeister och även hans namne Ian, som skall delta i debatten, om att ingen hade kommit ihåg den barmhärtige samariten om han inte hade haft några pengar att betala härbärget med. Det är riktigt.

Men låt oss vända på perspektivet och se vem det är som menar att man skapar tillväxt genom att ge gåvor och vem det är som vill driva en uthållig politik för tillväxt – en politik utan snabba politiska klipp.

Jag menar att det är högern som hoppas på tillväxt genom att dela ut förläningar i form av skattefrihet, en gammal känd svensk politik ända sedan Kristinas dagar. Slopad förmögenhetsskatt och sänkt kapitalskatt är huvudspåret för regeringen. Sänkta arbetsgivaravgifter är kravet från SAF. Industriförbundet kräver sänkt energiskatt. Villaägarförbundet kräver sänkt eller slopad fastighetsskatt. Skattebetalarnas förening vill sänka momsen. Och Ny demokratis idébank Nya välfärden vill sänka alla skatter. Detta är inte några kravmaskiner. Det är en kravindustri, en kravkoncern. När man hör dem låter det som den gamla folkvisan: Erk du! Maja du! Så ska vi ha't! Men var ska vi ta't?

Men det är enkelt. Man kan låna av framtiden och låta budgetunderskotten skjuta i höjden. Då pressar man upp ränteläget. Ett högt ränteläge är något av det mest tillväxthämmande man kan tänka sig. Det vet alla som känner småföretagandets villkor.

Jo, enkelt är det. Man kan skära ned i utgifterna. Man kan snabbt skära ned i socialförsäkringssystemen. Man kan införa karensdagar, slopa delpensionen eller tillämpa den verkligt kreativa varianten att låta de långtidssjuka betala. Detta leder visserligen till ökade sociala spänningar. Löntagarna kommer att försöka kompensera sig avtalsvägen genom höjd lön. Det ger bränsle till inflationsbrasan. Men än så länge finns ju Rehnbergsavtal, och med hög arbetslöshet skall man nog kunna hålla tillbaka lönekraven.

Det är enkelt och radikalt. Man kan skära i kommunsektorn. Man kan dra in statsbidrag och försämra ekonomin för kommunerna. Det är just vad regeringen gör. Visserligen går kommunerna mot ett finansiellt underskott på ca 30 miljarder år 1997. Men det är ju långt dit, för den som vill ha det gesvint.

Enkelt var det. Man kan sälja statlig egendom, vilket finansiellt är detsamma som att ta upp lån. Man kan t.o.m. sälja när priserna är som lägst. Det strider i och för sig mot varje sund affärsprincip. Men vad gör väl det, när det gäller att skaffa snabba pengar.

Detta är de enkla lösningar som regeringen har tillämpat och fortsätter tillämpa.

Skapar detta tillväxt? Mitt svar är nej. Subsidier ger ingen uthållig tillväxt.

Vi i vänstern har ett annat recept. Vi talar om en uthållig tillväxt. Det är inte så svårt att förena konjunktur- och strukturpolitik. Vi vill ha en politik för frihandel, med EG-området men även med andra handelsområden inkl. Sydostasien. Vi skall ha fasta spelregler för företag och löntagare, och inte hålla på och ändra i efterhand i de sociala trygghetssystemen.

Det finns ingen annan väg till tillväxt än att öka produktiviteten. Men den

ökar inte genom att vi ger skattelättnader och skattegåvor. Det skall ske ute i industrin och inte här i kammaren, att öka produktiviteten.

Man kan stimulera till produktivitetsökning genom att satsa på utbildning. Det är den enklaste och mest effektiva vägen. Men då skall man inte göra som regeringen och skära ner på de satsningarna.

Vi skall ha en aktiv fördelningspolitik. Det håller inflationen under kontroll och ger möjligheter att dämpa skattetrycket efter hand. Det är ingen mening med att människor skall behöva bidrag på grund av ett högt skattetryck. Men när man försämrar trygghetssystemen skapar man spänningar. Det är fel väg.

Vi behöver budgetbalans. Vårt alternativ stimulerar efterfrågan i ekonomin men utan att höja budgetunderskottet. Det ger samma budgetunderskott som regeringens förslag. Men vi får en ökad efterfrågan i ekonomin. Det klarar vi genom att vi inte ger dessa stora skattesänkningar.

Med en sådan politik kan vi hålla nere räntenivån. Det gynnar tillväxten. Vi skall satsa på utbildning och forskning, på investeringar i infrastrukturen. Men man kan inte gång på gång presentera samma satsning som en nyhet. Det är tredje eller fjärde gången som regeringen har presenterat samma satsning på infrastruktur som en nyhet – något slags "Recycling Generation" i politiken. Man behöver nya, friska pengar till infrastruktursatsningarna.

Vi behöver en fungerande social trygghet. Rättvisa är inte något improduktivt. Det är produktivitet i den uthålliga ekonomiska tillväxten.

Vi behöver en skattepolitik för rättvisa och tillväxt. Vi talar om välfärd.

Det har vi presenterat. Det innebär vissa höjningar på inkomstskattesidan. Men de är små jämfört med de oerhört kraftiga skattesänkningar man har fått i de högre inkomstskikten.

Vi föreslår inte bara skattehöjningar utan också riktade skattesänkningar där det ger effekt. Så gick vi med på slopad förmögenhetsskatt på arbetande kapital. Men vi går inte med på denna vidlyftiga politik, att bara ge till kapitalet.

Faktum är att den svenska kapitalbeskattningen ligger på OECD-nivå. I många avseenden ligger den t.o.m. lägre än på EG-marknaden. Den svenska företagsbeskattningen är redan synnerligen konkurrenskraftig. Den är lägst.

Man skapar inte tillväxt med skattesänkningar. Det har ekonomen Paul Krugman nyligen visat i sina rapporter. De empiriska erfarenheterna från länder som har prövat detta visar samma sak.

Det är en felaktig politik. Det är den enda väg som gynnar en viss grupp i samhället och försämrar för andra. Vi skall ha ett land i balans.

Vi föreslår skattesänkningar på hotell- och restaurangtjänster och på kollektivtrafik, för att förbättra tjänstesektorn och vårt lands turistnetto. Det är en riktad, bra skattesänkning, som vi tar på oss. Man kan stimulera vissa sektorer i industrin via skattesänkningar. Det är sant. Men det skall inte ske genom allmänna och generella gåvor, som regeringspolitiken driver.

Anita Johansson talade om 13 miljarder i skattesänkningar och 4 miljarder i skattehöjningar i höstas. Man kan räkna på olika sätt. Jag skall vara oerhört snäll mot regeringen och konstatera att det i proposition 60 för tillväxt föreslogs skattesänkningar på 5,3 miljarder. Då har vi räknat lågt och försiktigt.

Lägger man sedan till den slopade omsättningsskatten på aktier på 2 miljarder blir det 7,5 miljarder. Jag är snäll om jag säger att man sänkte skatterna med ungefär 7,5 miljarder i höstas.

Nu skall man dra in 7,5 miljarder från kommunsektorn. Politiker kan inte bestämma att industrisysselsättningen skall öka. Det går inte. Det beror på marknadsutsikterna. Men det finns ett område som politikerna kontrollerar direkt. Det är kommunsektorn.

Om man hade gjort nedskärningar i kommunsektorn under en högkonjunktur, en överhettning, hade det varit system i det hela. Då hade man kunnat flytta arbetskraft från kommunsektorn till industrin. Men vad man nu gör, när man skär ned så kraftigt i kommunsektorn, är att flytta folk från sysselsättning till arbetslöshet. Dessa indragningar är konjunkturellt alldeles felaktiga.

För att uttrycka det oerhört enkelt: Man tar 7,5 miljarder från kommunerna och placerar hos kapitalägare. Det får man ingen som helst ökad efterfrågan av. Man får ingen ökning av industriinvesteringarna. Det räcker att läsa pressammanfattningen av Långtidsutredningen. Där konstateras att det i en internationaliserad ekonomi inte längre finns något rakt samband mellan hushållssparandet i ett land och nivån på industriinvesteringarna. Det är något slags Lyckoslantsteorem man lever med. Men det stämmer inte i den moderna ekonomin.

Det klokaste regeringen kunde göra, om man förenar konjunktur- och strukturpolitik, är att dra tillbaka dessa stora skattelättnader på kapitalsidan, så att man inte behöver göra denna drastiska indragning av pengar från kommunerna. Då kan vi hålla upppe sysselsättningen. Detta har förändrats sedan besluten i höstas fattades.

Arbetslösheten ökar dramatiskt. Vi talar om 6–7 % arbetslöshet om något år. Detta har förändrats. Det borde göra att skatteutskottets majoritet, och Knut Wachtmeister och kanske rent av Ian Wachtmeister tog sig samman och gav kommunerna de pengar de behöver för att upprätthålla sysselsättningen.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till Vänsterpartiets meningsyttring vad gäller moment 1 och 4. Jag ställer mig bakom meningsyttringen i övrigt, men för att förkorta voteringsordningen nöjer jag mig med detta.

Anf. 13 KNUT WACHTMEISTER (m):

Fru talman! Dagens debatt gäller ett sextiotal motioner rörande inkomstskattepolitiken. De flesta av dem rör den skattereform som debatterades och beslöts förra hösten. Diskussionerna i dag kommer väl i stor utsträckning att bli en kopia av riksdagsdebatten den 18 december.

Regeringens proposition "Skattepolitik för tillväxt" med planer och åtgärder att på ett års sikt avskaffa förmögenhetsskatten samt sänka arvs- och gåvoskatter, sänka kapitalinkomstskatten och avskaffa skogsvårdsavgiften är alltför väl känd för att här närmare behöva redogöras för. Låt mig därför gå direkt på en granskning av oppositionens alternativa förslag.

I den socialdemokratiska partimotionen krävs en total återgång till de skatteregler som gällde före regeringsskiftet. Detta visar en skrämmande oförståelse för de snabba och nödvändiga åtgärder som erfordras för att bryta den ekonomiska stagnationen. För ett år sedan hade man den insikten,

men då var man förstås i regeringsställning, med därmed följande ansvar för ekonomin.

När det gäller beskattningen har Socialdemokraterna faktiskt i vissa fall lagt sig till vänster om Vänsterpartiet. I fråga om förmögenhetsskatten accepterar Vänsterpartiet, som vi nyss hörde, i motsats till Socialdemokraterna att skatten tas bort på det arbetande kapitalet. Samma sak gäller för övrigt skogsvårdsavgiftens avskaffande, även om denna fråga inte diskuteras i dag.

I sin partimotion föreslår också Socialdemokraterna att en förenklingskommission tillsätts för att man skall komma åt skatteundandragandet. Genom skattereformen har både möjligheterna till och incitamenten för skatteplanering reducerats, och eventuellt kvarvarande olater kan säkert hanteras av rättsväsendet utan någon förenklingskommission. För övrigt utvärderas skattereformen av en särskild kommitté.

Frågan är emellertid om inte en förenklingskommission skulle vara befogad när det gäller de nya skatteblanketterna. Blankett N1 och N2 samt beräkningen av den s.k. K-surven är med förlov sagt svårtolkade.

I en annan reservation har Socialdemokraterna något förvånande gått emot den s.k. frequent flyer-rabatten. Också den reformen beslutades så sent som i höstas. I denna fråga konstaterar jag att Anita Johansson har gjort det bekvämt för sig. Hennes anförande i denna del är ordagrant vad hon sade i kammaren den 18 december. En enda ändring gjorde hon. Hon sade i höstas: "Förslaget kommer, Filip Fridolfsson, att leda till omfattande smittoeffekter." Nyss sade hon: "Förslaget kommer, Knut Wachtmeister, att leda till omfattande smittoeffekter." Namnbytet var enda skillnaden. Allt som Anita Johansson sade i den tidigare debatten står att läsa i protokoll 1991/92:48 s. 91.

Socialdemokraterna vill också ändra på ett nyligen fattat beslut, nämligen återinförandet av den s.k. genomsynen vid tillämpningen av takregeln vid reavinstbeskattning av bostadsrätter. Självfallet genomför man inte en reform i december och slopar den i april, i all synnerhet inte som prövning nu görs när det gäller bostadsbeskattning, bostadsbidrag och bostadsfinansiering.

Vänsterpartiet har åtta hemställanspunkter. Man vill ha en översyn av skattesystemet, en konsekvensanalys och också ett tillkännagivande om det svenska skattesystemet och EG. I vänsterpartimotionen kan jag skriva under på en synpunkt, nämligen att det är av vikt att regeringen intar en öppen hållning till de krav en alltmer internationaliserad ekonomi ställer på det svenska skattesystemet. De slutsatser vi drar därav sammanfaller dock inte med Vänsterpartiets.

I en annan hemställan vill man ha en allmän omprövning av höstens skattebeslut. Dock noterar jag, som jag tidigare nämnt, med tillfredsställelse att man accepterar slopandet av förmögenhetsskatten på det arbetande kapitalet. Positivt är också att man i en annan hemställan säger att man kan tänka sig en viss kvittningsrätt när det gäller arbete och näringsverksamhet, låt vara begränsat till förslagsvis ett basbelopp.

För att fullständiga redovisningen kan jag nämna att Vänsterpartiet vill ha en översyn av förmånsbeskattningen, traktamenten och bilkostnader samt bostadsbeskattningen. Det torde inte vara obekant för Lars Bäckström att

en översyn gällande dessa frågor pågår och att det därför finns skäl att avvakta resultatet.

Slutligen vill Vänsterpartiet också höja stämpelskatten med en kvarts procent vid förvärv av fast egendom och aktier. De skatteintäkter detta skulle medföra vore säkert en Döbelnsmedicin både för fastighetsmarknaden och för aktiehandeln, och enligt min uppfattning skulle detta alltså göra mer skada än nytta.

Även Ny demokrati vill ha en översyn av förmånsbeskattningen när det gäller lunchsubventionerna syftande till ett slopande av dessa skatteregler, vilket Peter Kling vältaligt har motiverat.

När det gäller bostadsbeskattning vill Ny demokrati återinföra tidigare regler vad beträffar avdragsrätt för reparationer och underhåll av jordbrukets mangårdsbyggnader samt dessutom överväga avdragsrätt även för småhusen. Jag vill gärna säga att det ligger mycket i dessa krav, och det är min förhoppning att det ekonomiska läget framöver förbättras så att utrymme finns för en reform när det gäller mangårdsbyggnaderna. Regeringen sliter som bekant med frågan. Även lunchsubventionerna är föremål för övervägande.

För att fortsätta med instämmanden vill jag säga att det också ligger en hel del i önskemålet att återinföra kvittningsrätt mellan inkomst av tjänst och underskott i näringsverksamhet. Kostnaderna härför är betydligt större än kostnaderna för reparationsavdragen för mangårdsbyggnader, men även i denna fråga är det regeringens ambition att i höst återkomma till riksdagen.

Andra frågor som är föremål för utredning och där Ny demokrati reserverat sig är en utvidgning av rätten för avdrag vid pensionsförsäkringar samt generösare regler för förmånstagare. Här har man hakat på motioner från Moderata samlingspartiet och kds.

Ny demokrati vill också ha skattelättnader för barns feriearbeten och barns ränteinkomster samt avdragsrätt för gåvor. När det gäller skattelättnader för barn har man hängt upp sig på en socialdemokratisk motion.

Barnpension gjordes förra året skattefri upp till 0,4 basbelopp, dvs. ca 15 000 kr. Jag undrar om Peter Kling informerade de 25 personer som har sagt sig stödja honom om detta förhållande.

Skattefrihet för småräntor kostar en hel del pengar, varför man inte nu anser sig ha råd, även om man kan ha stor förståelse för syftet. I denna fråga har Ny demokrati följt upp motioner från Centern och kds.

Slutligen återkommer Ny demokrati med det gamla kravet på avdragsrätt för gåvor. Även i denna fråga är syftet behjärtansvärt, men nu liksom tidigare anser utskottet att gåvoverksamhet bör stödjas på annat sätt än genom avdragsrätt.

Med det sagda, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna och meningsyttringen.

Anf. 14 ANITA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Det är bara att konstatera att borgerlig skattepolitik ökar orättvisorna och minskar tillväxten. Det finns, som Lars Bäckström sade i sitt anförande, inte en enda analys som visar att tillväxten skulle öka med ett minskat skattetryck. Det leder i stället till en sänkning av kapitalinkomster,

förmögenhetsskatter, allmänna löneavgifter – ja, listan kan göras mycket lång. Höstens och dagens beslut innebär att dessa orättvisor i vårt samhälle kommer att fortsätta att öka, men glädjande nog, Knut Wachtmeister, börjar svenska folket nu inse detta.

Ett av de viktigaste målen med skattereformen var att höginkomsttagarna skulle betala sina egna skattesänkningar. Detta mål har nu den borgerliga regeringen i hög grad gått ifrån. I denna fråga kvarstår min besvikelse över Folkpartiet. Nej, Knut Wachtmeister, jag tycker att ni skulle ompröva de orättvisa skatteförslag ni har trummat igenom här i riksdagen. Vi Socialdemokrater kommer envetet att kräva en återgång till en rättvis skattepolitik. Vi ställer inte som ni upp på att ensidigt gynna de rika.

Knut Wachtmeister sade att jag i mitt anförande i dag sade exakt detsamma som i höstens debatt när det gäller frequent flyer-rabatter. Upprepar man en sak ofta kanske det också kan bita på en moderat, vem vet!

Jag skall efter debatten överlämna artikeln "Resebonusen är olaglig" till Knut Wachtmeister, eftersom jag förstår att Knut Wachtmeister inte har läst den tidning artikeln är hämtad ur. I artikeln varnar en expert på mutbrott SAS. Är inte det något som Knut Wachtmeister kan fundera över?

Anf. 15 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Fru talman! Beträffande uteblivna analyser, Anita Johansson, måste jag säga att det visst finns analyser om skattetrycket och tillväxten. Världsbanken har gjort sådana, och vi har flera gånger i våra tidigare partimotioner påpekat detta, men det har kanske Anita Johansson inte läst.

Anita Johansson erkände att hon upprepade exakt vad hon sade i höstas. För tids vinnande kunde hon ha bara hänvisat till det protokoll jag nämnde.

Beträffande frequent flyer-rabatter är det kanske inte så märkvärdigt att ni gick igenom förslaget i höstas. Men nu när reformen är genomförd och SAS har börjat använda sig av dem i sin marknadsföring, går man från socialdemokratiskt håll tillbaka. Tänk litet blågult, Anita Johansson! Tänk vad det betyder för ett svenskt företag om man skulle agera så ryckigt som ni här föreslår. För övrigt har lagrådet på vår begäran granskat det hela och givit klartecken.

Anf. 16 ANITA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag upprepade vad jag sade i höstens debatt därför att jag ville markera att jag står fast vid de ståndpunkter som jag då hade. Jag hade hoppats på att någon ändå skulle lyssna på debatten. Jag tycker inte det är så roligt att hänvisa till ett snabbprotokoll när vi diskuterar skattepolitik.

Jag fick i dag, fru talman, ett uttalande från Fabriks ordförandekonferens med posten. Jag måste få citera ur det, för det är så viktigt och hänger ihop med skattepolitiken:

"Den borgerliga regeringens omänskliga politik måste stoppas. I lågkonjunktur och stigande arbetslöshet väljer den borgerliga regeringen att föra den svenska samhällsutvecklingen flera årtionden bakåt i tiden."

Det är precis vad som håller på att ske nu. Man sänker skatterna för de väletablerade i samhället och försämrar för gamla, sjuka och barn, försämrar för våra skolor. Åk gärna ut, Knut Wachtmeister, till Huddinge kommun för

att träffa de medborgare som inte ställer upp på en sådan social nedrustning som ni moderater ställer till med i detta land.

Anf. 17 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Fru talman! Anita Johansson säger att hon upprepade det hon sade i höstas därför att hon trodde att vi skulle ändra oss. Då hade hon haft större skäl att komma med nya argument. Vi är inte så ryckiga i vårt resonemang att vi ändrar oss om Anita Johansson upprepar sig. Hade hon kommit med nya argument, hade vi kunnat diskutera dem.

Vidare säger Anita Johansson att vi står för social nedrustning. Det är naturligtvis nonsens. Om vi förenklar och förbilligar produktionen och tillhandahållandet av varor och tjänster, är det ingalunda någon social nedrustning. Dessutom ville socialdemokraterna detta själva åtminstone i våras. Man skrev i kompletteringspropositionen i april 1991: Arbetet med att minska de offentliga utgifternas andel av bruttonationalprodukten skall fullföljas med kraft och uthållighet. Därmed skapas utrymme för att på sikt sänka skattetrycket. Detta är angeläget för att förbättra ekonomins funktionssätt och öka tillväxten.

Så hette det då, men så heter det inte nu.

Anf. 18 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag får tacka Knut Wachtmeister för att han gjorde en korrekt återgivning av de krav som Vänsterpartiet har redovisat och också för att han inser att vi på några punkter har gått till mötes kraven på de skattesänkningar som behövs för att skapa tillväxt. Det är bra om vi kan föra debatten i denna konstruktiva anda.

Jag skall också försöka vara konstruktiv och reda ut litet grand detta med EG. Knut Wachtmeister säger att vi måste sänka kapitalbeskattning och företagsbeskattning till EG-nivå. Men är det inte så, Knut Wachtmeister, att vi redan ligger lägre än EG på företagsskattesidan? Är det inte så att vi redan ligger lägre än EG och OECD när det gäller beskattning av kapitalinkomster? I den utvärdering som utskottets majoritet talar om att regeringen skall göra men som redan är gjord framgår detta mycket tydligt. Den totala skattebelastningen på utdelad vinst med maximal marginalskatt är inom EG 47 %, i Sverige, även efter avdragen, 36 %. Varför skall vi då sänka våra kapitalskatter, när vi redan ligger lägre än EG?

Rent nominell beskattning av kapitalinkomster, inte utdelade på bolagsskattesidan, ligger i Sverige efter 1993 på 25 %, i EG 35–38 %. Varför skall vi ligga så mycket lägre än EG? Skulle vi inte kunna, Knut Wachtmeister, anpassa oss till EG uppåt också så att vi låg på samma nivå som EG? Jag tror att det vore en mer rimlig utgångspunkt.

Jag har en annan fråga till Knut Wachtmeister: Hur påverkar det arbetslösheten att man drar in 7,5 miljarder från kommunerna nästa år? Hur påverkar det den effektiva efterfrågan i ekonomin att man drar in 7,5 miljarder från kommunsektorn? Hur många av de friställda från kommunsektorn går till arbete i småföretagen och inom industrin? Är det inte så att företagsledare investerar i förhållande till vad som går att sälja nästa år, inte efter vad man får för kapitalbeskattning? Det är vad jag tror. Har Knut Wachtmeister

en annan uppfattning om hur småföretagare tänker? De jag känner tänker så som jag här talar om, att det är den förväntade möjligheten att sälja som är det intressanta.

Vi har, Knut Wachtmeister, i det förändrade läget satsat över 10,5 miljarder på att stimulera efterfrågan utan att höja skattetrycket mellan 1991 och 1992. Är det inte dags att ompröva skattepolitiken med tanke på den växande arbetslösheten?

Anf. 19 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Fru talman! Det är alltid intressant att höra på Lars Bäckström, även om hans huvudanförande i långa stycken mer handlade om finansutskottets ärenden än skatteutskottets. Lars Bäckström ställde några frågor till mig om företagsbeskattningen. Den är gynnsam åtminstone för de större företagen, men inte i samma utsträckning för de mindre. Det är de mindre vi värnar om. Det är de små företagen som skall växa sig större och ge nya jobb och säkra de gamla jobben.

Lars Bäckström säger att det vid en EG-anslutning kan behövas anpassa beskattningen även uppåt. Ja, det är riktigt. Det är möjligt att vi kommer att behöva göra det när den tiden kommer. Men eftersom vårt skattetryck ligger på 54–55 % av bruttonationalprodukten och det ute i Europa är 40 %, förstår Lars Bäckström själv att om vi skall anpassa oss till EG-skatterna blir det i huvudsak i sänkande riktning.

Sedan talar Lars Bäckström om indragningar på 7,5 miljarder från kommunerna. Det behöver ställas i relation till hur stor kommunsektorn är. Det är min alldeles bestämda uppfattning att man inte hela tiden kan leva över sina tillgångar och göra som Uppsala kommun. Om man inte hade gjort någonting där, skulle kommunen ha behövt låna 1 milj.kr. om dagen för att betala de löpande utgifterna. Vi måste bromsa någonstans. På sikt innebär det en bättre samhällsekonomi och på det viset också en garanti för att sysselsättningsläget skall kunna förbättras.

Jag måste även säga att Lars Bäckström har bättrat sig. Det är kanske sedan partiet slängde kommuniststämpeln och började kalla sig Vänsterpartiet. Man accepterar nu slopandet av förmögenhetsskatten på det arbetande kapitalet. Man vill ha en viss kvittningsrätt, och man håller med om att slopa skogsvårdsavgiften.

I dag läste jag i en tidning att Lars Werner, partiledaren, har sagt att det inte är helt säkert att Vänsterpartiet går emot en EG-anslutning. Det är glädjande omtänkande. Jag önskar bara att det fanns litet mera av sådant omtänkande också i skattepolitiken utöver de exempel jag nyss nämnde.

Anf. 20 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Vad gäller tidningsuppgiften kan jag försäkra att den inte är korrekt. Vi kommer att gå emot EG-unionen. Däremot kommer vi naturligtvis, som det ser ut i dag, att vara beredda att ompröva vår analys och våra argument i takt med att saker och ting händer i omvärlden. Men EG-unionen går vi emot. Det om detta.

Att vi har förändrat oss är sant. Vi har inga ideologiska fastlåsningar, utan vi försöker se på den konkreta politiken.

Det är detta som är så fascinerande. Jag tillhör 1968 års vänstergeneration, och jag kan se att ni ärrade konservativa gör exakt samma fel som studentvänstern gjorde 1968. Man skall aldrig göra om samma misstag två gånger. Ni har en så oerhört stelbent och rigid hållning där den enda vägen är skattesänkningar. Det är det tragiska.

Nu har vi en liten efterfrågan i ekonomin. Den borde vi höja. Kommunindragningen sänker den effektiva efterfrågan i ekonomin. Dessa pengar används för att sänka kapitalskatter så att de ligger lägre än EG-nivån.

Det är tragiskt att man tar pengar och gör människor arbetslösa för att skapa ett slags kapitalets Lichtenstein och Monaco i Sverige. Det är ingen bra väg för tillväxt. Det är att göra samma fel som Socialdemokraterna. De devalverade sig till några års tillväxt, men sedan fick de överhettning.

Ni försöker skattesänka er till tillväxt. Det kommer att gå lika dåligt. Det finns inga genvägar i politiken. Man måste arbeta uthålligt med att höja produktivitet, med utbildning, med kompetenshöjande åtgärder. Men det blir inga kompetenshöjande åtgärder i kommunerna när man drar in 7,5 miljarder.

Uppsala kommun kommer nog att höja effektiviteten utan den "draghjälp" man får med ytterligare statliga indragningar. Det är ett belysande exempel. De har redan så svårt, Knut Wachtmeister, att de går med underskott och måste låna till driften.

I det läget talar regeringen om att det finns ett finansiellt överskott. Det överskottet finns bara i böcker. Ute i landet hittar man det ingenstans. Saker som bara finns i böcker bör man inte använda som politisk kompass.

Sluta att dra in dessa 7,5 miljarder från kommunerna. Tänk på sysselsättningen! För att få råd med detta kan man inte göra så vidlyftiga skattesänkningar. Skattepolitik och ekonomisk politik är oupplösligt förenade. En sund ekonomisk politik kräver hänsyn till verkligheten, inte ideologiska låsningar.

Anf. 21 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Fru talman! Under hela 1970-talet inrättades fem kommunala tjänster varje timme. Under 1980-talet halverades denna ökningstakt, men det betyder i alla fall att man 1969/70 hade 500 000–600 000 färre människor som tog hand om oss än vi har i dag. Jag tror inte vi levde i en social misär för 20 år sedan.

Men faktum är att vi levt betydligt över våra tillgångar. Någon gång måste det stramas upp. Det behövdes en borgerlig regering för att våga ta det steget.

Jag vet att Lars Bäckström inte har någon replikrätt kvar, men jag ber honom betänka de synpunkter jag har framfört.

Talmannen anmälde att Lars Bäckström anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 22 PETER KLING (nyd) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att tacka Knut Wachtmeister för att det enligt honom nu på hösten kommer så många förslag tack vare våra motioner.

Sedan vill jag förtydliga detta med barnpensionen. Det är riktigt, Knut Wachtmeister, att 0,4 % av basbeloppet är skattefritt. Men detta går till försörjning av den familj som mist en förälder. Det har alltså ingenting med feriearbete att göra. Feriearbetet ser vi som en helt fristående sak. Det är fickpengar för barnen, och då skall de ha lika villkor. Barnpensionen går enbart till försörjning av familjen, som plåster på såren för att den ena föräldern är borta.

Beträffande avdrag för gåvor och sponsring tror vi att det på sikt kan leda till en besparing för staten, om man låter privatpersoner göra stora investeringar i form av gåvor och sponsring till olika näringar, till idrottsrörelse osv. Det kan på sikt leda till att staten får en besparing genom att man lyfter över problematiken till privatpersoner. Det är en positiv effekt, som vi ser det från Ny demokratis sida.

Jag vill avsluta med att meddela att jag vill avstå från att formellt yrka bifall till reservation 7 mom. 12 och reservation 8 mom. 13 för att minska voteringstiderna.

Anf. 23 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Fru talman! Det är inte mycket jag behöver replikera på. I långa stycken är vi överens om målsättningen att göra de skattekorrigeringar som både Peter Kling och jag nämnt förut i våra anföranden.

Jag begärde ordet när Peter Kling talade om feriearbete och barnpension. Jag kopplade ihop dem eftersom den kopplingen sker i reservation 5 om barnpension, där Peter Kling gör just denna koppling. Det var därför jag fortsatte med det.

Anf. 24 PETER KLING (nyd) replik:

Fru talman! Det stämmer, Knut Wachtmeister, att det i motionen talas både om barnpension och om feriearbete, men i motionen sägs också att man bör separera dessa två saker. Den ena går till försörjning och den andra är en inkomst till ett barn, en studerande. Det är alltså en viss skillnad.

Anf. 25 BENGT ROSÉN (fp):

Fru talman! Jag tänker ägna mig åt frågan om biodling, som utgör ett klassiskt exempel på en verksamhet där en väsentlig del av intäkterna inte tillfaller dem som utövar verksamheten utan i stället ger upphov till intäkter för andra. Detta uppkommer genom binas pollinering, och värdet härav överstiger värdet av den honungsproduktion som tillfaller biodlaren.

Professor Åke Hansson i Lund har i undersökningar påvisat att t.ex. blåbärsskörden blivit tre gånger större i områden med bigårdar än i områden där bigårdar saknas. Man kan se det så, att biodlarna genom binas pollineringsarbete betalar samhället en skatt.

Biodlarnas intäkter understiger således väsentligt det samhällsekonomiska värdet av verksamheten. Svensk biodling ligger i dag ur samhällsekonomisk synpunkt på för låg nivå och bör därför stimuleras.

I den skattereform som riksdagen 1989 beslutade om finns bl.a. en uttalad ambition att i utbyte mot rejält sänkta marginal- och företagsskatter avskaffa obeskattade förmåner.

Riksskatteverket företog i slutet av 1970-talet en utredning om lönsamheten i biodlingen, vilken ledde till förslaget att från beskattning undanta hobbyodlare om antalet samhällen uppgick till maximalt 15 stycken. Denna praxis övergavs efter skattereformen. Nu är i princip den minste biodlare bokförings- och deklarationsskyldig.

Skattemyndigheternas försäkran om att man inte tänker "jaga biodlare" har ej bidragit till att minska nedgången i antalet hobbyodlare. På några år har antalet sjunkit från ca 20 000 till ca 16 000. Under 1991 sjönk medlemsantalet i Sveriges Biodlares Riksförbund med ca 1 500. Ca 80 % av biodlarna är över 60 år och har mindre än 10 bisamhällen.

Efter skattereformen fastslogs en värdegräns på 5 000 kr., under vilken bär-, svamp- och kottplockare inte blir skattskyldiga. Trots att den samhällsinsats som landets biodlare gör är oändligt mycket större och trots att en ny utredning påvisat att det genomsnittligt inte uppkommer någon vinst på hobbyverksamhet med upp till tio samhällen, riskerar stelbent byråkrati att åstadkomma att ännu fler pensionärer lägger av med sin hobby.

Nuvarande regering har uppenbarligen insett den risken. Utskottet hänvisar i sitt betänkande till en utredning som pågår. Jag har varit i kontakt med departementet, varifrån man bekräftat att frågan om hobbybiodlarnas beskattning har fått förtur i den översyn av beskattning av tjänsteinkomster som Arne Backewold svarar för. Förslag väntas före sommaren.

Jag nöjer mig, fru talman, med detta besked och avstår från att yrka bifall till min motion.

Jag utgår från att sunt förnuft får segra över kineseri i denna fråga och att Sverige får behålla en frodig grönska genom att ett stort antal pensionärer känner sig fortsatt motiverade att hålla på med sin värdefulla hobby. Därmed inbesparas utgifter för anskaffande av statliga bin och biskötare.

Anf. 26 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Fru talman! Jag har ingen annan uppfattning än Bengt Rosén i den här frågan.

Biodling är en viktig binäring – om uttrycket tillåts. Det är alldeles riktigt som Bengt Rosén säger att Arne Backewold i sin översyn skall behandla frågan med förtur. Jag vill också tillägga att biträdande finansminister Bo Lundgren under en frågestund i kammaren har uttalat sig positivt. Jag tror att det kommer att bli lätt att komma överens.

Anf. 27 BENGT ROSÉN (fp) replik:

Fru talman! Tillåt mig att tacka Knut Wachtmeister för understrykandet av vikten av denna fråga.

Anf. 28 BENGT DALSTRÖM (nyd):

Fru talman! Ärade ledamöter och åhörare! Vi pendlar här i debatten mellan biodling och travhästar, och nu kommer jag till ämnet riskvilligt kapital – som berör framför allt några hundratusen småföretagare här i landet.

Alltsedan valet och i den uppföljande regeringsdeklarationen har regeringspartierna talat om att landets 300 000–400 000 småföretagare utgör grunden till ett bibehållande av välfärden. Åtgärder har också föreslagits och

beslutats av riksdagen för att långsiktigt främja företagsamheten. Sänkta skatter på kapital, avskaffande av förmögenhetsskatt, sänkta arvs- och gåvoskatter är några exempel. Regeringen utlovade också förslag om någon form av nyetableringslån enligt den tyska s.k. EKH-modellen, villkorslån, som ursprungligen skulle föreläggas riksdagen i vår. Förslaget kom först nu i dagarna och kan tidigast slå igenom och börja verka fr.o.m. årsskiftet. Det är dessutom inriktat enbart på nyföretagande. Samtidigt skulle utvecklingsfonderna börja leverera in lånekapital till staten. Vidare talade regeringen om ytterligare åtgärder för att stimulera småföretagarna. Vi frågar oss när de kommer.

Ännu har vi i riksdagen inte fått ta ställning till ett enda kortsiktigt verkande förslag som stimulerar till nya satsningar och nyföretagande inom småindustrin. Det är förvånande, rent av bedrövligt, i det ekonomiska läge som vi i dag befinner oss i.

När det gäller synen på behoven av riskvilligt kapital är en intressant bit i det ekonomiska pusslet naturligtvis landets utvecklingsfonder. En snabbundersökning visar att utvecklingsfonderna i dag, med några få undantag, inte utnyttjar sitt lånekapital utan ligger mellan 30 % och 80 % av sina likvida medel. Det är ett konstaterande som vi i näringsutskottet gjorde i förra veckan. Vi får anledning att snarast återkomma till detta i samband med vidare hantering av åtgärder kring frågan om riskvilligt kapital.

Ny demokrati har föreslagit såväl långsiktiga som kortsiktiga åtgärder för att tillgodose småföretagens behov av riskvilligt kapital och skapa motiv för en ökad satsning inom småföretagsamheten.

Med anknytning till löntagarfonderna har Ny demokrati således också förslagit en etablering av en näringslivsägd investeringsbank med uppgift att erbjuda småföretagen riskvilligt kapital på gynnsamma villkor. Det är en lösning som relativt snabbt skulle kunna erbjuda marknaden ett ansenligt kapital. Här finns 3–4 miljarder tillgängliga i likvida medel. Det är dessutom en lösning som har många bankmäns stöd.

Nu har regeringen i den i dagarna framlagda propositionen om användningen av löntagarfonderna öppnat vissa möjligheter för en förutsättningslös diskussion där Ny demokratis förslag borde kunna platsa. Vi får hoppas att det kan komma ut någonting positivt ur den framlagda propositionen, som öppnar vissa möjligheter att erbjuda marknaden ett riskvilligt kapital. Om detta skall arrangeras i form av en bank eller inte hoppas jag kan bli föremål för en vidare överläggning.

Så över till våra förslag med skatteanknytning till småföretagsamheten i enlighet med vår aktuella motion. Det gäller t.ex. att egenföretagare skulle tillåtas göra avdrag i sin privatdeklaration för satsning i det egna bolaget. Det är något som över huvud taget skulle kunna utsträckas till en satsning i riskkapitalföretag, som då blir avdragsgill. Det gäller också att återinföra kvittningsrätten mellan inkomst av tjänst och underskott i förvärvskälla. Ja, det är en idé som inte är ny, och det var så i ett tidigare skede. Enligt vad Knut Wachtmeister har informerat oss om är nu tydligen något sådant på gång. Jag hoppas att det blir av och att det inte dröjer för länge.

Dessa två möjligheter ingår i vår aktuella skattemotion. Till detta kommer att vi också har motionerat om att det bör göras möjligt att avsätta upp till

500 000 kr. av en årsvinst i en obeskattad reservfond. Vidare har vi i samma sammanhang föreslagit att nuvärdesavskrivningar bör tillåtas för maskiner, kontorsdatorer etc. i företag med upp till 50 anställda.

De två senare förslagen kommer att behandlas i ett sammanhang något senare. Jag hörde just i dag att en proposition har lagts fram där dessa förslag passar in.

Fru talman! Innan regeringens positiva åtgärder för småindustrin hinner verka kommer många småföretag att förblöda eller att stanna upp i sin utveckling. De åtgärder och signaler vi i Ny demokrati i olika sammanhang månad efter månad föreslagit behövs.

Fru talman! Jag föreslår kammaren att bifalla reservation 4.

Anf. 29 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Fru talman! Ny demokrati har verkligen gjort en kraftsamling när det gäller skattepolitiken med inte mindre än sex talare anmälda i dagens debatt. I december hade Ny demokrati en talare när skattepolitik och tillväxt diskuterades. Det är i och för sig glädjande att aktiviteten höjs när det gäller denna del av skattepolitiken.

Bengt Dalström talade först i hårda ordalag, men efterhand mildrades de. Han kom väl till insikt om att regeringen verkligen har gjort en rivstart på skattepolitikens område och också gjort mycket för den mindre företagsamheten.

Bengt Dalström nämnde småföretagen och löntagarfonderna. Där är det fråga om 1, 2 eller flera miljarder som skall satsas på den verksamheten. Det är glädjande, och det skall vi notera med tillfredsställelse.

Bengt Dalström hade också några andra förslag. Det gällde bl.a. att återinföra rätten att kvitta underskott i näringsverksamhet mot inkomst av tjänst. Som jag sade i mitt huvudanförande är den frågan angelägen, men jag inser att det finns andra hål att stoppa pengarna i. Vi får hoppas att den ekonomiska utvecklingen blir sådan att det här går att genomföra.

Jag försökte få fram hur mycket det skulle göra i skattebortfall. Siffrorna är mycket osäkra, men förmodligen rör det sig om åtminstone 1 miljard i skattebortfall, om man inför en sådan kvittningsrätt.

Ny demokrati föreslår också avdragsrätt för utbyggnad av riskkapital. Det förslaget innebär att den som har inkomst av tjänst skulle kunna reducera sin skatt genom att utnyttja denna nya möjlighet för att bygga upp ett riskkapital. Det får man naturligtvis inte heller gratis, även om det vore lovvärt. Jag har försökt ta reda på vad det skulle kosta, man jag avstår från att nämna några siffror i det sammanhanget, eftersom de ändå bara är hypotetiska.

Sedan talade Bengt Dalström också om nuvärdesavskrivningar. Det är möjligt att avskrivningsreglerna kommer att ändras. Jag talade i mitt huvudanförande om hur krångligt den här K-surven är beskaffad. Det skulle inte förvåna mig om K-survens livslängd blir ganska kort. Det är möjligt att också de förbättringar som Bengt Dalström efterlyser på det området kommer.

Anf. 30 BENGT DALSTRÖM (nyd) replik:

Fru talman! Det skulle vara intressant, Knut Wachtmeister, att få höra några exempel på konkreta åtgärder som har stimulerat småföretagarna spe-

ciellt. Det talades om en rivstart och en massa åtgärder, som skulle vara riktade till just småföretagarna, om jag tolkade Knut Wachtmeister rätt. Vilka är de, är min fråga.

Anf. 31 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Fru talman! Jag behöver inte upprepa vilka reformer som föreslås i Skattepolitik för tillväxt – den känner Bengt Dalström säkert till. Många av de reformerna gynnar småföretagsamheten, exempelvis slopandet av förmögenhetsskatten på det arbetande kapitalet – det är oerhört betydelsefullt – och en halvering av gåvo- och arvsskatten, vilket kommer att underlätta generationsskiften och förhindra att småföretag tvingas sälja vid generationsskiften.

Som ett tredje exempel kan jag nämna det som står om att gynna småföretagen i propositionen om löntagarfondernas avveckling, som just har kommit. Det nämnde jag också alldeles nyss.

Anf. 32 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Det var med intresse jag hörde Bengt Dalström gå igenom småföretagarnas situation. Det är ju en viktig fråga. Inte heller jag tror att storföretagen i särskilt hög grad kan öka den totala andelen sysselsatta i landet. Det är nog småföretagarna vi har att hoppas på för ökad sysselsättning och bevarad sysselsättning i kommunsektorn.

De stimulanser Bengt Dalström föreslår kan ju fungera, men jag funderar på vad de kostar. Det tror jag vore intressant att veta. Man måste ju också betala för sina önskelistor.

Finansutskottet skrev att Ny demokrati hade anvisat 200 miljoner till skattelindringar för småföretagarna. Finansutskottet beräknar bortfallet som blir en följd av Ny demokratis förslag till 4 miljarder. Men i så fall skulle det ju fallera 3,8 miljarder! Kanske Bengt Dalström vill berätta mer om finansieringen och hur mycket varje post kostar – det tror jag vore intressant för kammaren och nyttigt.

Jag har hört att man har talat om att man måste åstadkomma bättre riskkapitalförsörjning för småföretagarna. Det är sant, nu när den fria marknaden har spelat bort så mycket pengar – över 7 miljarder i Sparbanken har de fria marknadskrafterna rasslat bort. Det är samma belopp som man skall dra in i kommunerna. Men de regionala riskkapitalbolag som inrättats – vad tycker Ny demokrati om dem? De skall ju hjälpa småföretagarna.

En annan sak: Den här banken som Ny demokrati föreslår ur AP-fondspengarna – liknar inte det betänkligt en statlig investeringsbank? Jag tycker att det är intressant att man är så kreativ i Ny demokrati att man vill starta statliga banker. Men vill man egentligen ha en ny statlig bank? I så fall kanske vi snart kan gå ihop i den frågan, men jag tror inte att det blir i fler frågor.

Anf. 33 BENGT DALSTRÖM (nyd) replik:

Fru talman! Mr. Bäckström – det är väl rätt?

Jag börjar från slutet, med vår idé om en investeringsbank ur löntagarfondens kapital. Det är minsann ingen statlig bank vi är ute efter. I mitt anförande sade jag att den skall vara näringslivsägd. Företag som har levererat in

pengar kommer att bli delaktiga i den banken, som sedan skall bli börsnoterad. Det skall inte bli något liknande en statlig investeringsbank – det försäkrar jag – om vi får litet mer gehör för den tanken än vi hittills har lyckats få inom det borgerliga blocket.

När det gäller riskkapitalföretagen vill jag säga att det generellt sett huvudsakligen är utvecklingsfonderna som sköter de lokala kontakterna med småföretagen och handhar deras lånemöjligheter. Här finns det i dag enligt den utredning vi fick oss förelagd förra veckan kapital – i runda slängar 1,3 miljarder, tror jag – som inte är disponerat.

Det märkliga är att det inte har utnyttjats. Som jag sade ligger man med 30 % av tilldelat kapital i likvida medel. Om det beror på utvecklingsfonderna eller om det beror på småindustrins passivitet vet jag inte, men det är sakläget i den frågan.

När det gäller finansieringen av de åtgärder vi har föreslagit för småföretagsamheten kan jag erkänna att det inte finns något i detalj utformat underlag, men man kan ju alltid klara sig med att säga att om vi skapar några av de regler som vi har föreslagit kommer vi att främja företagsamheten och få de s.k. dynamiska effekterna. – Där är min taletid ute.

Anf. 34 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Eftersom jag är en ärlig människa och motdebattörens tid tog slut begärde jag replik en gång till – då får min motdebattör mera tid till sitt förfogande, och det är framför allt det jag nu vill ge möjlighet till.

Jag vill dessutom förtydliga någon fråga.

Skulle Ny demokrati kunna tänka sig att behålla riskkapitalbolagen – ja eller nej?

Man skall alltså dela upp ägandet på de företag som satte in pengar, men hur skall det gå till? Blir alla Sveriges företagare delägare på en gång, och hur skall aktierna fördelas? Jag tror att man får jobba mer med den idén för att klara de tekniska lösningarna. Annars tror jag att det är svårt för Sveriges småföretagare att förstå hur det skall gå till.

Jag tror också att det är viktigt att reda ut det här med de 3,8 miljarder som fallerar.

Anf. 35 BENGT DALSTRÖM (nyd) replik:

Fru talman! Jag hoppas att vi i samband med att det om någon vecka kommer en ny skatteproposition kommer att få tillfälle att fördjupa informationen i just de frågor som Lars Bäckström har ställt. Det är mitt svar i nuläget.

När det gäller vår investeringsbank på löntagarfondens område vill jag säga att också folket skall erbjudas att teckna aktier i den banken och inte bara näringslivet. Som jag sade är det i nuläget öppet för diskussion om hur man skall lösa det här. Som här sades är det en rätt knepig fråga.

Det finns lösningar som bankfolk, som är experter, ser som en klart framkomlig väg som skall kunna tillgodose de krav vi ställer på bankens möjligheter att tillhandahålla riskvilligt kapital och som tillfredsställer marknadens önskemål om ett delat ägande.

Anf. 36 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd):

Fru talman! Riksdagen är fantastisk! Av ca 250 motioner som vi i Ny demokrati har lagt fram tillsammans är det troligtvis inte någon som faller de andra partierna på läppen. Det räcker nämligen inte med att lägga fram bra förslag utan de måste också komma ifrån rätt håll, dvs. från regeringen. När regeringen lägger fram sina förslag har vi större möjligheter. Då kan egentligen bara två fall uppstå. Antingen är alla överens, utom möjligen Vänsterpartiet, eller också är det vi som bestämmer.

I den verklighet som jag kommer ifrån säger man ja när man menar ja och nej när man menar nej. I utskottsarbetet händer det ofta att man säger nej fast man menar ja. När så sker resulterar detta ofta i en s.k. positiv skrivning. Så håller man på år efter år. Jag menar att riksdagens arbetssätt måste ändras så att man säger det man tycker och menar. I annat fall finns det ingen anledning att ha en allmän motionstid och att behandla motioner. I vissa utskott är det praxis att avstyrka alla motioner. Ledamöterna kan lika gärna skriva brev till regeringen och tala om vad de tycker.

Den parlamentariska situationen är förändrad. Det är nu fler partier som måste komma överens än tidigare. Det här ställer också större krav på samarbete över partigränserna och på förhandlingsvilja för att man skall nå resultat. Mot den bakgrunden är det ofattbart hur regeringen arbetar.

Nog om detta och nu över till mina yrkanden som med stor sannolikhet snart kommer att bli avslagna här i kammaren. Det skall dock bli intressant att se hur mycket som kommer tillbaka i kompletteringspropositionen den 24 april. Då kanske det går litet bättre. Jag vill med den här inledningen tipsa regeringen om att det nog kan vara bra att lyssna på oss litet grand innan propositioner läggs fram. Det är klart – och det förstår var och en – att det här är ohållbart på lång sikt.

Vi har i dag höga byggkostnader. Det är inte så konstigt. 60 % av byggkostnaderna i dag utgörs av skatter och avgifter. Det är ganska enkelt att räkna ut. Om en lägenhet kostar en miljon att bygga uppgår skatterna och avgifterna till 600 000. Det är inte konstigt att vi har höga hyror och att byggkostnaderna är stora. Dessutom betalar vi skatt på förvaltning, energi m.m. som också belastar hyrorna. På området rationell förvaltning, dvs. till lägre kostnad, finns också mycket att göra.

Trots stora och accelererande bostadssubventioner har hyreshöjningarna under de senaste åren varit mycket stora. Nu står vi inför en förändring av bostadspolitiken. Det kommer snart i kompletteringspropositionen. Denna förändring måste bestå av en mängd komponenter. Man måste ta ett helhetsgrepp. Alla grepp för att resursutnyttjandet skall bli maximalt och för att sätta maximal press på byggkostnaderna skall användas. Jag har också i denna kammare flera gånger talat om vikten av konkurrensriktig upphandlingsteknik. Det är i dag ett närmast okänt begrepp. Där brister det som jag sade mycket. Förra året byggde vi för mer än 200 miljarder. Det är svindlande summor som slösas bort i onödan.

En annan viktig faktor är ränteläget. Alla människor, särskilt de som har stora lån, vet hur hårt ränteförändringar slår. Hur framgångsrik den framtida bostadspolitiken blir beror till stor del av räntenivån i framtiden. Att spekulera i framtida räntor är om möjligt ännu svårare än att spekulera i valutor.

Därför måste man ha ett flexibelt system för avveckling av bostadssubventionerna så att avvecklingstakten någorlunda följer ränteläget, så att vi slutar ta med den ena handen och ge med den andra.

I Sverige är vi världsmästare i antalet bostäder. Vi har ca 47 kvadratmeter lägenhetsyta per person. Ett maximalt resursutnyttjande är av yttersta vikt, inte minst för att de som i dag står helt utan bostad skall ha större möjlighet att få en.

Det vore intressant att höra hur regeringspartierna står i förhållande till flyttskatten. Det har varit många olika bud om det. Bo Lundgren har gått ut och aviserat till och från. Nu säger han ingenting längre. Anne Wibble har också talat om det. Det vore intressant att höra var ni står när det gäller flyttskatten. När skall vi ta bort den? Som alla vet – det är ingen hemlighet – är det för ett bättre resursutnyttjande oerhört viktigt att vi tar bort flyttskatten för att ungdomar skall få bostad. Det kostar inte särskilt mycket pengar. Allt är svårt att finansiera i dag, men här talar vi inte om stora summor i förhållande till annat. Om vi får ett bättre resursutnyttjande så behöver vi inte ösa ut lika mycket räntesubventioner. Vi tar igen det i den ändan.

Det finns en stark koppling mellan fastighetsmarknaden och kreditmarknaden, eftersom mer än hälften av all utlåning sker med fastigheter som säkerhet. Jag vill tala om fastighetsskatten på kommersiella fastigheter. Som alla vet har vi en tillfälligt förhöjd fastighetsskatt på kommersiella fastigheter till följd av en överhettning. Nu har vi knappast någon överhettning. Det tror jag i alla fall att vi kan enas om. Fastighetsskatten står för ungefär en fjärdedel av hyrorna i Stockholm. Det belastar små företag oerhört hårt. Fastighetsföretag har fått se sina fastigheter sjunka i värde, och man går i konkurs på löpande band. Det här är ett dominospel som vi långt ifrån har sett slutet av. Det kommer att hända ganska mycket.

Om man tog bort fastighetsskatten skulle det innebära att marknaden skulle diskontera hem 10–15 % och vi kanske skulle få litet sans och balans. Vi har exempel med Nordbanken, Första Sparbanken två gånger och Gota Bank som ingen vill köpa. Det här är ett oerhört problem. Det är viktigt att regeringen inte sänder ut olika signaler. Tala om nu vad ni vill göra. Det här är oerhört viktigt. En liten strimma hopp kan göra väldigt mycket. Finns det bara tilltro kan den göra väldigt mycket.

Nu över till yrkandena och hur ni skall votera. Jag frågar kammarens ledamöter: Tycker ni att skattetrycket skall sänkas i bostadssektorn? Vill ni minska den kostsamma rundgången i bostadssektorn och på köpet få bort en del snedvridande effekter? Vill ni på sikt ta bort omsättningsskatter, fastighetsskatter och realisationsvinstbeskattning? Vill ni att riksdagen skall ge regeringen detta till känna? Ett tillkännagivande kostar som bekant inga pengar.

Om svaret är ja på alla dessa frågor skall ni rösta nej till utskottets hemställan i mom. 14. Sålunda yrkar jag bifall till reservation 9 i mom. 14 i SkU20 och avslag på propositionen i motsvarande del.

Anf. 37 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Fru talman! Dan Eriksson i Stockholm vill sänka många skatter. Det är klart att det är angeläget i många fall, inte minst när det gäller flyttskatten.

I motionen har man emellertid inte begränsat sig till flyttskatten. Man vill över huvud taget göra reavinstskattesänkningar och på sikt avskaffa även omsättningsskatten och fastighetsskatten. Särskilt när det gäller fastigheter uttalade sig Dan Eriksson i Stockholm med all den sakkunskap som tillkommer en fastighetsekonom.

Reavinstskatten har som bekant redan sänkts. När det gäller fastighetsskatten så inbringar den ca 15,6 miljarder. Det går inte att ta bort den i en handvändning.

Jag tror att vi är överens om att det finns behov av lindringar när det gäller fastighetsskatten. Det är inte heller uteslutet att vi kommer att se sådana i en framtida regeringsproposition.

Omsättningsskatten inbringar inte mindre än 131,2 miljarder kronor, varför det är fullkomligt otänkbart att ta bort den. Det begriper ju var och en. Det har däremot nyss skett en minskning när det gäller livsmedel. Kanhända kommer omsättningsskatten även generellt att sänkas framöver. Med ett budgetunderskott som pekar mot ca 70 miljarder kronor får man visa precis det ansvar som de fyra regeringspartierna visar.

Naturligtvis är det angenämt att, som ni i Ny demokrati gör, yrka på ytterligare skattesänkningar när man inte behöver ta det direkta ansvaret. Varje riksdagsledamot har i och för sig ett ansvar, men regeringspartiernas ansvar är naturligtvis större, eftersom regeringspartierna ansvarar för den totala statsbudgeten.

Anf. 38 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd) replik:

Herr talman! Det rör sig här om ett tillkännagivande. Jag är medveten om att det hela självfallet inte är gjort i en handvändning. Omsättningsskatten som nämndes gäller fastigheter. Vi vill inte ta bort omsättningsskatten helt. Det inser vi det orimliga i.

Finansieringen sker genom att en hel del dynamiska effekter nås. De dynamiska effekterna räknas ju inte av politiker, utan endast av människor i näringslivet. Genom minskade räntesubventioner finansieras alltså skattesänkningarna. Det skulle ge 30 miljarder kronor. Organisationsstödet skulle också kunna minskas med åtminstone 10 miljarder kronor. Om det inte skulle räcka, åtar jag mig gärna att tala med Knut Wachtmeister om att undersöka om vi kan finansiera genom att ytterligare sänka skatterna i bygg- och bostadssektorn. Det finns också en del medel avsatta för u-hjälp, vilka man skulle kunna fundera över. Jag är alltså öppen för vidare diskussioner.

Anf. 39 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Dan Eriksson i Stockholm säger att dynamiska effekter finns i näringslivets föreställningsvärld, men ej i politikernas. Det är helt felaktigt, åtminstone när det gäller Moderata samlingspartiet. Dan Eriksson i Stockholm har inte varit med så länge, men upprepade gånger har vi i våra partimotioner understrukit vikten av de dynamiska effekterna. Vi har också framhållit det faktum att de finns.

Jag delar Dan Erikssons i Stockholm uppfattning att det finns dynamiska effekter av ganska stora mått när det gäller fastighetsskatten. Om man mins-

kar den, tror jag att man skulle kunna få stora dynamiska effekter. Vi skall alltså inte utesluta att en ändring i den här frågan kommer.

Anf. 40 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd) replik:

Herr talman! Det som på kort sikt är viktigt är att ta bort fastighetsskatten på kommersiella fastigheter. Vi talar då om några miljarder kronor, vilka snabbt går att ta från organisationsstödet. Jag vill sända ut den signalen.

Som ett tillkännagivande vill jag framföra att vi även på längre sikt tänker arbeta med detta, vilket framgår av vår motion. I den står det att man tar det här i den takt som är möjlig och att det är angeläget. Det är trevligt att vi är överens om det.

Men undersök det här med fastighetsskatter på kommersiella fastigheter. Det är så, att det är småsparare och skattebetalare som i slutändan förlorar när staten får gå in och när räntorna blir höga. Här kan förhållandevis litet pengar göra oehört mycket. Jag uppmanar igen: Undersök det här med skattesänkning för kommersiella fastigheter. Frågan är nämligen hur länge vi har råd att ha kvar skatt på kommersiella fastigheter.

Anf. 41 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Dan Eriksson i Stockholm ställde en allmän fråga till kammaren. I och för sig blir man nästan litet rädd för att gå upp i repliker, därför att herr Ian Wachtmeister kanske tycker att man replikerar litet för mycket – tar repliker på allt.

När nu Ny demokrati ställer upp med så många talare, bör man visa dem den respekten att man för ett offentligt samtal. Svaret på frågan om jag är beredd till att sänka alla dessa skatter är nej. En rak fråga förtjänar ett rakt svar.

Det finns anledning till vårt nej. Vi vill nämligen se till att man inte speciellt gynnar boendet, dvs. inte investerar mer i fastigheter än i industri. Vi tycker att det är mycket viktigt med industriell tillväxt. När man skall satsa på industri sätter man in pengar på banken, eller köper aktier, ställer alltså riskkapital till förfogande, och det får man skatta för. Investerar man i stället i boende eller fastigheter, tycker inte vi att staten skall premiera det, att det liksom skulle vara finare att investera i fastigheter. Vi tycker att det är – om vi skall vara riktigt ärliga – ännu finare att investera i industri. Det skapar mer tillväxt och välstånd, och därför tycker vi att beskattningen bör vara lika. Om något skulle beskattas hårdare, skulle det faktiskt vara fastigheter, om man skall göra någon skillnad. Bäst vore emellertid att beskatta så lika som möjligt, för vi skall ha ett neutralt skattesystem.

Man skall alltså inte slopa alla skatter på boende och byggande. Det har med den industriella tillväxten att göra.

Dynamiska effekter, Dan Eriksson i Stockholm, finns nog, men de flesta är små, mycket små, och en del syns inte alls, som det heter i en visa.

Vi i skatteutskottet var i Storbritannien och träffade en konservativ skattepolitiker i parlamentet, som heter Peter Lilly. Vi frågade honom hur många av fru Thatchers skattereformer som finansieras med dynamiska effekter. Han svarade ordagrant: Vi tror inte på trolleri i det här landet. Det sade alltså en konservativ politiker i Storbritannien. Jag tror inte heller på perpe-

tuum mobile varken i mekaniken eller i politiken, maskinen som genererar sin egen kraft. Det skulle möjligtvis vara Nya välfärden som tror på sådant, men egentligen inga andra.

En sak vill jag emellertid ge Dan Eriksson i Stockholm rätt i, nämligen det han sade om den extra höjningen av skatten på kommersiella lokaler. Den skatten infördes i ett extremt överhettat läge. Nu är läget inte överhettat längre, så skälet till skatten har bortfallit. I det fallet kan vi tänka oss en öppen attityd i syfte att diskutera en sänkning, eftersom vi försöker hålla oss mitt i verkligheten, som ni i ert parti brukar säga. Här har verkligheten som sagt förändrats. Resten, Dan Eriksson, handlar mer om önskningar än om handfast verklighet.

Anf. 42 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd) replik:

Herr talman! Ett av Lars Bäckströms favorituttryck är: Medan gräset växer dör kon. Naturligtvis undrar man hur långt det skall gå. Jag tackar emellertid för den procent som vi fick här. Det är bättre än ingenting. Jag hoppas att regeringen är litet bättre än Lars Bäckström på den här punkten.

Det var också bra att få det klarläggandet att Vänsterpartiet tycker att vi skall ha kvar 60 % skatt på bostadsbyggande. Det var ett bra besked till ungdomarna som sitter på läktaren i dag. Det garanterar dem svårigheter, höga hyror och statiskt fastlåst byggande. Det var bra att få det beskedet, vilket vi tackar för.

Anf. 43 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! För det första ifrågasätter jag siffran 60 %, och för det andra menar vi att man naturligtvis skall försöka sänka skatteuttaget efter hand som man får tillväxt. Givetvis! Först tillväxt emellertid, sedan sänkning, först skaffa pengarna, sedan betala utgifterna. Det är mycket bättre än att låna.

Jag tror att detta är en riktig politik. Det har jag fått lära mig, och det håller jag fast vid.

Vi skall se till att behålla en fördelning av beskattningen av boendet dels på det löpande, dels på realisationsvinstbeskattningen. Det Dan Eriksson i Stockholm kallar flyttskatt är realisationsvinstbeskattning. Om man slopar flyttskatten, och om man har en neutral beskattning både på industriinvesteringar och på fastigheter, får man lägga en alltför stor kostnad på det löpande boendet. Det är inte bra, därför att det direkt påverkar hyresnivån. Man behöver alltså ha en typ av jämnt, balanserat skatteuttag på fastighetssidan både på det löpande och på realisationsvinstbeskattningen. Det är det viktiga.

Ränteläget som påverkar boendet hålls nere genom att man inte har ofinansierade skattesänkningar. Budgethål driver upp räntorna och fördyrar boendet.

Vi vill också ändra sättet att subventionera boendet, så att vi inte behöver ge stora bostadssubventioner till rika villaägare, subventioner som låginkomsttagare i allmännyttan får vara med och betala. Ändrar man på subventionssystemet så att det inte fungerar som ett rakt rör, dvs. bostadskarriären som förmögenhetsmaskin, skulle vi inte behöva satsa så mycket på bostads-

subventioner. Det skulle också pressa ned byggkostnaderna. Som det nu är har ju staten betalat till byggbolagen, med påföljd att dessa har kunnat blåsa upp prisnivån. Vår politik driver ned hyresnivån. Vi står för en lågprislinje i vad gäller boendet.

Anf. 44 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd) replik:

Herr talman! Det sista som Lars Bäckström sade, som handlade om lågprispolitik när det gäller boendet, var intressant att höra. Det gäller också de förvaltande bolagen, och allmännyttan har ju visat att man inte tillhör de bästa på marknaden.

Vi är inte för ofinansierade skattesänkningar. Jag har här gett exempel på 40 miljarder som vi finansierar med. Dessutom blir det dynamiska effekter. Men vi skall naturligtvis gå fram i den takt som är möjlig – det är en målsättning.

Flyttskatten innebär många inlåsningseffekter som kostar mycket. Därför måste det också byggas mer, och ännu mer subventioner måste betalas ut. Sverige är ju ett glesbefolkat land. Därför måste vi ha fler bostäder per person än andra tättbefolkade länder. Men detta sker till ett mycket högt pris. Och så länge flyttskatten finns kvar, kostar den väldigt mycket i slutändan.

Detta är naturligtvis siffror och spekulationer, men resursutnyttjandet i dag är mycket dåligt. Det finns 1,1 lägenhet per hushåll. Ändå står folk, särskilt i de större tätorterna, utan lägenhet. Nu har dess bättre antalet tillgängliga bostäder ökat. På många håll har man byggt fel och får därför riva hus eller skicka dem till Baltikum, vilket innebär en oerhörd kapitalförstöring. Det är därför mycket viktigt att man ser över detta.

När det gäller det rationella resursutnyttjandet finns det oerhört mycket pengar att spara, och ett viktigt led i detta är att avskaffa flyttskatten.

Andre vice talmannen anmälde att Lars Bäckström anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 45 ANNE SÖRENSEN (nyd):

Herr talman! Det har under årens lopp väckts många motioner, som har syftat till att man skall få göra avdrag för gåvor, sponsring, m.m., dvs. avdragsgillt för givaren. Tyvärr har detta hittills varit utan framgång, och jag är rädd för att det är på samma sätt i år. Men hoppet är det sista som överger människan. Därför tänker jag ändå säga några ord om detta, och jag hoppas att kammaren funderar på det.

Såväl idrott som kultur och andra välgörande ändamål är i ständigt behov av ökade resurser. Det är oerhört viktigt att enskilda och företag uppmuntras att engagera sig och stödja dessa områden. Detta kan ske bl.a. genom ändrade skatteregler, som medför avdragsgill välgörenhet. Ett ökat samspel mellan statliga initiativ och en aktiv privatekonomisk medverkan är nödvändig, inte minst i dessa tider då statens medel som bekant är något begränsade.

Visst kan man diskutera givarens intressen och visst kan man slå ifrån sig förslaget med hänvisning till att de gränsdragningsproblem som en avdragsrätt medför är för svåra att ta tag i. Men varför kan man i stället inte se till

de möjligheter som det här skulle kunna medföra. Stödet från enskilda och företag är av mycket stor betydelse. Tänk på alla projekt och evenemang som inte skulle ha kommit till stånd utan någon form av privat stöd. Enskilda och företag har gjort och gör mycket värdefulla insatser, som har varit till glädje för många människor. Varför kan man inte uppmuntra dem att göra mer?

Det är därför vår mening att det är hög tid att regeringen lägger fram förslag om eller utreder hur avdragsrätten för gåvor till ideella och allmännyttiga ändamål kan utformas.

Anf. 46 HARRIET COLLIANDER (nyd):

Herr talman! Rubriken på mitt anförande lyder: Återinför avdragsrätten för underhåll av kulturhistoriskt värdefulla mangårdsbyggnader på jordbruksfastighet.

Skattereformen, som trädde i kraft den 1 januari 1991, innebar att avdragsrätten för underhåll av ägarens bostadshus på jordbruksfastighet togs bort. Från att ha varit näringsfastighet blev huset privatbostadshus och följaktligen jämställt med en vanligt villa. Detta har fått konsekvenser som skattereformmakarna inte förutsåg och som man nu måste ändra, därför att betydande delar av det svenska kulturarvet är hotat. Det har sagts mig att överväganden är på gång inom finansdepartementet, vilket är glädjande. Men jag vill här ändå framföra motiveringarna för reservationen.

I den här kategorin hus finns bl.a. slotten och herrgårdarna, dvs. hus av avsevärd storlek och av stort kulturhistoriskt värde. Husen bebos av jordbrukarfamiljen, även om det är stort, obekvämt och kostsamt, därför att det hör till näringsfastigheten. Man får dras med huset vare sig man vill eller inte. Att ha ett stort bostadshus i dag är inget att stå efter, det är oftast bara en belastning för ägaren.

I enskilda fall kan underhållet av fastighetsbeståndet på en egendom handla om flera hundra tusen kronor per år. Efter skattereformen har det nu hänt att ägare har flyttat ur sina hus och lagt dem i malpåse. Ett exempel från mitt eget hemlän, Södermanland, är Stora Sundby med ca 50 rum och ett hundratal fönster. Man kan bara leka med tanken på vad underhållet för detta kostar. Dessutom tillkommer ytterligare kanske ett femtiotal hus som man har att dra försorg om.

I ett längre perspektiv kommer många slott och herrgårdar att förvandlas till ruinhögar, om inte staten går in och underlättar underhållet. Det statliga byggnadsvårdsanslaget, som fördelas av riksantikvarieämbetet, är avsett att vid renoveringar täcka kostnader som är betingade av byggnadens kulturhistoriska värde. Eftersom anslaget inte är stort, och eftersom ansökningarna är många, är det i praktiken nästan bara byggnadsminnen som kommer i fråga. Det är ytterst få hus i den kategori som reservationen avser som får hjälp från det statliga byggnadsvårdsanslaget.

I vår lagstiftning förutsätts det att vård och underhåll av bebyggelse är den enskildes skyldighet, och det finns därför ingen anledning för det allmänna att överta det kostsamma ansvaret. Däremot skall det allmänna bereda möjligheter för den enskilde att ta sitt ansvar.

Begäran om att införa en förändring i skattelagstiftningen är inte betingad

av omsorg om husägarens plånbok utan av oro för de kulturhistoriska värden som på sikt är hotade.

I portalparagrafen i kulturminneslagen från 1988 står det: Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda vår kulturmiljö. Ansvaret för detta delas av alla.

De hus som det handlar om ingår i kulturmiljöer, och då skall väl i rimlighetens namn inte staten genom onödigt tunga skattebördor, försvåra möjligheten för ägarna att ta detta ansvar.

Borttagandet av avdragsrätten i skattereformen är tyvärr bara ett bland flera exempel på den bristande samordning av olika samhällsintressen som kommer till uttryck i de lagar som riksdagen stiftar. Att slåss med finansen är ett uttryck som används här i huset och i departementen. I det uttrycket ligger också en uppfattning om finansens enögda syn på skattesänkningar, dvs. att man inte förutser effekterna inom andra samhällssektorer. För tydlighetens skull vill jag betona att Ny demokrati kanske mer än något annat parti här i riksdagen vill sänka skatterna, men vi ser också till effekterna. I det här aktuella fallet ger skatteavdraget arbetstillfällen, och det bidrar till att bevara kulturmiljöer som skulle bli viktiga inslag i den kulturturism som tyvärr ännu är en outvecklad näringsgren i Sverige.

Ny demokrati hävdar därför att skattelagstiftningen omedelbart bör ändras, så att avdragsrätt för underhåll och drift av kulturhistoriskt värdefulla mangårdsbyggnader återinförs. Byggnaderna bör rubriceras som näringsfastighet och avdragsrätten i rörelse tillämpas som före skattereformen. Tekniskt görs detta enklast genom ändring eller tillägg i 5 § kommunalskattelagen. Det innebär också att man får tillämpa förmånsbeskattningen för bostad som tidigare.

Avslutningsvis vill jag säga, att om man återinför avdragsrätten för underhåll av kulturhistoriskt värdefulla mangårdsbyggnader, är det en investering i vårt kulturarv. På sikt är det avgjort lönsamt för statens finanser.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 och 4 (översyn av skattesystemet m.m.)

Först biträddes reservation 1 av Anita Johansson m.fl. med 123 röster mot 12 för meningsyttringen av Lars Bäckström i motsvarande del. 151 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 161 röster mot 116 för reservation 1 av Anita Johansson m.fl. 10 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 6 (förmånsbeskattning, traktamenten och bilkostnader m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 251 röster mot 22 för reservation 2 av Peter Kling. 13 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 8 (kvittning av underskott, beskattning av hobby, m.m.)
Utskottets hemställan bifölls med 248 röster mot 21 för reservation 4 av Peter Kling. 18 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 10 (barnpension)
Utskottets hemställan bifölls med 265 röster mot 22 för reservation 5 av Peter Kling. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 11 (ränteinkomster för barn och ungdom)
Utskottets hemställan bifölls med 264 röster mot 21 för reservation 6 av Peter Kling. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 14 (översyn av bostadsbeskattning m.m.)
Utskottets hemställan bifölls med 255 röster mot 22 för reservation 9 av Peter Kling. 10 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

6 § Information från regeringen om de baltiska staterna

Anf. 47 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! I dag lägger regeringen för riksdagens godkännande fram tre propositioner med de avtal om frihandel och ömsesidigt skydd av investeringar som undertecknats under de besök som Lettlands premiärminister Ivars Godmanis, Litauens premiärminister Gediminas Vagnorius och Estlands premiärminister Tiit Vähi på min inbjudan avlagt i Stockholm under de senaste veckorna.

Den fria handeln är ju alltid av grundläggande betydelse för förbindelserna mellan fria nationer och fria ekonomier. Det är genom den fria handeln som våra samhällen knyts allt närmare varandra och som det skapas förutsättningar för ekonomisk utveckling.

Avtalen har därför också en stor politisk betydelse. Detta markeras även av att de försetts med politiska preambler mer långt gående än vad Sverige tidigare velat förbinda med frihandelsavtal.

Och vi har all anledning att notera att Sverige är det första land som nu slutit avtal om frihandel och investeringsskydd med samtliga de tre baltiska staterna. Vi känner en tillfredsställelse med att vara först, men vi hoppas samtidigt att andra inte skall vara långt efter.

Besöken har dock även därutöver haft stor politisk betydelse. De tre baltiska premiärministrarna är de första premiärministrar som jag har inbjudit till Sverige. Våra överläggningar har rört hela bredden av politiska, ekonomiska och sociala problem som de tre baltiska staterna nu står inför.

Med tanke på den betydelse vi alla här i riksdagen tillmäter utvecklingen i dessa tre länder och mot bakgrund av den tyngd dessa frågor har i den samlade svenska utrikespolitiken vill jag informera om huvudpunkterna i de samtal som förts.

Mina baltiska kolleger efterlyste alla i enträgna ordalag omvärldens politiska stöd i ansträngningarna att så snabbt som möjligt sluta avtal om bortdragande av ryska trupper och militära installationer från deras territorier.

I dag står fortfarande omfattande ryska styrkor på de baltiska staternas territorier. De självständiga staterna har inte ens fullt ut underrättats om vilka stridskrafter som finns inom deras gränser.

I militära termer handlar det vad gäller större förband om vardera en armédivision i Estland och Lettland, tre divisioner av olika typ i Litauen, tre större marinbaser i främst Lettland och Estland, ca 15 flygbaser av varierande betydelse samt ett mycket stort antal luftförsvarsinstallationer och den strategiska förvarningsstationen vid Skrunda i Lettland.

Det är svårt att exakt uppskatta det antal militärpersoner det handlar om. Vår egen bedömning är att det rör sig om ca 25 000 personer i Estland, ca 35 000 i Lettland och minst 35 000 även i Litauen.

Dessa främmande truppers status och tidtabellen för deras tillbakadragande har ännu inte reglerats i någon form av avtal. Detta är självfallet en anomali i dagens Europa.

Vi utgår från att det så snart som möjligt inleds reella förhandlingar som leder fram till en av resp. stater accepterad tidtabell för de främmande truppernas tillbakadragande.

Principiellt har det nya Ryssland gjort klart att man är beredd till detta. Men de tillbakadraganden som hittills ägt rum måste betraktas som främst symboliska. Och de förhandlingar som förts har haft svårt att röra sig framåt.

Det ligger inte i någons intresse att trupptillbakadragandet fördröjs mer än vad som är oundgängligen nödvändigt av hänsyn till den sociala situationen för de individer och de familjer som kommer att beröras.

Dessa frågor måste lösas genom förhandlingar mellan Ryssland och de baltiska staterna själva. Men när de avslutats finns skäl att deras resultat integreras i de överenskommelser som kommer att reglera militära styrkor och dispositioner i Europa i dess helhet. På detta sätt skulle de baltiska staternas säkerhet kunna ges en vidare europeisk förankring.

Regeringen avser följa denna fråga med största uppmärksamhet. Det görs nu betydande ansträngningar att i tid till ESK:s toppmöte i Helsingfors i juli åstadkomma en överenskommelse om fördelningen av de f.d. sovjetiska stridskrafterna, varom förhandlats inom det s.k. CFE-avtalet. Genom en sådan öppnas samtidigt vägen för ett ikraftträdande av detta avtal.

Det är vidare ur ett bredare europeiskt perspektiv önskvärt att en uppgörelse också kan träffas gällande det ryska trupptillbakadragandet från de baltiska staterna.

De nya staternas suveränitet är än så länge bräcklig. Mina baltiska kolleger har mot denna bakgrund efterlyst också ett mer konkret suveränitetsstöd från bl.a. Sverige. Det finns därför anledning att ge hjälp till dem att så snart som möjligt kunna bygga upp t.ex. tull, kustbevakning, polisväsende och räddningstjänst.

Ett konkret exempel på hjälp är att den 10 april ett av den svenska kustbevakningens fartyg i Karlskrona kommer att omflaggas för att bli starten på det fria Estlands nya kustbevakning. Ett annat konkret exempel är de bidrag

vi kan ge genom seminarier om t.ex. ESK-processen, inklusive dess militära dimensioner.

I mina överläggningar med de baltiska regeringscheferna fick jag tillfälle att klargöra att när Sverige i höstas erkände de baltiska staterna gjorde vi det inom deras nu existerande gränser. Det innebär, att vi utgår från att dagens gränser skall ligga fast. Krav i Estland och Lettland på återställande av mellankrigstidens gränser torde sakna stöd i det europeiska samfundet.

Till säkerhetsfrågorna i vid mening hör också kärnsäkerheten i vårt närområde. Sedan i höstas samarbetar Sverige och de tre baltiska staterna om kärnsäkerhet och strålskydd.

Ett viktigt exempel på detta är samarbetet mellan kärnkraftverken Ignalina i Litauen och Barsebäck, det s.k. Barselina-projektet. I Estland och Lettland gäller samarbetet främst strålskydd och katastrofberedskap. Vad gäller avfallssjön vid Sillamäe i Estland diskuteras ett samarbete mellan Sverige, Finland och Estland.

De ekonomiska problemen i samtliga tre stater är massiva. Arvet efter den sovjetiska och socialistiska epoken är lika bittert som tungt, och det kommer att ta många år av hårt arbete att återställa den relativa ekonomiska position i Europa som dessa tre stater hade, innan de förlorade sin självständighet.

Den sovjetiska ekonomin befinner sig i ett stadium av accelererande sönderfall, och den politiska självständigheten ändrar dess värre inte det faktum att de baltiska ekonomierna till en mycket stor del fortfarande är delar av detta sönderfallande system.

Det tar sig bl.a. uttryck i ett snabbt fall i den samlade produktionen. Denna förefaller under 1991 att ha minskat med ca 10 %, och de bedömningar som nu görs tyder på att det under detta år kommer att inträffa ytterligare produktionsminskningar på mellan 15 och 30 %. Det rör sig således om en mycket dramatisk ekonomisk nedgång.

Hitintills har den öppna arbetslösheten förblivit relativt begränsad. Den situationen kommer nu att förändras. Inte minst kommer de stora ryska industrierna i de baltiska staterna snabbt att komma i en desperat situation i och med att deras produkter icke längre efterfrågas på någon marknad över huvud taget.

Till detta skall läggas, att på samma sätt som vi i Västeuropa vet att den ekonomiska integrationen medför stora fördelar när det gäller ekonomisk utvecklingskraft, kan vi nu i Öst- och Centraleuropa konstatera att den ekonomiska disintegrationen medför mycket stora kostnader för alla berörda.

Mot denna bakgrund är det viktigt att diskussionen inriktas på de åtgärder som kan vidtas för att strukturellt förbättra förutsättningarna för de baltiska ekonomiernas utveckling.

I våra överläggningar underströks den beredskap som alltid finns från den svenska regeringens sida att snabbt ge hjälp i akuta situationer. Den har i dag kommit till uttryck genom regeringsbeslutet om att ställa 10 milj.kr. till Lettlands förfogande för att säkerställa tillgången på utsäde för vårbruket. Men trots den stora betydelsen av insatser som denna var vi eniga om att det är de strukturella åtgärderna som är de avgörande.

Till dessa hör frågan om införandet av egna valutor. Denna fråga diskuterades mycket ingående.

Jag har i andra sammanhang – inte minst under mina överläggningar med den amerikanska administrationen och med ledningen för Internationella valutafonden (IMF) i Washington i februari – framhållit den avgörande betydelse som lyckade valutareformer i dessa länder har. Men i detta ligger också en varning för de konsekvenser som en misslyckad valutareform skulle kunna medföra.

Sverige har med kraft verkat för att de tre baltiska staterna skall ges medlemskap i IMF och Världsbanken så snabbt som möjligt och att det därefter skall utarbetas stabiliseringsprogram som skulle kunna bilda basen för internationellt stödda och samordnade valutareformer i Estland, Lettland och Litauen. Det ser nu också ut som om medlemskapet skulle kunna beslutas före denna månads utgång.

Valutareformerna kommer att kräva stöd genom IMF. Men de finansiella resurser som IMF kan ställa till förfogande är långt ifrån tillräckliga. Det kommer att behövas ytterligare internationellt stöd. Sverige är berett att göra en större insats för ett sådant stöd till de baltiska länderna än vad som har varit fallet i liknande aktioner för andra länder i Öst- och Centraleuropa. Detta är kanske en av de allra viktigaste insatser vi kan göra för de baltiska staternas ekonomiska utveckling.

Låt mig i detta sammanhang uttrycka tillfredsställelse med att president Bushs i går framlagda hjälpprogram, vars främsta fokus är Ryssland, förefaller att ge ett tillräckligt utrymme för stabiliseringsfonder också för bl.a. de baltiska republikerna.

För att dessa valutareformer skall vara framgångsrika på sikt krävs inte bara att de bör vara grundade på överenskomna stabiliseringsprogram utan också att till dem läggs fortsatta ansträngningar att avreglera och privatisera de tre baltiska ekonomierna.

På dessa områden har utvecklingen i vissa avseenden gått långsammare än väntat. Detta har delvis samband med behovet av att klara ut olika äldre ägarförhållanden. Icke desto mindre är det oroande, och det finns hos mina kolleger en klar insikt om nödvändigheten av att driva dessa förändringar framåt med största styrka.

Det är bara genom privatisering av ekonomin, och den frigörelse från olika regleringar som denna förutsätter, som förutsättningarna för en varaktig ekonomisk uppgång kan skapas. Detta är också den politik som de tre baltiska regeringarna fullföljer. Med dessa strukturella reformer skapas förutsättningar för att fullt ut utnyttja de möjligheter som frihandelsavtalen och avtalen om investeringsskydd innebär.

Ser vi enbart på en faktor som produktionskostnader, är det lätt att konstatera att Sverige som utpräglat högkostnadsland nu som ekonomiska grannar får tre fria ekonomier med mycket låga kostnader. Jag är bl.a. mot denna bakgrund övertygad om att kombinationen av dessa avtal och de strukturella reformer som de tre baltiska regeringarna nu arbetar med innebär mycket stora möjligheter för framtiden.

Till allt detta skall så självfallet läggas det konkreta bistånd som Sverige kommer att ge inom ramen för det föreslagna miljardprogrammet. Betydelsen av detta är stor och underströks icke minst av mina kolleger.

Och därtill kommer det övriga stöd i olika former som Sverige aktivt bi-

drar till. Det nyligen inom ramen för det nordiska samarbetet fattade beslutet om det Baltiska Investeringsprogrammet kommer t.ex. att få stor betydelse när det gäller främst den mindre och medelstora företagsamheten.

Det var viktigt att i detta sammanhang kunna engagera den Europeiska utvecklingsbanken (EBRD) direkt i den baltiska utvecklingen. I de överläggningar som bl.a. jag själv i morgon kommer att ha med dess chef här i Stockholm kommer vi att diskutera möjligheten av ytterligare insatser från EBRD:s sida i de baltiska länderna.

Trots dessa olika och betydande hjälpinsatser finns dock anledning att understryka, att de bara kan vara kompletterande i förhållande till de strukturella reformer jag nu nämnt, och där ansvaret i allt väsentligt ligger på de baltiska staterna själva.

Ingen kan undgå att imponeras av den mognad och styrka med vilken de tre baltiska staterna under dessa korta månader byggt upp sina demokratiska institutioner. Arbetet fortsätter dock, och det finns i detta sammanhang viktiga frågor att ta ställning till.

Till dessa hör inte minst situationen för de stora rysktalande befolkningsgrupper som finns i främst Lettland och Estland. Hur deras situation utvecklas har stor betydelse inte bara för den inre stabiliteten i dessa stater, utan även för deras långsiktiga yttre relationer med främst Ryssland. Det var därför naturligt att denna fråga diskuterades ingående under de tre besöken.

Både i Estland och i Lettland fanns det under självständighetstiden ryska minoriteter med historisk bosättningsrätt. Men till detta har under den sovjetiska ockupationen kommit en delvis framtvingad invandring som har varit av sådan omfattning att ester och letter riskerat att bli minoriteter i sina egna länder. Det har varit fråga om en medveten kolonisationspolitik av en art som inga andra stater i Europa har utsatts för under detta sekel.

Det är mot denna bakgrund förståeligt att en bred opinion i Estland och Lettland inte med omedelbar automatik vill ge det nya medborgarskapet till alla dem som flyttat in på detta sätt.

Men samtidigt är det ett faktum, att en stor del av de ryskspråkiga som kommit till Estland och Lettland efter kriget nu har bott där länge. De har svaga band till Ryssland. Deras barn är kanske födda i Estland och Lettland och betraktar med rätta dessa stater som sin hembygd. De har kommit dit som en följd av en oförsvarbar sovjetisk politik, men flertalet är som individer lika litet ansvariga för och lika mycket offer för denna politik som övriga invånare i de tre baltiska staterna.

Det är uppenbart att främst de lettländska och estländska regeringarna här står inför mycket svåra avvägningsproblem.

I samtalen med mina lettiska och estniska kolleger har jag uttryckt förståelse för dessa frågors historiska och moraliska aspekter. Samtidigt uttryckte jag förhoppningen att de skall kunna lösas i enlighet med de generösa och liberala traditioner på detta område som präglade både Estland och Lettland under mellankrigstiden.

Det är mitt intryck att man inser att det ligger i det egna intresset att dels söka finna generösa regler för medborgarskap, dels ge en god ställning åt dem som kan vilja bo kvar men med ryskt eller annat medborgarskap.

Särskilt väsentligt torde det vara att de ryskspråkiga bereds möjligheter

att få undervisning i estniska och lettiska, så att de kan uppfylla rimliga språkkrav för medborgarskap. Av avgörande betydelse är det också att även icke-medborgare bereds tillfälle delta i det ekonomiska livet på goda villkor.

I Litauen är situationen delvis en annan. Litauerna har en betryggande majoritet i sitt eget land, men här finns en betydande polsk befolkning med historisk bosättningsrätt. I samtalen med Litauens premiärminister framhöll jag vikten av att Litauens polska minoritet behandlas i enlighet med internationella normer. Även här är mitt intryck att man inser vikten av att dessa problem hanteras klokt och med vederbörlig varsamhet.

Att denna fråga har viktiga utrikes- och säkerhetspolitiska aspekter är uppenbart. Utvecklingen följs med stor uppmärksamhet i bl.a. Ryssland, och det är lätt att föreställa sig de faror som skulle kunna uppkomma om en på goda grunder missnöjd rysk befolkningsgrupp i dessa länder vädjade om stöd hos en tilltagande nationalistisk regim i Ryssland. En fråga som i dag handlar om uppbyggnaden av den demokratiska strukturen i dessa länder kan då snabbt förvandlas till en fråga också om deras yttre säkerhet. Därmed illustreras också det starka samband som råder mellan demokrati och säkerhet i Nordeuropa.

Det är frihetsprocessen i området i dess helhet som gjort de baltiska staternas självständighet möjlig, och det är i den fortsatta framgången för demokrati och frihet för alla och envar i såväl dessa stater som Ryssland som självständighetens för framtiden viktigaste förutsättning ligger.

De tre begreppen säkerhet, ekonomisk utveckling och demokrati sammanfattar väl de olika delar av våra samlade relationer som diskuterats under dessa tre besök.

Till detta skall självfallet fogas mycket annat. Miljösamarbetet är en mycket viktig del av våra relationer, som fick ny betydelse genom de separata miljöavtal som miljö- och naturresursministern i måndags undertecknade med sina tre baltiska kolleger.

Jag har, herr talman, på detta sätt velat ge riksdagen en så utförlig information som möjligt om de olika frågor som diskuterats under dessa tre första besök av de fria baltiska staternas premiärministrar. På basen av dem kommer nu våra relationer att byggas vidare. Det är min förhoppning att regering och riksdag skall stå eniga bakom strävan att hjälpa våra tre nya grannstater under den svåra men viktiga omställning som nu inletts.
(Applåder)

Anf. 48 PIERRE SCHORI (s):

Herr talman! Vi tackar statsministern för informationen. Den var bra och konkret, och där gjordes de markeringar som vi alla vill skall göras i detta sammanhang. Det är också glädjande att det finns en kontinuitet i hanteringen av våra relationer med de baltiska staterna. Det som vi också är överens om är volymen på de samarbetsplaner som vi har framöver, och även det är glädjande.

I de samtal som har föregått här i Stockholm med de baltiska statsministrarna är det just de utländska trupperna, som statsministern sade, som har stått i förgrunden. Det är egentligen mycket mer än en anomali att de fortfarande finns kvar där.

Jag skulle vilja fråga statsministern om han är beredd att på ett extraordinärt sätt markera regeringens och riksdagens bekymmer över den situationen. Vi vet att balterna själva, när de tar upp frågan exempelvis i Bryssel eller i NATO-sammanhang, får svaret, precis som de tidigare fick angående Gorbatjov, att man i Väst inte vill vidta åtgärder som på något sätt äventyrar Jeltsins ställning. Därför har vi en särskild anledning att tala klarspråk med ledarna i Moskva.

En sådan extraordinär åtgärd skulle kunna vara att förmedla den typ av budskap som vi har fått här i riksdagen, genom en emissarie som sänds till Moskva och som talar om hur vi känner i denna fråga. Det finns inga som helst skäl, inte ens sociala skäl i Ryssland, att dessa trupper finns kvar i Baltikum. Vi måste medverka till att spinna ett slags säkerhetspolitisk väv kring Östersjön genom ett gott samarbete, av det slag som statsministern har uttalat sig om, men vi måste tala klarspråk också med Moskva i detta sammanhang.

(Applåder)

Anf. 49 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Pierre Schoris inlägg vittnar om den breda kontinuitet och enighet som föreligger när det gäller hanteringen av de stora linjerna i våra relationer med Estland, Lettland och Litauen. Det är glädjande – det ger politiken en extra styrka.

Om jag sedan går till frågan vad vi konkret kan göra för att förmedla dessa budskap till Moskva, vill jag anföra följande. Det jag nu har sagt här i kammaren är självfallet inte bara för kammarens "konsumtion", utan det kommer att distribueras via olika diplomatiska kanaler, så att det också kommer den ryska regeringen och andra berörda regeringar till del.

Min information i dag har egentligen inskränkts till kontakterna med de tre baltiska premiärministrarna. Vi har tämligen omfattande kontakter med och goda relationer till den nya ryska regeringen, och i de kontakterna är denna fråga självfallet en av dem som ständigt återkommer.

Jag kan nämna att vi i måndags skulle ha haft besök av vice premiärministern Sjachraj, som är den ytterst ansvarige för trupptillbakadragandeförhandlingarna med Estland, Lettland och Litauen. Han inställde med kort varsel detta besök – han avgick i går, och förhandlingarna har skjutits på framtiden. Detta är väl ett tecken på den litet instabila situation som man just nu har i den ryska politiska ledningen. Vi hoppas att det, efter det möte med den ryska folkkongressen som kommer att äga rum på måndag, skall vara möjligt att få en större stabilitet i detta hänseende och att det skall leda till ett snabbt återupptagande av förhandlingarna.

I besöksplaneringen för våren ingår också ett antal andra personer av mycket central betydelse när det gäller dessa saker. Jag är tacksam för allt stöd och all hjälp som kan ges i detta sammanhang.

Anf. 50 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Jag vill också tacka för en utomordentlig redogörelse. Helt avgörande för att den ekonomiska utvecklingen skall komma i gång i Ryssland och i de baltiska staterna är att valutasituationen saneras, att man kom-

mer bort från den rasande inflationen och från den stora penningmängden. Därför måste det ske en stabilisering av valutan i samtliga stater. Mot den bakgrunden är det utomordentligt tillfredsställande att det inom ramen för G 7-samarbetet nu har fattats beslut om betydande insatser för dessa stater.

Jag vill fråga statsministern vilken roll som Sverige bör få i detta arbete. Har det redan nu skett åtaganden från svensk sida? Finns det en uppgift för Sverige som har blivit konkret? Vilken roll förutser statsministern för Sverige i stabiliseringsarbetet?

Anf. 51 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Vi har varit inblandade i delar av detta arbete på litet olika sätt. Man kan säga att det är två huvudpunkter som vi har drivit i den internationella dialogen. Den ena är den som Olof Johansson snart skall återkomma till, nämligen vikten av att få in frågorna om kärnsäkerhet i detta samarbete. Det är mycket tillfredsställande att det internationella vetenskapliga centrum, som kommer att sättas upp i ett samarbete mellan Ryssland, EG, USA, Canada och Sverige som nu befinner sig i slutförhandlingarna, sannolikt kommer att ha kärnsäkerhet som sin första och viktigaste uppgift.

Vi har också sett till att frågorna om kärnsäkerhet kommer in i G 7-diskussionerna. Det framgår även av dokument som publicerades i går att så kommer att bli fallet. Denna punkt står dessutom på dagordningen för överläggningarna med EBRD-chefen Jacques Attali här i Stockholm i morgon.

Vi har därutöver inriktat oss på budskapet att man inte skall glömma Baltikum. Mycket av den internationella uppmärksamheten är koncentrerad till vikten av att göra någonting åt den ryska ekonomin. Jag delar bedömningen att detta är alldeles avgörande. Går utvecklingen snett i Ryssland, går den på sikt snett i mycket stora delar av det asiatiska området. Det är rätt att göra allt det som man nu gör för Ryssland. Men vi får inte glömma Estland, Lettland och Litauen, och det är det budskap som vi ständigt för fram i de västliga huvudstäderna.

Det var därför med speciell tillfredsställelse som jag fick information i förväg under den tidigare delen av gårdagen från president Bush om hur man hade lagt upp sitt paket. Jag noterade att man hade lämnat ett utrymme i de finansiella ramarna som bör vara tillräckligt för att klara det behov av stabiliseringsfonder som vi på nuvarande stadium kan förutse för de tre baltiska staterna.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Information från regeringen om regeringens nya kriminalpolitik

Anf. 52 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Regeringen presenterade i regeringsförklaringen huvudpunkterna i ett kriminalpolitiskt program. I 1992 års budgetproposition redovisades andra planerade åtgärder. Vi har nu kommit ytterligare en bit på vägen för att förverkliga våra kriminalpolitiska ambitioner. Dessa åtgärder utgör alla led i det program för en ny kriminalpolitik som regeringen mål-

medvetet kommer att söka genomföra. I regeringsförklaringen betonade regeringen att brottsligheten måste bekämpas med kraft. Att bryta utvecklingen mot allt fler brott är en avgörande fråga för allas trygghet i samhället.

En central fråga är avskaffandet av den automatiska halvtidsfrigivningen av fängelsedömda. En promemoria har just sänts ut för synpunkter på ett förslag om en sådan reform. Förslaget innebär – med vissa skärpningar – i huvudsak en återgång till det system med fakultativ villkorlig frigivning som gällde före den s.k. halvtidsreformen. Detta förslag utgör ett första steg mot en mera långsiktig lösning av frågan om villkorlig frigivning. Regeringen kommer inom kort att besluta om direktiv till en utredning som kommer att få till uppgift att överväga det straffrättsliga påföljdssystemets innehåll och uppbyggnad. Frågan om hur man skall göra med den villkorliga frigivningen i framtiden blir en huvuduppgift för den utredningen. En utgångspunkt är därvid att påföljdssystemet inte skall bygga på mer eller mindre osäkra prognoser om vilken verkan en påföljd skall få för den dömde. Utredningen skall också se på alternativa påföljder till fängelse som samhällstjänst och kontraktsvård samt s.k. intensivövervakning.

Andra kriminalpolitiska åtgärder som förbereds är skärpningar av bestämmelserna om ringa narkotikabrott och grovt rattfylleri. En promemoria med förslag till ändringar i narkotikastrafflagen remissbehandlas för närvarande. En parlamentarisk utredning ser över reglerna om grovt rattfylleri med inriktning på en sänkt promillegräns och skärpta straff samt en ökad enhetlighet i påföljdsvalet. Straffskalorna för vissa brott ses också över i departementet. En utgångspunkt för det arbetet är att straffskalorna skall uppfattas som rimliga och rättvisa på ett sätt som gör att allmänhetens förtroende för rättsväsendet kan upprätthållas.

Den kriminalpolitiska åtgärd som föranleder denna informationsstund är att regeringen i dag har bemyndigat mig att tillkalla en kommitté som skall få till uppgift att göra en översyn av kriminalvården i anstalt efter 1974 års kriminalvårdsreform.

Jag skall nu redovisa några huvudpunkter i direktiven till den kommittén och kommer därefter att gå in på frågan om den villkorliga frigivningen och påföljdssystemet i övrigt.

I regeringsförklaringen framhölls att kriminalvårdens brottsförebyggande och sociala aspekter skall tillmätas ökad betydelse liksom att arbetet med att bekämpa narkotikamissbruket på anstalterna tillmäts stor vikt. Det är i det ljuset som direktiven till den nya utredningen bör ses.

Det har i huvudsak rått enighet om att vi skall slå vakt om de principer som låg till grund för 1974 års kriminalvårdsreform. Det är emellertid nu närmare 20 år sedan reformen genomfördes. Utvecklingen under senare år har av allt att döma medfört svårigheter att tillämpa de principer och regler som lades fast genom reformen, bl.a. med hänsyn till berättigade krav på samhällsskydd och det växande problemet med narkotika på anstalterna.

En grundläggande tanke i kriminalvårdens verksamhet före kriminalvårdsreformen var att man så långt möjligt borde undvika att blanda intagna med olika kriminell belastning på anstalterna. Bakgrunden var att man ansåg att det fanns en risk för att mindre belastade klienter skulle utsättas för negativ påverkan från mer belastade klienter. De principer och regler för

anstaltsplaceringarna som lades fast genom kriminalvårdsreformen har sin utgångspunkt i att dessa farhågor var betydligt överdrivna och att det i vart fall är orealistiskt att komma till rätta med sådana olägenheter genom den differentiering av de intagna som skedde tidigare. I stället skulle närheten till hemorten – den s.k. närhetsprincipen – bilda utgångspunkten för anstaltsplaceringen för flertalet fängelsedömda. På så sätt skulle den dömde få bättre möjligheter att hålla en nära kontakt med frivården och andra myndigheter på den ort dit han skulle friges, liksom med sina anhöriga.

Närhetsprincipen har ett nära samband med en annan princip, som också låg till grund för reformen, nämligen den s.k. normaliseringsprincipen. Den innebär att den som är intagen på kriminalvårdsanstalt eller står under övervakning inom frivården har samma rätt till samhällets stödåtgärder och vårdinsatser som andra medborgare och att kriminalvården inte skall bygga upp egna resurser i konkurrens med andra samhällsorgan. Kriminalvårdens personal skulle i första hand klarlägga klienternas behov av stöd och vård och förmedla den nödvändiga kontakten med ansvariga organ. Närhetsprincipens förverkligande är således en praktisk förutsättning för att normaliseringsprincipen skall kunna tillämpas så bra som möjligt.

När kriminalvårdsreformen genomfördes ansågs alltså intresset av att kunna placera de intagna på anstalter i närheten av hemorten för att möjliggöra en successiv utslussning i samhället väga tyngre än intresset av att skilja olika kategorier av dömda från varandra under anstaltstiden.

Under senare år har den intresseavvägningen med rätta kommit att ifrågasättas främst med hänsyn till narkotikaproblemen på kriminalvårdsanstalterna. Riksdagen har t.ex. vid flera tillfällen erinrat om att självklara riktmärken för narkotikapolitiken på kriminalvårdens område måste vara bl.a. att intagna utan narkotikaproblem och sådana som vill bli av med sitt missbruk inte skall behöva komma i kontakt med narkotika under anstaltsvistelsen. Till för några år sedan var det i praktiken endast vid placering i riksanstalter som man kunde ta sådana hänsyn. Någon differentiering av de dömda med avseende på narkotika förekom däremot inte vid placeringen i lokalanstalt. Numera finns det särskilda lokalanstalter dit missbrukare som själva vill försöka bryta sitt missbruk kan söka sig. Vissa anstalter har reserverats för intagna utan missbruksproblem medan andra utnyttjas för narkotikamissbrukare som är svåra att motivera för behandling.

Även i övrigt är strävan att anpassa verksamheten både vid riks- och lokalanstalterna till olika kategorier av intagna. Vid några anstalter bedrivs verksamhet i syfte att finna behandlingsmetoder för män som gjort sig skyldiga till sexualbrott och kvinnomisshandel. Vid ett tiotal anstalter bedrivs s.k. rattfälleverksamhet. Inom Stockholmsregionen finns numera en lokalanstalt som används enbart för kvinnliga intagna. Även denna specialisering har stöd i olika riksdagsuttalanden. Det ligger i sakens natur att den utveckling som har skett under senare år kan försvåra tillämpningen av närhetsprincipen och därmed också av normaliseringsprincipen.

Det är huvudsakligen mot den bakgrunden som kommittén nu har tillkallats för att göra en samlad översyn av kriminalvården i anstalt. Kommittén skall enligt sina direktiv göra en genomgripande översyn av de principer och det regelverk som låg till grund för kriminalvårdsreformen. En utgångspunkt

är emellertid även i fortsättningen att ett grundläggande mål för kriminalvården i anstalt är att främja den dömdes anpassning i samhället och motverka skadliga följder av frihetsberövandet. Samtidigt måste samhällets berättigade krav på skydd ges stor vikt.

Huvuduppgiften för kommittén är att överväga vilka principer för anstaltsplaceringarna som bör tillämpas i framtiden och att anpassa regelverket till dessa. Kommittén skall särskilt belysa vilka avvägningar som bör göras mellan de olika intressen som finns i fråga om anstaltsplaceringarna, dvs. säkerhetskrav, behovet av olika former av stöd och behandling under anstaltstiden, möjligheter att förbereda frigivningen på ett rimligt sätt etc. I det sammanhanget skall kommittén göra en samlad bedömning av utvecklingen under senare år i fråga om tillämpningen av principerna om närhet och normalisering samt överväga behoven av att göra avsteg från dessa principer. Intresset av att anstaltsplatserna kan utnyttjas på ett så kostnadseffektivt sätt som möjligt skall också uppmärksammas.

I direktiven pekar jag i övrigt särskilt på några områden som kommittén bör behandla. Jag tänker nu redovisa några av dessa områden.

Narkotikasituationen på anstalterna utgör sedan lång tid tillbaka ett svårbemästrat problem inom kriminalvården. Frågan om hur man skall kunna hålla kriminalvårdsanstalterna narkotikafria skall särskilt uppmärksammas. I det sammanhanget skall kommittén bl.a. ta ställning till om det behövs ökade kontrollmöjligheter inom kriminalvården för att förhindra missbruk och införsel av narkotika i anstalterna. Kommittén skall också överväga vilka principer för placeringar av intagna med avseende på narkotika som bör tillämpas i framtiden och behovet av olika former av åtgärdsprogram för att narkotikaproblemen skall kunna bemästras på bästa sätt. Enligt min mening bör en utgångspunkt vara att intresset att förhindra narkotikamissbruk på anstalterna och att kunna erbjuda möjligheter till rehabilitering under fängelsevistelsen väger så tungt att det kan motivera att den dömde placeras på en annan anstalt än den som ligger närmast hemorten.

De kvinnliga fångarnas situation skall också uppmärksammas liksom frågan om hur man på lämpligaste sätt bör ta hand om de ungdomar under 18 år som döms till fängelse.

Den 1 januari i år infördes en ny lagstiftning om psykiatrisk tvångsvård och behandlingen av psykiskt störda lagöverträdare. Den ändrade lagstiftningen beräknas medföra att antalet psykiskt störda intagna på kriminalvårdsanstalterna kommer att öka. Andelen psykiskt störda lagöverträdare inom kriminalvården som helhet har dessutom ökat sedan några år tillbaka, sannolikt som en följd av en ändrad påföljdspraxis. Erfarenheterna visar att det i praktiken är svårt att tillämpa normaliseringsprincipen för intagna med psykiatriska vårdbehov. Den frågan uppmärksammades bl.a. i riksdagen när reformen om den psykiatriska tvångsvården behandlades. Jag anser att utvecklingen hunnit förbi den punkt där det är tillräckligt att hänvisa till normaliseringsprincipen. De intagnas psykiatriska vårdbehov måste kunna tillgodoses under anstaltstiden. Kommittén får därför överväga förändringar som innebär avsteg från normaliseringsprincipen också på detta område.

Frågan om behandling inom kriminalvården av män som gjort sig skyldiga

till sexualbrott och kvinnomisshandel skall också uppmärksammas av kommittén.

I direktiven tas också permissioner och andra vistelser utom anstalt upp. Kommittén skall bl.a. undersöka om det finns anledning att genom lagstiftning eller andra särskilda åtgärder från statsmakternas sida ytterligare minska missbruket av permissioner. Kommittén skall också överväga om villkoren för frigång kan utformas på ett tydligare sätt. Förutsättningarna för användning av s.k. § 34-placering skall ses över noggrant, bl.a. mot bakgrund av den utveckling som sker inom den kommunala missbrukarvården.

Erfarenheterna visar klart att det finns en mindre grupp intagna som med hänsyn till kravet på samhällsskydd bör särbehandlas i vissa avseenden. Kommittén skall överväga om de nuvarande reglerna för särbehandlingen av vissa långtidsdömda, s.k. 7:3-or, bör ändras. Kommittén skall vidare överväga om systemet med s.k. specialavdelningar är ändamålsenligt eller om det finns andra lösningar som bättre kan tillgodose allmänhetens skyddsintresse i fråga om den kategori intagna det här är fråga om.

Arbetet skall vara avslutat senast den 1 juli 1993. Kommittén bör om möjligt före 1992 års utgång i ett delbetänkande redovisa förslag om hur kriminalvårdsanstalterna skall kunna hållas narkotikafria.

Så långt översynen av 1974 års kriminalvårdsreform.

Nu något om den villkorliga frigivningen. Jag har redan nämnt att regeringen utlovat att den automatiska halvtidsfrigivningen skall avskaffas. Förtroendet för rättsväsendet har lidit stor skada genom halvtidsreformen.

Nu har det alltså inom justitiedepartementet utarbetats en promemoria som i princip innehåller förslag till en återgång till den reglering av villkorlig frigivning som gällde före 1983 års s.k. halvtidsreform. Förslagen innebär dock vissa skärpningar i förhållande till den lagstiftningen.

Genom en återgång till förhållandena före år 1983 kommer den nuvarande rätten till villkorlig frigivning att ersättas med en möjlighet till frigivning som i princip förutsätter en prövning i det enskilda fallet. För det stora flertalet dömda kan villkorlig frigivning inte komma i fråga förrän två tredjedelar av strafftiden har avtjänats. För långtidsdömda gällde före 1983 att de kunde friges tidigare, förutsatt att de inte dömts för särskilt allvarlig brottslighet som riktat sig mot liv eller hälsa och att det inte förelåg en påtaglig risk för återfall i brottslighet av samma slag. I detta hänseende finns det emellertid skäl att skärpa bestämmelsen och utvidga kretsen av långtidsdömda som inte bör kunna friges innan de har avtjänat två tredjedelar av strafftiden. Även brottslighet som inte riktar sig mot liv eller hälsa kan präglas av sådan planering och förslagenhet att en tidigarelagd frigivning framstår som särskilt olämplig. En strängare syn bör således i frigivningshänseende anläggas på sådan brottslighet som ingått som ett led i en yrkesmässig eller organiserad brottslighet.

I promemorian föreslås därför att huvudregeln skall vara att alla som dömts till ett tidsbestämt fängelsestraff i minst en månad skall kunna friges villkorligt tidigast efter två tredjedelar av strafftiden. Intagna med strafftider på två år eller mer skall kunna friges tidigast efter halva tiden, om de inte dömts till fängelse minst två år för särskilt allvarlig brottslighet, som riktat sig mot eller medfört fara för liv eller hälsa, och om risk för återfall inte före-

ligger. Samma regler skall gälla för den som ägnat sig åt yrkesmässig eller särskilt organiserad brottslighet. För att eliminera tröskeleffekter införs en särskild regel för dem som avtjänar fängelsestraff mellan ett år och två år.

I likhet med vad som gällde före år 1983 bör förutsättningarna för den intagnes anpassning i samhället särskilt beaktas vid prövningen av frågan om villkorlig frigivning. Därvid bör emellertid i större utsträckning än tidigare hänsyn bl.a. tas till hur den intagne skött sig under anstaltstiden. Även på denna punkt bör således en skärpning ske i förhållande till 1983 års ordning. Det innebär att intagna som misskött sig allvarligt kan få avtjäna hela strafftiden.

I promemorian föreslås således i denna del att det vid prövning av om den villkorliga frigivningen bör senareläggas särskilt skall beaktas om förutsättningarna för den intagnes anpassning i samhället framstår som speciellt ogynnsamma med hänsyn till frigivningsförhållandena, hans uppförande under anstaltstiden och andra särskilda omständigheter.

Sedan jag tagit del av de synpunkter som lämnas på promemorian kommer jag att föreslå regeringen att besluta om en lagrådsremiss för att därefter förelägga riksdagen en proposition, förhoppningsvis i maj månad.

Som jag nämnt inledningsvis innebär de förslag som nu läggs angående den villkorliga frigivningen bara en tillfällig lösning. Det behövs mera grundläggande överväganden om den villkorliga frigivningens framtid. Denna uppgift bör läggas på en parlamentarisk kommitté, som jag inom kort kommer att föreslå att regeringen beslutar om.

Frågan om den villkorliga frigivningen blir bara en av huvuduppgifterna för kommittén. Den skall också göra en bred översyn av påföljdssystemets innehåll och uppbyggnad.

För förtroendet för rättsväsendet är det viktigt att det finns en överensstämmelse mellan den utdömda och den avtjänade strafftiden. En principiellt rätlinjig lösning skulle vara att den strafftid som domstolen dömer ut också är den tid som den dömde faktiskt har att verkställa.

Jag är dock medveten om att systemet med villkorlig frigivning har vissa fördelar. Det löser på ett naturligt sätt frågan om hur övergången mellan anstaltstiden och livet i frihet skall vara anordnad. Möjligheterna att förverka villkorlig frihet är också en lämplig reaktion från samhällets sida om den dömde begår brott på nytt efter straffverkställigheten. Det är vidare en fördel i det internationella samarbetet om vi inte skiljer oss från omvärlden, där i stort sett alla jämförbara länder har någon form av villkorlig frigivning.

Starka skäl talar för att villkorlig frigivning skall beviljas enligt fakultativa regler, dvs. prövning i varje enskilt fall i stället för den obligatoriska villkorliga frigivning som nu sker när det gäller flertalet av de fängelsedömda. Fakultativa regler kan utformas på olika sätt. Kommittén kommer att ha frihet att pröva vilken ordning som framstår som lämpligast.

I regeringsförklaringen utlovades att alternativa påföljder till fängelse skulle utvecklas ytterligare. När det gäller samhällstjänst har regeringen redan föreslagit att möjligheterna att döma till sådan skall utvidgas till att gälla hela landet. Det blir nu en uppgift för kommittén att undersöka hur samhällstjänsten bör inordnas som ett permanent inslag i påföljdssystemet och i

samband därmed också överväga om tillämpningsområdet kan vidgas ytterligare.

Men även i övrigt skall kommittén söka utveckla alternativ till fängelse som på ett bättre sätt kan medverka till att främja förutsättningarna för att den dömde inte skall återfalla i brott och även i övrigt förmå anpassa sig till samhället. För att sådana påföljder skall kunna få ett vidare tillämpningsområde är det emellertid viktigt att de också har en sådan utformning att de tillgodoser berättigade anspråk på att brott bör följas av tydliga och konsekventa reaktioner.

Under senare år har skyddstillsynspåföljden utvecklats väsentligt genom en utvidgad och utförligare reglering av möjligheterna att förena påföljden med olika föreskrifter. Erfarenheterna av dessa ändringar är goda. Utredningen kommer därför att få i uppdrag att överväga om bestämmelserna som rör föreskrifter i samband med skyddstillsyn bör utvecklas ytterligare.

I vissa länder, bl.a. Förenta staterna, förekommer det att den som har dömts för ett brott som normalt skulle ha lett till fängelse i stället underkastas intensivövervakning i form av elektronisk övervakning. Vad det innebär är att den dömde meddelas föreskrifter, främst i fråga om vistelseort, och att efterlevnaden av föreskrifterna kontrolleras genom elektronisk apparatur.

Kommittén kommer att få i uppdrag att närmare studera de olika modeller för intensivövervakning som förekommer i olika länder och redovisa för- och nackdelar, inkl. de etiska aspekterna med dessa modeller, i syfte att belysa om ett sådant system är lämpligt att införa i Sverige.

En annan central fråga som kommittén skall se på är vilken betydelse som återfall i brott bör tillmätas. Det gäller oberoende av om den tidigare påföljden är fängelse eller någon annan påföljd.

Låt mig avsluta med att påminna om att en av statsmakternas grundläggande uppgifter är att svara för den allmänna ordningen och säkerheten i samhället. En förutsättning för att klara den uppgiften är att medborgarna känner förtroende och respekt för rättsväsendet. Det förtroendet och den respekten har under senare år utsatts för svåra påfrestningar. De åtgärder som jag har presenterat – dvs. framför allt en översyn av kriminalvården i anstalt, avskaffandet av den automatiska halvtidsfrigivningen och utredningen om påföljdssystemets framtida utformning – utgör ett led i ett målmedvetet arbete från regeringens sida att värna om medborgarnas tillit till rättsväsendets förmåga att hantera brottsligheten. I vissa hänseenden innebär det hårdare tag. Det är inte något som vi väjer för. Men lika viktigt är det att ta till vara de möjligheter som finns att på ett bättre sätt förebygga brott och bidra till att de som döms för brott kan återanpassas i samhället. På sikt är det också av avgörande betydelse för förtroendet för rättsväsendet att vi upprätthåller kraven på rättssäkerhet och respekt för grundläggande rättsstatliga principer. När det gäller dessa frågor kommer denna regering inte att göra några eftergifter.

Anf. 53 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Rubriken för den information som justitieministern i dag har lämnat i kammaren är Ny kriminalpolitik. Låt mig då konstatera att justitieministern på en del punkter fullföljer den kriminalpolitik som den socialde-

mokratiska regeringen arbetade för. Det gäller utvecklandet av alternativ till fängelsestraff, unga lagöverträdare och en stärkning av brottsoffrens ställning. När det gäller avskaffandet av halvtidsfrigivningen är också Socialdemokraterna för en sådan, och en lagrådsremiss lämnades innan regeringsskiftet i höstas.

På några områden gör emellertid regeringen viktiga och illavarslande kursändringar, och därav mina frågor. Den första frågan gäller 1974 års kriminalvårdsreform. Den antogs i mycket bred enighet i riksdagen år 1974. Målet för reformen var att tillskapa en human kriminalvård där insatserna så långt möjligt skulle inriktas på återanpassning av de intagna till samhället. Min fråga till justitieministern är: Står regeringen bakom denna grundtanke i 1974 års kriminalvårdsreform? Har justitieministern uppfattningen att närhetsprincipen och normaliseringsprincipen så långt det är möjligt skall tillämpas även fortsättningsvis?

Min andra fråga anknyter till avskaffandet av halvtidsfrigivningen. Ett avskaffande av halvtidsfrigivningen för med sig ett ganska stort behov av nya anstaltsplatser. Jag vill fråga justitieministern om det sker en planering när det gäller utbyggandet av antalet anstaltsplatser eller om inriktningen är en ökad beläggning på de nuvarande anstalterna.

Ytterligare en fråga som knyter an till halvtidsfrigivningen är: Kommer det nya systemet för den villkorliga frigivningen att kombineras med en utökad användning av alternativ till frihetsstraff?

Herr talman! Jag har avslutningsvis en tredje fråga som gäller ett område som justitieministern inte berörde, nämligen den ekonomiska brottsligheten. Den ekonomiska brottsligheten har hitintills inte varit ett prioriterat område för den nuvarande regeringen. Man har tvärtom vidtagit en rad åtgärder som försämrar möjligheterna för samhället att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Min fråga till justitieministern blir då: Är denna passivitet ett målmedvetet inslag i det som nu kallas "En ny kriminalpolitik", eller avser regeringen att lägga fram förslag till åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten?

Anf. 54 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Jag sade tidigare i mitt anförande att 1974 års kriminalvårdsreform genomfördes i bred enighet. Men utvecklingen under dessa nära 20 år har visat att reformen från år 1974 till vissa delar har överlevt sig själv.

Med tanke på att Lars-Erik Lövdén frågade om regeringen inte ville ha en human kriminalvård, vill jag påpeka att det knappast är en human kriminalvård som i dag bedrivs när vi utsätter våra intagna för narkotika och ger dem möjlighet att bli narkomaner och möjlighet att fortsätta sitt missbruk. I den mån det blir en konflikt mellan närhetsprincipen och behovet av skydd mot narkotika är det för den nuvarande regeringen en självklarhet att prioritera skyddet mot narkotika. Det är också det som vi tydligt har markerat i direktiven till kommittén.

Det är också riktigt, som Lars-Erik Lövdén säger, att den tidigare regeringen lade fram förslag om halvtidsfrigivningen. Men vi skall då komma ihåg att förutsättningarna för den förändringen av halvtidsfrigivningen var att den skulle ske utan att fler personer samtidigt satt i fängelse. Det innebär

i praktiken att den måste kombineras med bl.a. förkortade straff och tidigareläggningar av permissioner och liknande. Den inriktningen står vi inte bakom.

Här kommer jag automatiskt över till den tredje frågan som ställdes och som gäller regeringens planering för att vi skall kunna få tillräckligt med platser. Det finns en planering för detta vad gäller utbyggnad av våra fängelser kombinerat med de möjligheter som redan i dag finns – om kanske just inte i dag den 2 april – genom att alla platser inte utnyttjas. Jag vill här vara tydlig. Om Lars-Erik Lövdén egentligen frågade mig om vi kommer att sätta in en massa extrasängar i de enskilda rummen, är det inte fråga om någonting sådant. Det är inte fråga om en överbeläggning.

Kriminalvården omfattar våldsbrottslingar och ekonomiska brottslingar. När det sedan gäller den andra fråga som ställdes har, om jag minns rätt, Lars-Erik Lövdén ställt en interpellation till mig som skall besvaras på måndag, eller i varje fall nästa vecka. När det gäller själva frågan om brott och brottsbekämpning i andra delar än de som rör kriminalvården har vi anledning att återkomma till detta. Den beskrivning jag har gett i dag gäller våldsbrottslingar och ekonomiska brottslingar.

Anf. 55 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag vill fråga justitieministern om hon på någon punkt och i något avseende överväger att framlägga förslag om minskningar av strafflatituder. Här har nu justitieministern redogjort för en rad brott där hon avser att skärpa straffen, och vi har ju också läst i tidningarna att justitieministern är missnöjd med domstolarnas sätt att döma.

De synpunkter som justitieministern här har framfört om ändrade regler för frigivning leder också till att det blir en ökad fångpopulation. Min andra fråga blir därför: Har regeringen, när man nu talar om en ny kriminalpolitik, gjort några prognoser och överväganden om hur stor fångpopulationen kan komma att bli med de förändringar man har i tankarna? Det finns för närvarande en mycket stor fångpopulation i Sverige. Den har varit något större tidigare. Hur räknar regeringen med att detta skall klaras av ekonomiskt, och vilka kostnader kalkylerar regeringen med?

Till slut: En tidigare borgerlig regering hade den inställningen att användning av frihetsstraff är skadlig och därför bör begränsas så långt som möjligt. Det var ett uttalande som bl.a. justitieminister Sven Romanus gjorde. Har justitieminstern någon annan uppfattning på denna punkt?

Anf. 56 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! När det gäller ökningen av antalet intagna har vi gjort beräkningar som visar att det sker en ökning i förhållande till i dag med 300 personer per tillfälle. Det blir en årlig kostnad på 100 milj.kr. Det vore inte hederligt av oss att låtsas någonting annat. Skulle vi klara detta utan kostnader och utan ytterligare platser hade vi från början varit tvungna att minska påföljderna.

I det paket som jag i dag presenterar finns inga förslag om en minskning av straffen som sådana. Däremot har regeringen för avsikt att se över straffmätningen vid våra domstolar för att se om det finns en överensstämmelse

mellan straffmätning och allmänt rättsmedvetande och också se till kopplingen till de strafflatituder vi har. Detta har jag uttalat bl.a. i den tidningsartikel som Hans Göran Franck åberopar och som jag har anledning att återkomma till. Vi har här inte i första hand som målsättning att genomföra höjningar eller sänkningar, utan vi kan säkerligen uppnå båda de resultaten genom en översyn. Regeringen har i det förslag som nu läggs fram inte tagit ställning till vare sig höjningar eller sänkningar. Sådana regler finns inte i detta förslag.

I den artikel som Hans Göran Franck åberopade har jag inte citerats korrekt. Jag har inte uttalat någon misstro mot våra domstolar. Jag har däremot uttalat att det är väldigt viktigt att allmänheten har förtroende för rättsväsendet som sådant. Om förtroendet inte finns kan det vara en pedagogisk uppgift och en uppgift för lagstiftningen, och eventuellt skall något annat till, att skapa det förtroendet för våra domstolar.

Anf. 57 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag fick inget svar på min fråga om det uttalande som justitieminister Sven Romanus gjorde till den tidigare utredningen. Delar justitieministern den synpunkt som framkom i kommittédirektiven till fängelsestraffkommittén? Anser justitieministern att de förslag som den kommittén lämnade, vilka gällde både straffminskning och straffvärdena, är någonting att överväga för den nuvarande regeringen?

Anf. 58 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! När det gäller fängelsestraff – och detta har Hans Göran Franck och jag diskuterat tidigare – har de en allmänpreventiv funktion. Jag menar att man inte skall underskatta straffets allmänpreventiva funktion. Det skall vi börja våga tala om igen. Att sedan verkställigheten för de flesta människor inte i sig innebär en positiv utveckling och påverkan ligger i sakens natur. Jag sade i min information att regeringen har för avsikt att utreda möjligheterna att finna alternativ till fängelsestraffet som sådant.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Aktuell debatt: Kärnkraftens säkerhetsproblem

Anf. 59 ROLF L NILSON (v):

Herr talman! Vänsterpartiet har begärt en särskilt anordnad debatt om kärnkraftens säkerhetsproblem. Den konkreta bakgrunden till denna begäran är uppgifterna tisdagen den 24 mars om en kärnkraftsolycka vid Sosnovyj Bor utanför S:t Petersburg.

Natten till tisdagen strax före klockan två hände det någonting i reaktorn. När begäran om den särskilda debatten gjordes visste vi inte vad som hade hänt. Vi visste att det dröjde allt för länge innan vi i Sverige fick reda på att det hade hänt något och vad som hade hänt vid reaktorn – detta trots att det finns ett samarbete mellan svenska och ryska myndigheter om information om just den här reaktorn.

Den relativt begränsade olycka som det var fråga om vid Sosnovyj Bor väckte emellertid en mängd frågor. Den belyste på ett mycket tydligt sätt för allmänheten att vi lever under ett akut hot om en kärnkraftsolycka.

Den visade också att kärnkraftssäkerhet är ett internationellt problem. Det går inte att se kärnkraften som en nationell angelägenhet. Det gäller för den ryska kärnkraften och det gäller för den svenska, tyska, engelska och amerikanska kärnkraften. Detta är ett internationellt problem.

Den belyser också att det behövs insatser från i stort sett hela den industrialiserade världen, och främst från de intilliggande länderna – de som är mest hotade – för att förbättra energiförsörjningen i Öst- och Centraleuropa. Man måste leda in utvecklingen på en annan linje än ett beroende av kärnkraften.

Detta väcker också frågor om den svenska kärnkraften och den svenska kärnkraftsavvecklingen. Jag har i andra debatter nämnt att man i Danmark faktiskt är rädd för Barsebäcksverket på samma sätt som vi är rädda för anläggningarna i Sosnovyj Bor, Ignalina och Kola. Det är ingenting som skall eller kan viftas bort.

Anf. 60 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Medvetandet om att kärnkraftsproduktion också medför säkerhetsproblem blir alltmer allmänt. Det är naturligtvis bra, även om det har kommit sent och har en dyster verklighetsbakgrund, dvs. reaktorolyckorna.

Det finns ju också andra problem. Det är viktigt att också nämna dem. Vi har en tendens att bara diskutera en sak i taget. Det handlar om de avfallsproblem som avslöjas efter hand och det nära sambandet mellan dessa problem och kärnvapenproduktionen. Det dramatiska skeendet vid reaktorolyckor gör att vi främst uppmärksammar just dem. Det betyder tyvärr inte att dessa problem är de enda.

Vi kommer vid det här laget ihåg hur dramatiskt vi uppfattade kärnkraftshaveriet på Three Mile Island i Harrisburg. Vi vet nu att det klassades som en nivå fem-olycka. Det var den olyckan på våren 1979 som blev en utlösande faktor för den svenska folkomröstningen om kärnkraftens framtid i vårt land.

Sedan fick vi kärnkraftsolyckan i Tjernobyl som klassades som nivå sju på den sjugradiga skala med vilken man mäter graden av skada vid kärnkraftsolyckor. Den skalan har man kommit överens om internationellt.

Därefter kom olyckan i kärnkraftverket i Sosnovyj Bor utanför S:t Petersburg. Den bestämdes till nivå tre. Där fungerade säkerhetssystemet för att hantera den olycka som inträffade så långt vi vet i dag.

Att avstå från kärnkraft och att välja miljöanpassade energisystem är det enda helt säkra sättet att undanröja riskerna för kärnkraftsolyckor. Men så länge kärnteknik används måste naturligvis bästa tillgängliga säkerhetssystem etableras. Det ansvaret måste åvila ländernas regeringar och parlament. Rent praktiskt måste det utövas av auktoritativa nationella myndigheter med kunnande och kompetens.

Vi vet alla att om vi sviker på den här punkten eller om vi misslyckas att upprätthålla säkerheten är beroendet av kärnkraften i sig en stor risk. Om något händer och opinionen kräver en snabb omställning av energisystemen

finns inte alltid det alternativet till hands. Det är precis detta som vi ser varje gång som den här diskussionen flammar upp på nytt och varje gång det inträffar en allvarlig olycka.

Det är därför som beroendet av kärnkraften också är en stor fara för energiförsörjningen och speciellt för elförsörjningen. Det här har påpekats från många olika håll genom årens lopp. Det är naturligtvis också detta som ligger bakom de beslut som vi har fattat här i Sveriges riksdag, där vi anser att kärnkraften skall avvecklas.

I dag står kärnsäkerheten i Östeuropa i fokus för uppmärksamheten. Det är frågan om kärnkraftverk som är kvarlevor från planhushållningens tid. De är undermåliga i sitt tekniska utförande. De har alarmerande brister i säkerhetssystemen. En del av dem saknar de inneslutningar som vi uppfattar som självklara för att om olyckan är framme åtminstone försöka att hålla inne det mesta möjliga av utsläppen.

När det gäller RBMK-reaktorerna handlar det om relikter som inte kan tas ur drift omedelbart, därför att planhushållningens samhälle försummat miljöansvaret och struntat i att bygga upp alternativa och miljöanpassade energisystem. I de nya demokratierna som ärvt ansvaret för dessa kärnkraftverk har man självfallet ännu inte hunnit bygga upp kompetenta myndigheter för kärnsäkerhet och strålskydd på egen hand, än mindre nya energisystem.

Det svenska arbetet för att medverka till kärnsäkerhet i Östeuropa måste därför ske på flera fronter samtidigt. Det måste ske i nära dialog med de ansvariga regeringarna. Det kan med fördel även ske i samverkan med övriga Västeuropa och västvärlden som helhet. Det måste ske i samverkan med många länder eftersom det handlar om mycket stora ekonomiska åtaganden om vi på något grundläggande sätt skall förändra den situation som det forna Sovjetunionen och övriga östeuropeiska länder har skapat. I det samarbetet är det också naturligt att man ägnar sig åt en arbetsfördelning och därmed skapar närmare kontakter med dem som ligger geografiskt nära.

Samtidigt som vi i Sverige steg för steg utvecklar egna miljöanpassade energisystem måste vi också göra den här kunskapen tillgänglig för grannländerna i östra Europa. Genom utbildnings- och forskningssamarbete, olika typer av energiprojekt, bistånd och mycket annat kan vi medverka i ländernas arbete för att bygga upp nya miljöanpassade energisystem. Då kan kärnkraften på sikt ersättas med annan miljöanpassad kraftproduktion.

Energihushållning och effektiv energianvändning blir naturliga i ett ögonblick när man inte längre behandlar energi som en fri nyttighet. Det vet vi ju alla att den inte är. Vi bör medverka till att länderna utarbetar program för framtida energianvändning och att dessa även rymmer kärnsäkerhetsfrågorna. För att hantera kärnsäkerheten måste oberoende och kompetenta myndigheter byggas upp.

Inom ramen för ett alleuropeiskt kärnsäkerhetssamarbete bör det vara möjligt att organisera nätverk, där ett land är fadder för ett annat lands utvecklingsarbete. Så kan vi nå en effektiv arbetsfördelning, där nära och direkt kontakt skapas mellan kollegor och där aktiva omedelbara åtgärder prioriteras – inte organisatorisk överbyggnad. Så har också skett i det svenska myndighetssamarbetet österut.

Vi har samarbete när det gäller t.ex. reaktorsäkerhetsinspektion av Kolahalvöns reaktorer, S:t Petersburgsområdets reaktorer och Ignalinas reaktorer och via internationella organisationer vidare än så. Men vi har också från svensk sida försökt koncentrera oss på i första hand Ignalina. Där har vi ett ansvar. Vi arbetar där med de litauiska myndigheterna och försöker bygga upp både kompetens och myndighetsorganisation. Vi arbetar också med att höja säkerhetsnivån i de berörda reaktorerna.

Tillsammans med Finland arbetar vi med S:t Petersburgsreaktorerna. Det är naturligt att vi där etablerar ett sådant samarbete.

När det gäller Estland är vår utgångspunkt att vi skall etablera ett samarbete med i första hand Finland rörande de svåra problemen med avfallshantering. Inte ens de estniska myndigheterna har än så länge tillgång till Paldiskiområdet, som är ett militärt område med eventuella militära reaktorer och avfallslager. Dessutom finns avfallsdammen i Sillamäe, där avfall läcker ut i Finska viken.

Det är en självklarhet att vi på dessa områden måste prioritera de defensiva insatserna för att försöka hejda det elände som är under spridning, bortsett från reaktorolyckor som händer eller kan hända framöver.

Här finns allehanda typer av samarbete. Jag behöver inte gå in på det. Det handlar både om mjukvara och hårdvara – rutiner, kontroll, säkerhetssystem och teknik för anläggning av nya, miljöanpassade energisystem, som jag nämnde.

Det är också viktigt att vi gör aktiva satsningar inte bara bilateralt på myndighetsnivå och nationell nivå utan också på multilaterala kontakter och samarbete. Det kan vara samarbete av det slag som statsministern nämnde, t.ex. det nya Moskvainstitutet. Där handlar det om att transformera en del av kraften från vapenområdet till mera fredliga sysselsättningar. Det kan gälla mobilisering av finansiella resurser internationellt genom Europeiska utvecklingsbanken. Vi skall naturligtvis också se till att i G24-gruppen, alltså den EG-ledda gruppen, medverka i den arbetsfördelning som är nödvändig på detta område. Så sker för övrigt också under de närmaste veckorna.
(forts.)

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av andre vice talmannen medgav kammaren att de på föredragningslistan återstående ärendena, skatteutskottets betänkanden SkU21 och SkU22, fick avgöras vid arbetsplenum onsdagen den 8 april.

8 § (forts.) Aktuell debatt: Kärnkraftens säkerhetsproblem

Anf. 61 ROLF L NILSON (v):

Herr talman! Jag skall återkomma till den svenska kärnsäkerheten i mitt nästa anförande.

Vi har tidigare debatterat säkerheten vid de öst- och centraleuropeiska kärnkraftverken. Miljöministern har gjort det fler gånger än jag. Då har de-

batten i viss mån varit abstrakt. Den har byggt på uppskattade risker och redovisning av brister i konstruktioner, säkerhetssystem, rutiner m.m. Det har varit en debatt för de specialintresserade, energiexperterna, om ni så vill. Det har varit en bra debatt.

I dag är situationen annorlunda. I dag är den svenska allmänheten, och även den europeiska allmänheten, medveten om ett konkret hot: en kärnkraftskatastrof kan när som helst drabba oss och konsekvenserna kan bli förödande.

Den enda rimliga slutsatsen av den kunskapen är att vi måste göra någonting och att vi måste göra det snabbt. Jag är övertygad om att den svenska allmänheten, precis som folken ute i Europa, förväntar sig av sina regeringar och av parlamenten att de agerar snabbt.

Vi är alla medvetna om hur oerhört svår situationen är i Öst- och Centraleuropa. Vi är medvetna om det katastrofala ekonomiska läget och om behovet av energi, el och värme. Det krävs massiva ekonomiska, tekniska hjälpinsatser utifrån. Det krävs kunnande inom alla aspekter av energiområdet, från avancerad kärnkraftsteknologi och kärnsäkerhetskunnande till VVS-kunnande hos VVS-ingenjörer och rörläggare. I den tyska debatten har sagts att det som krävs i dagens hotfulla situation är ingenting mindre än en energins Marshallplan.

Jag är medveten om att den svenska regeringen har gjort insatser. Men insatserna är i förhållande till behoven mycket blygsamma. Det behövs någonting helt annat nu. Det behövs att Sverige agerar kraftfullt på det internationella planet. Vi måste driva på och vara kreativa när det gäller att skapa nya kontakter och träffa nya överenskommelser. Jag är överens med Olof Johansson om att det inte skall byggas upp några nya byråkratier eller krångliga samarbetsformer. Man måste vara uppfinningsrik och prestigelös när det gäller att skapa samarbetsformer och skaffa fram pengar för att finansiera de insatser som behövs. Det gäller också att vara kreativ i fråga om formerna för svenska insatser.

Jag tror inte att jag överdriver när jag säger att vi i Sverige har kunskap på de flesta, ja kanske alla relevanta områden. Vi är långt framme när det gäller teknik och kunnande om miljövänlig och förnybar energiproduktion. Det skall vi tacka kärnkraftsmotståndet för. Det kunnandet hade inte funnits i Sverige i dag om inte det svenska kärnkraftsmotståndet hade varit så framgångsrikt och starkt. Detta kunnande måste givetvis utnyttjas.

VVS-ingenjörer och rörläggare kan göra stora insatser för en energieffektivisering i Östeuropa. Det är rimligt att ställa frågan: Varför gå arbetslös i byggkrisens Sverige, när man kan göra nyttiga insatser i östra Europa? Det har gått bra att få svenska ekonomer från södra Sverige att lära ut marknadsekonomi och administration i Baltikum som ett alternativ till arbetslöshet. Det borde vara lika lätt att få dem som kan energi att ställa upp.

Jag blir mer och mer övertygad om att det man har sagt från tyskt och amerikanskt håll är det rätta. Det går inte att lappa och laga på dessa reaktorer. De måste stängas. Kärnkraften måste avvecklas, och vi måste glömma alla funderingar på att exportera svensk kärnkraftsteknologi till östra Europa. Det behövs inte nya reaktorer eller massiva reparationer av existerande anläggningar. Bort med den farliga kärnkraften!

Satsningen måste redan från början inriktas på en annan teknologi. Det måste vara nya fossileldade verk med hög verkningsgrad. Här är gasen självklar. Men det behövs troligen också koleldade kraftverk eller ännu hellre kraftvärmeverk med avancerad rening. Det är inte det ideala. Men vi befinner oss i en nödsituation. Det kan, som jag tidigare sade, göras oerhört mycket för att effektivare ta till vara den energi som produceras i östra Europa.

Jag instämmer med vad Olof Johansson säger om att vi inte får stirra oss blinda på hotet om olyckor i kärnkraftverk. Vi måste uppmärksamma alla led, förvaring av avfall, transporter, uranbrytning och, inte att förglömma, reaktorer dumpade från fartyg.

Anf. 62 GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Olyckan i Sosnovyj Bor för en dryg vecka sedan gav oss åter en påminnelse om att det i några av våra grannländer finns flera kärnkraftverk med undermålig säkerhet. Några timmar på tisdagsförmiddagen var det oklart vad som verkligen hade hänt och vilket förlopp olyckan skulle få. Skulle olyckan bli ett nytt Tjernobyl med många döda och radioaktivt nedfall över jordbruksmarken i Rysslands mest tättbefolkade delar? Skulle det resultera i stora folkomflyttningar? Kanske skulle de baltiska staterna drabbas hårt. Skulle vi få nedfall över vårt land och tvingas till nya kontroller av våra jordbruksprodukter?

Nu fick inte olyckan det förloppet. Det blev inte lika dramatiskt som vid Tjernobyl. Utanför kraftverket kom knappt mätbara utsläpp, och inte ens inne i kraftverket ledde utsläppet till personskador. Vi drog naturligtvis en lättnadens suck och konstaterade att det gick bra den här gången, men vi fick som sagt en påminnelse om vilken usel säkerhetsnivå de här kraftverken har. Den svenska kärnkraftinspektionen och strålskyddsinstitutet har gjort inspektioner på plats, och deras analyser visar att risken för haveri med utsläpp är flera tusen gånger större i de här reaktorerna än i de svenska. Skulle dessutom ett haveri inträffa, gör de svenska reaktorernas filter att bara bråkdelar av en procent av reaktorinnehållet kan komma ut och orsaka markbeläggning. Reaktorerna i Ryssland och Litauen saknar däremot reaktorinneslutning och kan därför orsaka omfattande utsläpp efter ett haveri.

Vi har beslutat att kärnkraften inte skall finnas kvar i vårt land. Efter år 2010 finns inga kärnkraftverk i drift i Sverige. En lång politisk strid har förts om i vilka former och i vilken takt omställningen skall ske. Den socialdemokratiska regeringen lyckades 1991 åstadkomma en energipolitisk samförståndslösning över blockgränserna, en uppgörelse som innebär att ett målmedvetet program nu genomförs för att genom hushållning och ny elproduktion ge förutsättningar för en avveckling i ordnade former, en uppgörelse som även den sittande regeringen har deklarerat att den tänker följa.

Herr talman! Det är uppenbart vilka prioriteringar som måste göras. Självfallet måste vårt engagemang satsas på att minska riskerna i kärnkraftverken i våra östra grannländer. Självfallet måste det säkerhetskunnande vi har utvecklat i Sverige, pådrivna av den systematiska kritiken av kärnkraften, utnyttjas för att hjälpa våra grannar i deras bekymmersamma situation. Vi skall komma ihåg att vi skall göra de här insatserna för att hjälpa våra

grannar i Ryssland och Litauen, inte för vår egen skull. Det handlar om att visa solidaritet med dem som finns på den andra sidan av vår gemensamma Östersjö. Vi får inte falla för frestelsen att använda dessa olyckliga, dessa dramatiska händelser som något slags murbräcka i den svenska energidebatten.

Man kunde visserligen tro att den nya regeringen skulle satsa mer kraftfullt på att stötta säkerhetsutvecklingen. När vi samlades varje måndag på Norrmalmstorg var det ju för att visa solidaritet med våra förtryckta grannar i Baltikum. De borgerliga partierna uttalade då en viss otålighet och efterlyste snabbare åtgärder, men nu går uppenbarligen den borgerliga regeringen från den s.k. rivstarten in i en långbänk.

Den socialdemokratiska regeringen startade ett samarbete för att föra över svenskt kunnande till dåvarande Sovjetunionen, numera Ryssland och Litauen. Det var Sverige som 1986 drog i gång de bilaterala överenskommelserna. Det var vi som under en känslig politisk balansgång med Sovjet drog i gång ett samarbete med Litauen. Så fort det politiska läget hade klarnat i Baltikum och Sovjet beviljade den socialdemokratiska regeringen medel för säkerhetssamarbete. Vi fattade beslut om att svenska myndigheter och annan kärnteknisk expertis skulle analysera vilka åtgärder som är praktiskt möjliga för att höja säkerheten.

Nu finns resultatet. Kärnkraftinspektionen och strålskyddsinstitutet har för länge sedan, i november 1991, lämnat sin rapport. Men vad gör då regeringen? På samma sätt som återlämnandet av den baltiska guldreserven förhalats i ett byråkratiskt bråk, glider nu uppenbarligen stödet till Östeuropas kärnsäkerhet in i en håglös handlingsförlamning.

Herr talman! Inriktningen på det framtida biståndet till öst måste ha samma inriktning som den policy vi själva har antagit vad gäller energipolitiken, nämligen hushållning och framtagande av alternativ. Jag har med stigande förvåning iakttagit hur en del andra medlemmar – andra än miljöministern – i regeringen har talat om att man kanske kan tänka sig att bygga nya kärnkraftverk för mångmiljardbelopp i Östeuropa. Hur stämmer det här, Olof Johansson? Vi vet ju att det är hushållning som är det mest kostnadseffektiva, särskilt mot bakgrund av den utveckling vi har sett i Östeuropa.

Miljöministerns uppräkning av vad som kan göras var en katalog över allt det vi redan känner till. Det var harmlöst, och det gav inte anledning till invändningar från någon här i lokalen. Det där visste vi förut, Olof Johansson. Vad tänker regeringen göra mot bakgrund av vad som nu har inträffat? Det sätter ju, precis som Rolf L Nilson sade, hela frågan i blixtbelysning. Avser regeringen att ta några initiativ av särskild omfattning för att stötta säkerhetsarbetet, och avser regeringen att ta några initiativ för att få till stånd en stimulans till hushållning och sparande av energi i dessa våldsamt energislösande länder på andra sidan Östersjön? Det vore intressant att få en fingervisning om det i stället för bara en allmän genomgång av vad som kan göras. Det visste vi förut. Men vad tänker regeringen göra nu, mot bakgrund av den händelse som har inträffat?

Anf. 63 CHRISTER WINDÉN (nyd):

Herr talman! Jag vill anknyta till Olof Johanssons tal om samarbete mellan Sverige och främst Litauen. Jag tänker lägga fram konkreta förslag till hur man kan göra, och jag vill också ge Göran Persson litet information om vilken typ av åtgärder som är lämpliga att vidta och som kan vidtas snabbt.

Kärnkraftinspektionen, ABB Atom och Vattenfall har haft ett utvidgat och bra samarbete med Ignalina. Det kärnkraftverk som finns i Ignalina är för övrigt det enda civila verk som finns i Baltikum. Det är av en annan typ än de kärnkraftverk som byggs här i Sverige. Det är av den typ som kallas Graphite Moderator Water Reactor. Den typen av reaktor byggs inte här i Sverige, och det finns många stora skillnader i det rent tekniska, som jag inte tänker gå in på här.

Däremot är det intressant att titta på vad det är för skillnader på den ryska säkerhetsfilosofin och den filosofi som gäller i detta sammanhang i Sverige och som representeras av ett av världens bästa företag i den här branschen, nämligen ABB Atom.

Efter vad jag har förstått av vad Olof Johansson sade är det i det här sammanhanget oerhört viktigt att bygga upp en säkerhetsmyndighet, en övervakningsmyndighet i Litauen, eftersom det i dag inte finns någon sådan. Sedan Sovjet har brutit samman har Litauen svårigheter att få till stånd en dialog med tillverkaren, som huvudsakligen sitter borta i Moskva. I det sammanhanget har samarbetsorgan från Sverige definitivt en mycket stor uppgift att fylla.

Låt oss nu titta litet på den säkerhetsfilosofi som gäller i Sverige resp. Ryssland. Först och främst gäller det att ha redundans i systemet. Det har man inte i Ryssland, i varje fall inte i särskilt stor utsträckning. Redundans innebär, att om man har ett styrsystem och en funktion faller ur, finns det ett parallellt system som automatiskt tar över funktionen. Sådan redundans kan finnas både hårdvarumässigt och mjukvarumässigt, och man kan ha redundans på många olika nivåer. Detta saknas i stor utsträckning i verket i Ignalina, som för övrigt är av samma typ som verket i Tjernobyl.

Genom ett sofistikerat beräkningssystem kan man sedan med hjälp av redundansen och genom att använda apparater göra beräkningar av hur stor sannolikheten är för ett fel. Då har man också möjligheter att vidta förebyggande åtgärder i motsvarande grad.

Ett annat sätt att mäta är att beräkna tillgängligheten. Men det är egentligen mest intressant för dem som skall mäta hur stor produktionen i verket har varit. Samtidigt är det ett mått på säkerheten.

En annan sak som jag gärna vill exemplifiera är situationer med apparatfel. Jag tar vattenpumpar som cirkulerar kylvatten som exempel. I de flesta industrier sätter man in en pump som klarar hela jobbet. I bästa fall har man en stand by-pump som kopplas in om det blir fel. I många fall kan man tillåta sig att bara ha en extra pump i lagret. Men detta kan förorsaka ett driftstopp. I ett kärnkraftverk sätter man upp fyra eller flera pumpar, och varje pump har kapacitet att klara hela jobbet ensam. Det innebär fyrfaldig säkerhet. Om alltså en pump slås ut, klarar man det hela även om man skulle ha en eller två pumpar ur drift på grund av t.ex. periodisk översyn.

Detta saknas i Ignalina. I Ignalina har man ett reservkraftverk för att se

till att övervakningssystemet fungerar. Det består av sex dieselaggregat. Alla dessa dieselaggregat är kopplade på kablar som går i en gemensam kabeltrumma fram till verket. Var och en inser ju att det inte är någon vits med att ha sex kraftverk som uppbackning, om bara en explosion eller brand kan slå ut allihop. Detta kallas på teknikerspråk för separation. Det innebär att om man har flera pumpar, skall de stå i separata rum med brandsäkra skott emellan, så att inte alla slås ut vid en eventuell explosion.

Den sorts fel som jag här beskrivit är tekniskt sett relativt lätta att åtgärda. Jag får återkomma i mitt nästa inlägg med konkret förslag till Olof Johansson.

Anf. 64 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Med anledning av det senaste inlägget är det kanske bäst att berätta att vi också har konkreta förslag. Statens kärnkraftinspektion och strålskyddsinstitutet arbetar med högsta möjliga takt för att få fram mycket konkreta program. En del av dem finns i preliminär version, i utkastsform, i departementet. Jag skulle kunna dra huvudrubrikerna för de olika projekten enligt dokumentet från SKI. Det handlar om myndighetssamarbete – det är huvudrubriken – om lagstiftning, myndighetsuppbyggnad, konsulter åt den litauiska myndigheten, uppbyggnad av Safeguard-system, inspektörssamarbete, beredskapsfrågor, när det gäller industri- och kraftverkssamarbete om kartläggning av materialtillstånd till primärkretsarna, inneslutningsberäkningar, kunskapsöverföring, anläggningsrelaterade projekt, brand- och översvämningsskydd, tryckavlastning för reaktoraktiviteten, förbättring av inneslutningsfunktion, nytt alternativ till nödkyl- och spädmatningssystem.

Utöver dessa projekt finns förslag till mindre tekniska förbättringar för att öka säkerheten, som bl.a. har framlagts av Ignalinas driftledning. Här finns kostnadsberäkningar för mjukvara och hårdvara. Det är alltså utomordentligt konkret. Det är bara att fortsätta arbetet. Jag hoppas att riksdagen inom kort beslutar om de nya pengar som blir nödvändiga. Enligt uppgift har det i dag skett en justering i utrikesutskottet av de förslag som regeringen lade fram i budgetpropositionen om 1 miljard kronor nästa budgetår för stöd till Östeuropa. Naturligtvis kommer inte arbetet att hindras av att det budgetåret börjar den 1 juli.

Det finns utomordentligt preciserade planer för vad som skall hända. Jag har ändå inte nämnt vad strålskyddsinstitutet är berett att göra. Förberedelserna för arbetsprogrammen har pågått under lång tid.

Till skillnad från Göran Persson, som aldrig säger någonting vänligt om någon annan, skall jag gärna säga att det var bra att den förra regeringen tog fram 15 milj.kr. för att få i gång förberedelsearbetet, som startade i höstas. Det arbetet pågår för närvarande. Därutöver finns det andra saker som det också är viktigt att nämna, bl.a. att det internationella arbetet måste förstärkas.

Jag skall nämna några ytterligare saker så att ni blir någorlunda orienterade om vad vi håller på med. Under den här veckan har jag träffat mina kolleger från Estland, Lettland och Litauen. Jag har självfallet diskuterat dessa frågor med dem. Jag har inte på någon punkt funnit anledning till andra prioriteringar. Det är viktigt att stämma av det här med de baltiska

regeringarna. Det har jag personligen gjort under den gångna veckan med företrädare på miljöområdet för dessa tre regeringar.

Vad som också är viktigt är att vi vidgar samarbetet och inte enbart sysslar med säkerhetsfrågor. Man är i Baltikum intresserad av att få hjälp också med förändring av sitt energisystem. Det är precis vad Rolf L Nilson tog upp här.

Jag kan hålla med om att det egentligen inte handlar om att lappa och laga gamla reaktorer. Men vi står inför valet mellan pest och kolera – precis samma val som vi skulle stå inför vid en allvarlig olycka i Sverige. Vi är inte bättre, om det var någon som trodde det. Vi är precis likadana. Vi har också efter det att linje 2 vann i folkomröstningen medvetet gjort detta ställningstagande. Men det är mycket lätt att säga till de andra: Stäng av. Vi har inte några folkrättsliga befogenheter att komma med sådana pekpinnar – ja, komma med sådana kan vi men det har ingen effekt. Men vi har själva satt oss i en exakt likadan situation, om en olycka skulle inträffa här, som balterna befinner sig i. Jag tycker att vi skall komma ihåg detta. Dessa reaktorer borde aldrig ha byggts, det är helt rätt.

Som sagt: Sverige kan hjälpa och stödja. Vi kan göra bedömningen – det antar jag att våra myndigheter kommer att göra om de anser det – att en reaktor bör stängas, men det är bara bedömningar som vi kan bjuda på. Vi kan inte bjuda på alternativen, för det första av tekniska skäl – för det andra av ekonomiska skäl – det handlar om stora belopp. För det tredje handlar det som alla vet, om lång tid. Dessutom ifrågasätter jag – det har jag gjort också i en tidigare riksdagsdebatt – om det enligt andan i kärntekniklagen över huvud taget skulle vara möjligt för Sverige att exportera kärnreaktorer österut, när vi begär att det skall handla om stabila nationer. Vi gör ju en politisk bedömning vid ett sådant läge. Jag har svårt att se att de som inte har kunnat sköta det som de redan har skulle kunna vara mottagare av något som de inte har. Så säkra reaktorer finns inte. Men jag tror inte att huvudspåret i debatten bör gå där, utan det är att arbeta så konkret och snabbt som möjligt med det vi kan göra på kort sikt för att därefter lägga upp de långsiktiga planerna.

Anf. 65 ROLF L NILSON (v):

Herr talman! Ja, Olof Johansson, jag tror att huvudspåret skall vara att vi skall uppmana OSS-länderna och de baltiska länderna att stänga av sina kärnkraftverk och säga att vi är beredda att hjälpa dem tillsammans med övriga länder i Europa ekonomiskt, tekniskt, erfarenhetsmässigt, kunskapsmässigt och för den delen också personellt. Detta – där är jag besviken på Göran Persson – är precis den inställning som de tyska socialdemokraterna har. De har sagt att förutsättningen för ekonomiskt stöd till OSS-ländernas energisystem är att man hoppar av kärnkraftsspåret och väljer en annan väg. Först då är de beredda att stödja dem.

Ungefär samma inställning har den tyske miljöministern från CDU Klaus Töpfer.

Jag tycker att det skulle ha känts oerhört bra om socialdemokraterna här i Sverige och den svenska miljöministern hade gjort samma mycket tydliga markering och sällat sig till sina tyska kamrater och kolleger. Man borde ha

sagt att vi kommer att på alla sätt bidra och hjälpa till i ett europeiskt Marshallhjälpprogram för energin.

När det gäller att lappa och laga på reaktorer har Vladimir Tjernosenko, som var vetenskaplig ledare för den expertgrupp som tekniskt skulle säkra Tjernobyl, med hänvisning till den nuvarande situationen sagt att det vore bättre att göra en lägereld av D-mark och värma sig vid den än att satsa pengarna på att säkra den ryska kärnkraften och få energi från den. Det är ett drastiskt uttalande, men jag tror att det ligger mycket i det.

Nu skall jag gå över till den svenska kärnkraften. Det är riktigt som Olof Johansson sade att det inte finns några säkra kärnkraftverk. Den överenskommelse som tre partier, Socialdemokraterna, Folkpartiet och Centern, träffat om energipolitiken har många bra inslag, men den har en mycket påtaglig brist, som jag har påpekat många gånger. Det är att den inte säger när den svenska kärnkraftsavvecklingen skall starta.

Den säger, konstigt nog, när den skall sluta. Jag tycker för min del att det hade varit mera logiskt att säga när den skulle börja och sedan se när den kunde vara avslutad.

Det innebär att vi har kärnkraftverk som är säkrare än de östeuropeiska men som åldras och därmed blir mindre säkra. De måste tas ur drift före 2010.

Den tid vi har till vårt förfogande för att ta dem ur drift krymper. Det betyder att vi kan hamna i tidsnöd om vi inte startar i tid.

En sorts principiell moralisk markering, som skulle göra intryck, tror jag, på de fattiga östeuropeiska och centraleuropeiska länderna, hade varit att visa att vi kan bestämma datum när vi stänger den första reaktorn. Hade vi dessutom sagt att de första reaktorer som vi stänger är Barsebäcksreaktorerna hade vi väckt jubel i Köpenhamn. Där är man nämligen, som jag har sagt fler gånger tidigare, rädd för Barsebäcksreaktorerna.

Där kan inträffa en olycka. Det finns filter som kan begränsa olyckan. Men det finns ingen hundraprocentig garanti för att dessa filter fungerar och klarar situationen. Dessa kärnkraftverk är synnerligen olyckligt placerade i ett tätbefolkat område.

Jag tycker hela debatten om kärnkraften de senaste åren visar att detta inte är nationella problem. Vi måste respektera våra danska bröders och systrars oro för kärnkraften. Vi bör ta den på allvar och inte bemöta den högdraget eller med en självgodhet som säger att de svenska reaktorerna är så bra att det aldrig kan hända någonting olyckligt med dem – ni behöver inte oroa er.

Jag skulle gärna velat höra litet mera om konkreta satsningar från Olof Johansson. Han talade för mycket, tycker jag, om säkerhetsspåret. Man kan nog inte undvika det, men det får inte vara huvudspåret.

Eftersom alla känner till hur mycket som behövs för att komma till rätta med detta problem blev jag också orolig för den "futtiga" miljard som vi har anslagit till östbistånd. Den skall räcka till så förtvivlat mycket. Jag tror inte den kommer att räcka också till en vettig och gedigen insats för att säkra en omställning av energisystemen.

Dem som tror på den "säkra" svenska kärnkraften vill jag rekommendera dagens upplaga av Expressen. Jag har första sidan framför mig. "Vi fusk-

byggde svenska kärnkraftverk". Det är svetsare som har varit med och byggt. Här finns en stort uppslagen intervju: "Jag var med och fuskade" – i Oskarshamn, Forsmark osv.

Anf. 66 GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Ett besked gav Olof Johansson: Det blir inga ytterligare resurser utöver den miljard som ligger i Östeuropabiståndet. Det finns en tendens, som Rolf Nilson mycket riktigt sade, att den skall räcka till allt.

Jag trodde nog att Olof Johansson, med det mycket kraftiga engagemang han gav uttryck för åtminstone här i talarstolen, hade lyckats klara debatten med finansministern om att nu, mot bakgrund av vad som skett, ytterligare flytta fram positionerna för att göra någonting konkret utöver det som redan pågår och som alla väl känner till och står bakom. Så blir det tydligen inte, och det beklagar jag.

Jag uppskattar Olof Johanssons engagemang – han efterlyste vänlighet, och den skall jag bjuda på. Det engagemanget kanske ibland dock leder honom till litet väl snabba ställningstaganden.

När han säger att vi har exakt samma situation i Sverige som man har på andra sidan Östersjön vad gäller kärnkraftsfrågor, tror jag nog att han rusar i väg och väl mycket hamnar i det gamla resonemanget från linje 3. Han representerar ändock just nu en regering som står bakom uppfattningen att vi i vårt land har en energipolitik som går ut på att långsiktigt avveckla kärnkraften till 2010. Det skall ske med hushållning och utveckling av ny teknik. Det är ett mycket radikalt och framåtsyftande program, som knappast någon nation har en motsvarighet till.

Vad jag sade i mitt anförande var att jag tycker att Olof Johansson utöver säkerhetsfrågorna – som är nog så viktiga – borde försöka introducera tänkande också kring hushållning och sparande i de svenska ansträngningarna att bistå på andra sidan Östersjön. Alla vi som har varit där har sett vilket oerhört energislöseri som existerar i dessa samhällen. Skall man se till helheten bör vår insats naturligtvis också handla om detta.

Jag tyckte att Olof Johansson gjorde en intressant deklaration om sin syn på kärnkraftsexport, när han talade om stabila nationer. Jag tror att ett sådant resonemang kan ha fog för sig, och jag tycker det är intressant. Men jag blir litet förvånad. Vi har ju hört andra medlemmar av den regering som Olof Johansson sitter i tala om möjligheten att exportera svensk kärnkraftsteknik till Östeuropa.

Återigen: Olof Johansson är icke företrädare för linje 3 eller Centerpartiet. Han företräder en regering, och den regeringen har uppenbarligen en annan uppfattning än den Olof Johansson ger uttryck för här i talarstolen.

Visserligen är han i talarstolen engagerad – och det sätter jag värde på – men han är därutöver också minister och har del i ett kollektivt ansvar för en regeringspolitik.

Det skulle vara intressant att höra, herr talman, om det Olof Johansson avslutade med att säga om kärnkraftsexporten är hela regeringens bedömning eller Olof Johanssons privata.

Anf. 67 CHRISTER WINDÉN (nyd):

Herr talman! Till Olof Johansson vill jag säga att om jag slår in öppna dörrar när jag lämnar en lista på projekt och det redan finns och pågår planering för genomförande av sådana projekt, är det med stor glädje jag konstaterar detta. Det är ju precis det jag vill.

Låt mig omformulera det så här: Efter de kontakter jag har haft med initierade personer i branschen ser jag det så, att det finns tre hinder för att komma i gång snabbt med hjälpen för att höja säkerheten i verket i Ignalina.

Det första hindret är ansvaret. Det finns ingen ansvarig myndighet i Litauen i dag. Enligt vad jag har förstått är det svårt att få utfästelser från Moskva om att behålla ansvaret om någon utomstående tillåts gå in och göra förbättringar i verket.

Jag skulle vilja att miljöministern kommenterade hur man skall komma förbi det problemet. Eller har jag målat upp ett problem som inte existerar?

Det andra hindret är finansieringen. Men efter miljöministerns välvilliga uttalande i Rapport i måndags tror jag att det kanske inte är ett problem, speciellt som vi i dag har kunnat höra statsminister Bildt uttrycka ungefär samma saker när det gäller hur pengar skall kunna ordnas för sådan hjälpverksamhet i Baltikum.

För det tredje undrar jag om de informationer stämmer som jag har fått från branschen om att det råder stora svårigheter att få tillgång till tekniskt know-how och detaljerad dokumentation om de verk som har byggts av ryska tillverkare. Folk i branschen påstår att även om man är initierad och van vid att arbeta med den här sortens projekt, även om man har egna kärnkraftverk, som t.ex. Vattenfall, även om man är van vid övervakning, som kärnkraftinspektionen, även om man bygger kärnkraftverk, som ABB Atom, måste man ha tillgång till dokumentationen – annars är man ute på djupt vatten.

Jag vill gärna att miljöministern kommenterar detta.

Anf. 68 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Naturligtvis finns det betydande hinder, eller en tröghet, i samarbetet. Jag skall modifiera det något. När det gäller myndigheter finns det i dag ett embryo till en sådan i Litauen som bildades före jul. Där finns för närvarande fyra personer. Enligt planerna skall myndigheten byggas ut till 14 personer. Det här ger en bild av hur situationen är och vad det handlar om. Avsikten är att Sverige skall delta i och försöka stödja det arbetet med både utbildning och erfarenhet.

Jag har inte kommenterat frågan om pengar konkret i dag. Varför det? Jag hänvisade till skälet; jag sade att riksdagen kommer att fatta beslut om miljarden. Självfallet är det inte någon yttersta gräns. Regeringen har inte haft anledning att diskutera frågan än. Det går inte att göra av med pengar på ett ansvarsfullt sätt om man inte har planerat för det. Regeringen kommer att med utgångspunkt i myndigheternas arbete göra en förnyad bedömning av de resurser som Sverige måste ställa upp med och, naturligtvis, de resurser som kan behöva användas i det internationella samarbetet.

När det gäller G-24 är problemet ett annat, vilket jag har sagt i ett fråge-

svar. En del av kunskaperna förutsätter jag har trängt fram. Det har ju förts många debatter i dessa frågor under kvällarna – ibland ganska sent.

G-24, den EG-ledda multilaterala organisationen, har problem att få motparterna att fungera. Annars finns det ju naturligtvis pengar hos de nationer som ingår i G-24. De är ju de rika länderna i västvärlden. Det är naturligtvis viktigt att vi i Sverige är med i det samarbetet. Nu sammanträder G-24 i nästa vecka den 8 april. Där kommer Sverige att ha en aktiv roll.

I morgon skall jag träffa Klaus Töpfer från Tyskland. Han kommer till Sverige som regeringens gäst. Tillsammans med honom, och dessutom Finland, skall jag diskutera det svenska agerandet, både i G-24 och i kommande Östersjökonferens. Jag tror att Sverige, Finland och Tyskland har en viktig roll för att snabbare få till stånd ett samarbete och en etablering av nationella resurser i det här arbetet. Vi tycks ha i stort sett identiska uppfattningar och kan därför samarbeta nära med varandra. Men det vet jag mera om efter morgondagens samtal. Jag har tidigare haft informella samtal med Klaus Töpfer per telefon men i morgon har vi möjlighet att träffas.

Sedan har vi frågan om huvudspår eller inte. Jag talade om det korta perspektivet, dvs. vad vi skall göra nu så snabbt som möjligt. Säkerhetsnivån måste höjas. Det går att göra. Det pågår hela tiden ett arbete med svenska försök, studier och förberedelser för vad som skall komma senare.

Debatten om det långsiktiga perspektivet kan vi ta när det finns bättre underlag. Ingen skulle vara gladare än jag om det fanns möjligheter att stänga av reaktorer här hemma och där borta. Men det är inte det det här handlar om. Jag konstaterar att det är de som har ansvaret, även om vi går in och stödjer dem för att göra kärnkraften säkrare. Skulle det hända en olycka – och det var i det avseendet som jag gjorde jämförelsen med Sverige – står vi alla risken att vi är för mycket beroende av kärnkraften och att människor på goda grunder kräver att den omedelbart skall stängas av.

Den diskussionen förde vi efter Tjernobylolyckan. Jag hoppas att ni minns den. Jag har fört den diskussionen med Kjell-Olof Feldt, för att nämna en partikamrat till Göran Persson, och med mycken emfas talat för att kärnkraften måste avvecklas. Kärnkraften är inte möjlig att hantera i en situation när en stor olycka har inträffat. Vare sig den olyckan inträffar i närheten utanför vårt lands gränser eller här hemma tror jag att man löper stor risk att märka sitt stora beroende. Jag ansåg att den aspekten var viktig.

Det är däremot bara att konstatera att de länder i öst som har kärnkraftverk vanligtvis själva bestämmer. Vi kan på sikt försöka lätta trycket i dessa länder så att de satsar på hushållning, effektivisering och sparande. Jag nämnde detta både i min inledning och i mitt andra inlägg, Göran Persson. Inte kan detta ha gått spårlöst förbi. Självfallet skall vi diskutera samarbetsprogram på energifältet som helhet.

Jag skall inte ta upp diskussionen om energiöverenskommelsen i dess helhet, Rolf L Nilson. Jag konstaterar bara att den ligger fast. Den omfattas i dag av minst fem partier. Naturligtvis skall det ske årliga avstämningar av resultaten, och det är det som skall avgöra när avvecklingen av kärnkraftverk i Sverige skall påbörjas.

Förste vice talmannen anmälde att Göran Persson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare anförande.

Anf. 69 ROLF L NILSON (v):

Herr talman! Det är alldeles utmärkt att Olof Johansson lyfter fram och understryker att de tillbud och olyckor som sker, eller kan förväntas ske, i Östeuropa, men även i andra länder – jag vill påminna om att det finns reaktorer i England som saknar inkapsling, som vi är så upprörda över saknas på reaktorer i f.d. Sovjetunionen, Ryssland – kan få konsekvenser för den svenska kärnkraftsdebatten och för hur man ser på svensk kärnkraft.

Svensk kärnkraft åldras. Beslutet om när den första reaktorn skall stängas av kommer närmare. Det skulle vara ett mål att försöka leva upp till att under 1992 bestämma när den första reaktorn skall stängas. NUTEK skall lägga fram en rapport i september om läget för den svenska energiförsörjningen. När den rapporten presenteras kan det vara lagom att också fastställa datum för att stänga den första svenska reaktorn.

Jag ser också fram mot en redovisning av vad som kommer ut av Olof Johanssons kontakter med den tyska miljöministern. Jag hoppas att det blir något konkret, som kan leda till att ryska reaktorer stängs av.

Jag tycker att man måste visa samma intresse för och ställa samma krav på hanteringen av de öst- och centraleuropeiska kärnkraftverken som man har gjort när det gällt hanteringen av de kärnstridsspetsar som finns. Det är faror av samma kaliber.

Man skall visa respekt för nationernas eget ansvar och självbestämmande, men detta är inte nationella frågor – detta är internationella frågor i och med att dessa kärnkraftverk utgör ett internationellt hot.

Anf. 70 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag tycker att det är viktigt att den här debatten förs. Vi kommer naturligtvis att ha mer att redovisa så småningom.

Jag vill gärna instämma i det som Rolf L Nilson gång på gång har återkommit till, nämligen att de här frågorna är internationella, att de blir alltmer internationella och att insikten om det växer. Därför är också det internationella samarbetet viktigt, både för att "poola" resurser och använda dem på effektivast möjliga sätt och för att dela upp arbetet för att i det korta perspektivet så snabbt som möjligt göra de rätta sakerna. Det är en av G-24:s viktiga uppgifter.

Sedan kan man naturligtvis i det längre perspektivet mobilisera t.ex. det internationella banksystemet för att få fram de större resurser som krävs där. Jag tycker därför att det är viktigt att det förs också den sortens debatter som statsministern hänvisade till med den europeiska utvecklingsbankens chef, som också han är på besök här i Sverige i morgon, och att man där diskuterar hur mycket EBRD kommer att kunna avdela för just de östeuropeiska kärnkraftverkens upprustning.

Detta stämmer med de två olika perspektiven, som ibland är litet svåra att hålla isär: det korta perspektivet där vi skall göra mesta möjliga för att hjälpa till att bygga upp myndigheter, få saker och ting att fungera och höja säkerhetsnivåer, och det längre perspektivet, som självfallet innebär ökade möjligheter både att satsa finansiellt effektivt och att satsa på alternativ. Det är precis detta som jag har diskuterat, bl.a. med mina baltiska kolleger, och de är naturligtvis också mycket intresserade av det perspektivet.

Låt mig bara konstatera att det är viktigt att Sverige använder sin stora kunskap om kärnsäkerhet och agerar internationellt. Det gäller också gentemot FN:s atomenergiorgan IAEA, som i det här läget logiskt sett borde ha större befogenheter än någonsin – och egentligen inte några befogenheter alls när det gäller spridningen av kärntekniken över världen. Jag efterlyser i varje fall personligen att ett kontrollorgan måste fungera också så, att det kan gå in och stänga av reaktorerna där detta är möjligt – det borde vara så, men det är inte så. Jag tycker att det är viktigt att arbeta i den riktningen.

Låt mig då till sist beträffande de kvarhängande frågorna om bl.a. export säga att de är genomdiskuterade i regeringen – det *är* inget problem. De gäller ett långt perspektiv, och de är inte heller nämnda enligt referaten och anteckningarna. Det var en påannons i ett Ekoinslag från statsministerns besök i USA. Låt det förbli en påannons!

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Arvs- och gåvoskatt

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1991/92:SkU21 Arvs- och gåvoskatt.

Anf. 71 YVONNE SANDBERG-FRIES (s):

Herr talman! I höstas sänkte riksdagens borgerliga majoritet kraftigt skatterna för de mest bemedlade medborgarna i Sverige. Bland de skatter som sänktes var förmögenhetsskatten och arvs- och gåvoskatten, och sänkningen var störst på stora arv och gåvor.

Tillsammans innebär de här sänkningarna ett bortfall av skatteintäkter med 3 000 milj.kr. på ett år. Enbart arvs- och gåvoskatten ger ett skattebortfall för statskassan på drygt 400 milj.kr i år. Redan 1994 skall enligt beslutet förmögenhetsskatten slopas helt och hållet, och i det nu aktuella betänkandet skriver utskottet att det då också kommer att bli aktuellt med ytterligare sänkningar av arvs- och gåvoskatten.

De här skattesänkningarna är enligt vår uppfattning helt oacceptabla. Dels är det naturligtvis helt orimligt från rättvisesynpunkt att kraftigt minska skatterna på arbetsfria inkomster, dels är faktiskt de 400 miljoner som försvinner ur statskassan bara genom sänkningen av arvs- och gåvoskatten en hel del pengar.

För 400 miljoner kan vi t.ex. ge 10 000 ungdomar som i höst går ut den tvååriga gymnasieskolan ett tredje års utbildning i stället för den arbetslöshet som väntar dem. Vi kan dessutom se till att 2 000 fler ungdomar får möjlighet att studera vidare på högskolan, och vi kan satsa pengar på lärarlöner för att ge arbetslösa ungdomar utbildning eller ordna andra aktiviteter under sommarmånaderna.

I konsekvens med detta begär vi socialdemokrater att arvs- och gåvoskatten skall återställas till den nivå som rådde före de olycksaliga besluten i höstas.

Det är förvisso så att arvs- och gåvoskatten behöver reformeras men på ett helt annat sätt än vad den borgerliga majoriteten driver igenom. En sådan reformering bör dessutom samordnas med en reformering av förmögenhetsbeskattningen.

Grunden för en reformering av de här skatterna måste vara att komma till rätta med de stora skatteskillnaderna mellan olika typer av tillgångar, för att på så sätt undanröja de stora möjligheter till skatteplanering som finns i det nuvarande systemet liksom de ekonomiskt snedvridande effekter som de har. Annorlunda uttryckt handlar det om att följa principen från skatteomläggningen med bredare skattebaser och sänkta skattesatser.

En utgångspunkt för reformeringen skall enligt vår mening vara att statens intäkter i ett nytt system skall vara lika stora som de var enligt de regler som gällde 1991. Vi talar ibland om att vi skall bära varandras bördor. Vi socialdemokrater kallar det för solidaritet. Solidaritet – att bära varandras bördor – behövs i ett civiliserat samhälle, inte minst i dagens svenska samhälle, där allt fler, inte minst unga, människor slås ut genom den nu oerhört kraftigt växande arbetslösheten.

Jag vill mot den bakgrunden, herr talman, yrka bifall till reservationerna som är fogade till betänkandet.

Anf. 72 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! I det här betänkandet behandlas frågor som vi nyligen har diskuterat och fattat beslut om. Argumenten borde vara väl kända, och det finns risk för en något pliktskyldig debatt. Men det finns en omständighet som kan göra den litet intressantare, och det är att utskottsmajoriteten här företräds av kristdemokraten Harry Staaf.

Regeringssidan består ju av fyra partier. Varje parti har sin profil, och det kan då finnas intresse av att vidga debatten litet grand så att kammaren bättre förstår hur Kristdemokraterna har bidragit till att ge skattepolitiken den profil den nu har.

Att det är en koalitionsregering vi har att göra med har ibland sina udda poänger; jag säger det trots att det är en utvikning. Enligt min mening har t.ex. Folkpartiet liberalerna fått uppleva den egenartade situationen att man fick igenom mer av sin politik i opposition än man får i regeringsställning. Det är paradoxalt, men det är ändå en riktig bedömning.

Centerns strävan känner vi bl.a. genom bostads- och energiskattefrågorna, och den moderata prägeln går inte att ta miste på genom skatteminister Bo Lundgren.

Men vilket är Kristdemokraternas bidrag? Jag måste erkänna att jag har haft svårt att hitta den kristdemokratiska profilen över huvud taget sedan kds blev ett riksdags- och regeringsparti.

I det här betänkandet bekräftas vissa sänkningar av arvs- och gåvoskatten. Det är sänkningar som kostar ungefär 420 milj.kr. Det är ingen jättelik summa, men den är heller inte obetydlig. Ger den här sänkningen några tillväxtfördelar och i så fall vilka? Det skulle vara intressant att höra Harry Staafs utläggning kring detta.

Om det kostar 420 miljoner får man hämta in det någonstans. Vi hade en debatt för några timmar sedan. Hur finansierar regeringen sina skattesänk-

ningar? Jo, genom indragning i kommunsektorn. Hade man inte genomfört de här sänkningarna kunde man ha avstått från sådant. I stället för 7,5 miljarder kunde man ha tagit 7 miljarder från kommunerna.

Kristdemokraterna är ett parti som har gedigen kommunal erfarenhet. Man har kämpat för utbyggnad av vården. Det är något av en kristdemokratisk profilfråga. Hade det inte, Harry Staaf, varit bättre att lägga dessa 500 miljoner på vårdsatsningar i stället för att göra en sådan sänkning?

Vän av ordning kan replikera och fråga om Bäckström inte känner till att arvsbeskattningen i Sverige är hård. Jo, det känner jag till. Jag är insatt i skattefrågorna. Den är hård. Men det är också ett faktum att man inte behöver vara avancerad skatteplanerare för att undvika stora delar av arvsbeskattningen. Det finns ganska enkla medel.

Nu skall vi inte ha något seminarium om skatteplanering. Men även om vi bara säger ett ord som farfarsreverser nickar den som är insatt i skattepolitik igenkännande. Jo, det kan man ju alltid tillämpa. Man kan reducera och dela arvslotter ganska enkelt och smidigt och få ner arvsskatten till oerhört låga nivåer. Bedriver man sedan avancerad skatteplanering, som vi har läst om i media, kan de efterlevande till miljonärer med många hundra miljoner betala föga eller inget i arvsskatt. Det finns metoder.

Det är därför vi har en samlad arvs- och gåvoskattekommitté. Det är därför jag menar att man borde ha gjort förändringar i ett sammanhang och täppt till en hel del av skatteplaneringsmöjligheterna. I det sammanhanget borde man ha sänkt de formella skattesatserna. Då hade vi t.o.m. kunnat få en fördelningsprofil i det här ärendet. Då hade vi kunnat sänka arvsskatten för mindre bemedlade som kanske har ärvt en fastighet som de vill låta gå i arv till sina barn, kanske ett egnahem eller ett hemman. Det borde vara möjligt utan orimliga arvsskatteeffekter. Men det är också orimligt att man skall kunna ärva oerhört stora kapitalbelopp och sedan med en mycket enkel skatteplanering undvika all arvsskatt.

Vi har nu en högsta marginalskatt på dryga 50 %, det beror ju på kommunalskatten. Vi från Vänsterpartiet menar faktiskt att det är rimligt att man när det gäller mycket stora förmögenheter skall kunna tänka sig att ha en arvsskatt som inte är så mycket lägre för helt arbetsfria inkomster än för de inkomster som skattas via arbete. Det finns behov av rimlig symmetri i detta. Därför har vi sagt nej till de här skattereduceringarna. Därför, herr talman, har vi i meningsyttringar sagt att det bör återställas. Vi instämmer i Socialdemokraternas reservation vid mom. 1, och vi har ett eget yrkande i vad gäller mom. 2.

Herr talman! Jag yrkar bifall till meningsyttringen från Vänsterpartiet.

Jag vill fråga Harry Staaf: Hade det inte varit bättre att avvakta slutbehandlingen av arvs- och gåvoskattekommitténs betänkande och lösa de här frågorna i ett sammanhang? Hade det inte varit bättre att utnyttja det finansiella utrymmet på ungefär en halv miljard till satsningar inom vård och omsorg, för de äldre och de sjuka? Jag tycker att detta borde ha legat nära den kristdemokratiska profilen. Eller är det så att skattepolitiken skall styras allenast av Moderata samlingspartiet?

Våren 1991 hade Moderata samlingspartiet reservationer i den här frågan. Då menade man att man skulle sänka skattesatserna med 5 procentenheter.

Den reservationen var Bo Lundgren, Hugo Hegeland och Karl-Gösta Svenson helt ensamma om. De fick inte stöd från Folkpartiet liberalerna, Centern och av naturliga skäl inte från Kristdemokraterna.

Nu får Moderaterna stöd för att dubbla skikten. Man uppnår nu mycket mer än de 5 procentenheterna från våren 1991. Hade det inte varit klokare om Kristdemokraterna hade stöttat upp Folkpartiet och Centern så att man hade kunnat mota Bo Lundgren eller Knut Wachtmeister i grind och säga att det här skall användas till vård och omsorg? Mitten tyckte inte så här i våras. Då hade det väl varit rimligt att hålla den här linjen. Man kan väl inte samarbeta i den meningen att storebror får bestämma allting. Då är det inget samarbete utan då är man släpkärra, och det är inte bra på sikt.

Anf. 73 HARRY STAAF (kds):

Herr talman! Lars Bäckström undervisar om hur man bör arbeta i en koalitionsregering, med ett koalitionsunderlag, som om han hade mycket stor vana. Det han säger är sant: För att det skall gå bra måste alla få vara med och känna att de är med och påverkar politiken. Jag tror att en förutsättning för att den här regeringen skall lyckas är att partierna som står bakom den kan samarbeta och att de samarbetar på ett sådant sätt att alla känner att de får igenom något. Det är mycket viktigt att den här regeringen får fortsätta för att om inte annat klara jobben, och dem vi vill slå vakt om. Jag skall litet senare försöka återkomma till den här profilen.

Det betänkande vi nu har att ta ställning till är skrivet utifrån fyra motioner som väcktes under den allmänna motionstiden. Två motioner syftar till att återställa den gamla ordningen för arvs- och gåvobeskattningen. Yvonne Sandberg-Fries och Lars Bäckström har talat för dem. I två motioner vill man faktiskt gå något längre än vad riksdagen gjorde i höstas. Man kanske kan säga att den medelvägen inte var så dum.

Jag vill kortfattat peka litet på vad skatteutskottet har anfört i betänkandet över de här motionerna. Man refererar till att det skattepolitiska beslut som fattades i höstas innebar en kraftig sänkning av arvs- och gåvobeskattningen. De sänktes både genom att skatteklasserna breddades och genom att progressionen dämpades. Den högsta skattesatsen sattes till 30 %.

Ändringen var mycket befogad, eftersom den svenska arvs- och gåvobeskattningen befann sig på en mycket hög nivå vid internationell jämförelse. Utskottet avstyrker motionerna om att man skall gå tillbaka till den gamla ordningen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag och avslag på reservationerna och meningsyttringen.

För min egen del anser jag att det rent filosofiskt är svårt att försvara ett högre skatteuttag i arvs- och gåvobeskattningen än ett skatteuttag i storleksordningen en tredjedel. Jag tror att många uppfattar ett högre skatteuttag på arvsbeskattningen som konfiskatoriskt.

Lars Bäckström sade att det skulle vara intressant att höra Kristdemokraternas syn på det här. Han sätter en tidigare orättfärdig arvsbeskattning i förhållande till vård och omsorg av gamla.

Men det måste vara möjligt att ge gamla i det här landet vård och omsorg utan en orättfärdig arvsbeskattning. Lars Bäckström jämför också med en

planerad indragning av 7,5 miljarder kronor i kommunerna. Den indragningen skulle kunna bli 7,1 om man inte hade sänkt arvsskatterna.

Den här indragningen i kommunerna har som bekant litet andra orsaker, vilket vi ganska väl har gått igenom under den finanspolitiska debatten, varför jag inte tar upp tid med det nu.

Det finns emellertid vissa synpunkter på den här höga arvsbeskattningens effekter för vårt land som jag ändå vill beröra. Ekonomie doktor Hans Lindqvist har redogjort något för effekterna av den tidigare gällande arvsskattelagstiftningen i tidskriften Ekonomisk Debatt 7/91. Den arvsskattelagstiftningen vill reservanterna i stort sett återgå till. Hans slutsats är att utflyttningen av förmögenheter i samband med emigration till följd av det svenska skatteuttaget på bl.a. förmögenhet och arv, tycks ge ett skattebortfall som är nästan lika stort som statens inkomster av förmögenhets- och arvsskatt. Om denna slutsats är riktig, kan vi över huvud taget inte alls sätta detta mot möjligheterna att ta hand om våra gamla och sjuka. Är det kanske i stället så, att vi har haft en alldeles för hög beskattning på det här området, som har medfört att vi just nu har svårighet med att ekonomisera en bra vård för gamla och sjuka?

Sannolikt är vårt läge sådant att vi i stället bör vara glada om kapitalstarka människor söker sig hit och gör investeringar här. Det skulle leda till arbetstillfällen.

Det finns också annat som man kan studera. Ett högt inflationstryck här i landet har medfört att man har omfördelat förmögenheter. Staten har sedan försökt att dra in de förlorade inkomsterna med hjälp av arvsbeskattning. För min del tycker jag att det verkar mer riktigt att försöka ha en låg inflation och en försvarbar arvsbeskattning. Arvskatten bör också vara av den storleksordningen att familjer som äger företag kan klara skatten vid ett arvskifte.

Jag skulle vilja ställa en fråga till reservanterna och då i första hand till Yvonne Sandberg-Fries: Är reservanternas arvsskatteförslag familjevänligt och könsneutralt?

Anf. 74 YVONNE SANDBERG-FRIES (s) replik:

Herr talman! Harry Staaf tycks utgå ifrån att man antingen har låg inflation och därmed låga förmögenhetsskatter, eller också hög inflation och därmed höga förmögenhetsskatter. Jag har svårt att se det sambandet.

Självfallet är vi socialdemokrater i allra högsta grad intresserade av en låg inflation. Det faktum att vi nu har en låg inflation beror i oerhört hög grad på åtgärder som vidtogs under den förra regeringens tid. Jag tänker på skatteomläggningen, på Rehnbergsavtalet, på kronans knytning till ecun, osv. Samtliga åtgärder har bidragit till att vi har en mycket låg inflation i landet. Hela det egendomliga scenario som Harry Staaf försöker måla upp verkar en aning konstruerat, om jag får uttrycka det så.

Jag skulle vilja spinna vidare något på frågan vilka ideologiska grunder som man såsom kds:are stöder sig på, när man ställer upp på dessa gigantiska skattesänkningar för dem som har det allra bäst i samhället. Hela regeringens filosofi går ju ut på att vi genom sänkta skatter för dem som redan har det väldigt bra skall få bättre tillväxt i landet. Vanligt folk däremot skall tydligen

arbeta mer och anstränga sig mer, därför att de får försämrade förmåner och ekonomiska villkor.

Harry Staaf! Hur ser ni kds:are egentligen på så grundläggande ideologiska frågor som denna: Vilken drivkraft är det som gör att människor blir beredda att göra en insats i samhället? Finns det enligt er uppfattning inga andra drivkrafter än den egna snöda vinningens drivkraft, det egna ekonomiska resultatet, när människor gör sina arbetsinsatser?

Jag såsom socialdemokrat tror faktiskt att människor kan drivas även av andra skäl. Det är därför jag också kommer till helt andra slutsatser om hur vi skall bära oss åt för att få fart på ekonomi och tillväxt i landet. Det är beklagligt att en representant för ett parti som skall stå för en viss etik i politiken inte ser det här sambandet utan går i fällan och ställer upp på moderaternas politik, en politik som handlar om att det är egennyttan som är den enda drivkraften för den ekonomiska utvecklingen.

Anf. 75 HARRY STAAF (kds) replik:

Herr talman! Yvonne Sandberg-Fries frågade mig om jag tror att den snöda vinningen är den enda drivkraften för insatser. Jag tror inte det. Inte heller tror jag att de människor som står bakom vårt parti tror det. Det är emellertid ganska klart att vinningen som drivkraft har rätt stor betydelse. Den som har rest något i öststaterna har kunnat se en hel del som man inte förväntat sig i ett land av socialistisk karaktär. Såvitt jag kan förstå var det just den egna snöda vinningen som drev fram sådana avarter. Det är alltså bättre att kanalisera den egna snöda vinningen under lagliga former, så att den kommer oss alla till godo.

Det har ganska stor betydelse hur man ser på sparandet i samhället när det gäller de åtgärder som vi har vidtagit. Om man anser att vi skall ha privat företagsamhet, som bygger på ett privat sparande, är det här nödvändiga åtgärder. Om man anser att sparandet skall ske i statens regi, blir det något helt annat. Man klarar ju då sparandet genom uttag av skatter. Såvitt vi kan förstå är det bra för utvecklingen att ha en privat företagsamhet. Vid en internationell jämförelse kan man se att det tycks vara bra även för sysselsättningen.

Anf. 76 YVONNE SANDBERG-FRIES (s) replik:

Herr talman! Det är glädjande att höra att åtminstone Harry Staaf tror att människor kan göra en insats av andra skäl än för det vi kallar den snöda vinningen. Tyvärr måste jag konstatera att han inte drar de politiska slutsatserna av den i och för sig sympatiska hållningen. Det beror på att hans parti ingår i en regering, vars ekonomiska politik bygger på just detta. Själva grundbulten i den borgerliga regeringens ekonomiska politik är ju skattesänkningar för de människor som redan har det bäst.

Om man jämför – vilket den här regeringen är mycket pigg på i olika sammanhang – med förhållanden ute i Europa, kan man konstatera att över hälften av OECD:s medlemsländer har förmögenhetsbeskattning. I Sverige skall den avskaffas. Det har den borgerliga majoriteten bestämt. Samtliga EG-länder har arvs- och gåvobeskattning. Man kan dessutom läsa i den översikt över frågorna om anpassning till EG som finansdepartementet nyli-

gen har publicerat, att beträffande den här typen av beskattning finns det inte några skäl till att nu, och inte heller i samband med medlemskapet, rusa i väg och sänka den här typen av skatter.

Anf. 77 HARRY STAAF (kds) replik:

Herr talman! Man kan naturligtvis ha litet olika uppfattning om förmögenhetsbeskattning, dvs. om man skall ha någon beskattning eller ej. Det är helt klart att den förmögenhetsbeskattning som vi har haft har varit alldeles för hög och haft negativa effekter. Det är troligtvis det som ligger bakom de förslag som nu är framlagda och antagna i riksdagen. Sveriges geografiska läge i förhållande till Europamarknaden har kanske också motiverat en något lägre förmögenhetsbeskattning här än nere i Europa.

Jag ställde frågan huruvida reservanternas skatteförslag är familjevänligt. Det skulle ha varit intressant med ett svar, men Yvonne Sandberg-Fries har, såvitt jag kan förstå, inte någon möjlighet att svara nu. Lars Bäckström kan kanske göra det senare.

Jag menar, att om den hårda arvsbeskattningen för företag skall återställas, vilket har föreslagits, blir det väldigt svårt för företagen vid generationsskiften. Om man då – utan en våldsam skatteplanering – skall lyckas bra, bör man helst vara så gammal när man får barn att man åtnjuter både barnbidrag och pension. På det sättet blir det ganska långt mellan generationsväxlingarna.

Detta är något som män kanske kan klara om de är förutseende, men det är väldigt svårt för kvinnor att klara uppgiften att ha både pension och barnbidrag. Därför menar jag att för den som vill bygga på företagsamhet så framstår detta förslag helt enkelt som litet familjeovänligt.

Anf. 78 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Vad vi säger i vår reservation och i vår motion – vi kan inte ta med allt i vår meningsyttring – är att arvs- och gåvoskatten kan vara hård om man inte gör något åt den. Därför menar vi att man skyndsamt skulle ha tagit fram ett förslag på grundval av arvs- och gåvoskattekommitténs arbete. Det skulle ha varit ett samlat förslag så att man kommer till rätta med skatteundandragande och skatteplanering. Då kan man sammantaget lindra de formella skattesatserna. Men det är så viktigt att man gör båda sakerna samtidigt, simultant, annars blir det sneda fördelningseffekter. Och det blir det nu.

Harry Staaf frågade om man inte kan klara vård och omsorg även utan dessa 500 miljoner. Jo, naturligtvis kan man det, om man inte sänker alla andra skatter. Men det är ju detta som sker. Det är den sammantagna effekten, att man sänker så många skatter, som gör att detta blir svårt att klara.

Sedan tog Harry Staaf upp ytterligare exempel och vidgade det hela genom att tala om förmögenhetsskatten över huvud taget. Den debatten tror jag att vi skall föra en annan gång. Men jag skall kortfattat kommentera detta.

Förmögenhetsskatten går också mycket enkelt att undgå. Man kan manipulera med lånefinansierade placeringar, och man kan använda avkastningsfonder över nyår. Det finns ett otal exempel på hur man kan bringa ned sin

förmögenhetsskatt. Det behöver vi inte ha något seminarium om, eftersom revisionsbyråerna så väldigt väl vet hur man gör. Man talar alltså om en formell verklighet som väldigt få drabbas av.

Det är oerhört få småföretagare som har betalat förmögenhetsskatt. Så rik blir man inte på att vara småföretagare i Sverige, utan detta gäller kanske en på tio. Det är sant att Kamprad flyttade ut ur Sverige. Men Älmhult ligger kvar, och Ikea ligger kvar. Det viktiga för svensk produktion är inte var personerna bor utan var produktionen sker. Det är det viktiga att utgå ifrån.

Vi undrar varför man inte avvaktar arvs- och gåvoskattekommitténs slutberedning. Det var ju inte länge sedan som Socialdemokraterna sänkte arvs- och gåvoskatten.

Harry Staaf sade att han hade svårt att tänka sig en arvs- och gåvoskatt på mer än 30 %. Jag har också svårt att tänka mig att man skulle ha 40 eller 50 % som bas. Men det finns ju skikt i skatteskalorna. Detta gäller naturligtvis för de mycket stora arvslotterna och de mycket stora gåvorna. Detta handlar ju om arvs- *och* gåvobeskattningen.

Man kan föreställa sig ett system där man i stället för lön ger gåvor. Lön beskattas med över 50 %, men gåvor beskattas med högst 30 %. Det är då man får dålig symmetri. Man bör inte beskatta hårt arbete hårdare än en stor gåva, en binge pengar. Jag tycker att det är stötande att den som har slitit för pengarna, kroppsligen eller andligen, skall beskattas hårdare än den som får presenter, gåvor. Om vi skall tala i moraliska termer, så är det detta som är stötande för mig. Och jag tror att Harry Staaf ser poängen i detta resonemang.

Anf. 79 HARRY STAAF (kds) replik:

Herr talman! Jag tycker att Lars Bäckströms metod är något egendomlig. Det framskymtar att Lars Bäckström är beredd att inse att den gamla arvs- och gåvobeskattningen inte var bra. Den var för hög. I höstas beslutade riksdagen att justera den. Därför tycker jag att det är litet egendomligt att man först yrkar att den skall återställas och sedan är beredd att ta upp en diskussion om hur den skall se ut. Såvitt jag förstår pågår det en beredning om utredningen om arvs- och gåvoskatter. Låt oss därför avvakta vad den kan komma fram till.

Lars Bäckström sade att den gamla beskattningen inte har hindrat att företag har byggts upp. Och det har det alltså inte gjort. I en del fall har t.o.m. riktigt stora företag byggts upp. Men det tycks vara på det sättet att vi har ett mindre antal medelstora företag i detta land än vad som behövs. Det har alltså varit svårt att öka den egna kapitalbasen, så att ett litet företag blir ett större företag. Men med dessa förslag hoppas vi att det skall bli möjligt för fler småföretag att växa till medelstora företag. På detta vis skall vi alltså trygga arbeten här i landet.

Anf. 80 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag sade att vi kan tänka oss sänkningar. Det fattades ju beslut om en sänkning av arvsskatten hösten 1990. Den sänkningen trädde i kraft den 1 januari 1991. Det är inte längre sedan det skedde.

Under våren 1991 ville Moderaterna gå vidare och sänka arvs- och gåvo-

skatten. Vad hände då? Jo, Vänsterpartiet, Socialdemokraterna, Folkpartiet liberalerna och Centern sade nej. Nu har Kristdemokraterna kommit till riksdagen. Och det kan vara på det sättet att Kristdemokraterna antingen har hjälpt Moderaterna att driva igenom detta, eller också har de passivt anslutit sig till detta. Men det undandrar sig min bedömning hur det går till i de inre salongerna.

Min uppfattning delades emellertid av Socialdemokraterna, Centern och Folkpartiet så sent som våren 1991, eftersom beslut om en sänkning hade fattats hösten 1990. Och majoriteten ansåg att man efter den sänkningen skulle avvakta arvs- och gåvoskattekommitténs arbete.

Men när det blev borgerlig regim och Bo Lundgren blev skatteminister, då skulle man skynda på dessa sänkningar, som är fördelningspolitiskt stötande, eftersom de inte sker i ett sammanhang.

Till sist vill jag säga något om det som sades om att detta måste göras för att man skall bygga upp kapital i landet. Och varför måste man bygga upp kapital i landet? Jo, för att få till stånd investeringar.

Detta är emellertid inte korrekt i en öppen ekonomi. Det framgår av många beredningar, t.ex. i långtidsutredningen. I den står det: Som tidigare nämnts betyder kapitalmarknadens integration att det inhemska sparandets roll för kapitalbildningen minskar.

Detta är riktigt, eftersom man kan låna var man vill. Ökat hushållssparande i Sverige kan lika väl leda till industriinvesteringar i Italien, Frankrike eller Spanien. Det är så det är i en öppen ekonomi. Och jag tycker att det är bra att dessa möjligheter till öppenhet finns i ekonomin.

Men, återigen, vi skall ha en rimlig arvs- och gåvobeskattning. Därför skall vi stoppa möjligheterna till skatteundandragande och skapa en fördelningspolitisk profil. Då kan vi sänka de formella skattesatserna. Det bästa och det goda kan förenas.

Anf. 81 HARRY STAAF (kds) replik:

Herr talman! I en internationell ekonomi kan det nog vara riktigt att kapitalbildningen, om den är svag i det egna landet vid ett specifikt tillfälle, inte kan hindra att det investeras och att det byggs upp företag i landet. Men sannolikt är man nog beredd att satsa detta kapital, eftersom det är ett låglöneland.

Jag tror att det är viktigt att vi själva medverkar till sparande och bygger upp en kapitalbas i landet. Det kan alltså ske på två sätt. Det kan ske genom att man tar ut skatter eller genom att man har ett privat sparande. I båda fallen får människor avstå konsumtion. Det är alltså mer fråga om ett sätt att ta ut detta. Om man tar ut det som skatt får alla vara med. Om man tar ut det som sparande kommer rätt många människor att fråga: Vad får jag för att spara? Det är alltså det som är intressant i det ögonblicket.

Sedan redogjorde Lars Bäckström för vad som har hänt i riksdagen innan kds kom hit och vilka turer som har förekommit. Vad som har hänt sedan vi i kds kom hit och landet har fått en ny regering är att den nya regeringen försöker få små företag att växa och bli medelstora företag. Jag tror att det kan ha en viss betydelse att det har blivit en ändrad syn och att man nu är

beredd att gå något längre än på den tiden då kapitalbildningen skedde via skattsedeln.

Anf. 82 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Eftersom Lars Bäckström apostroferade mig gav han mig anledning att säga några ord.

Lars Bäckström häcklade Centern och Folkpartiet därför att de har ändrat uppfattning i arvsskattefrågan. Men även Vänsterpartiet har ändrat uppfattning. När Vänsterpartiet nu vill återgå till de gamla skalorna med ett högsta uttag på 65 % är detta väsentligt lägre än vad partiet krävde för några år sedan. Då motionerade nämligen Vänsterpartiet om ett högsta uttag på 108 %. Det låter märkligt, men man krävde faktiskt en 50-procentig höjning av de då rådande skatteskalorna. Högsta uttaget var då 72 %. Och om man höjer uttaget på 72 % med 50 % blir det faktiskt 108 %.

Lars Bäckström var inte i riksdagen då, men dessa uppgifter kan vara nyttig information, eftersom Lars Bäckström nu vill ha en lagom arvsskatt. Det ville Vänsterpartiet tydligen inte då.

(Applåder)

Anf. 83 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! Det kanske är riktigt. Det undandrar sig min bedömning. Det klassiska svaret på alla sådana påpekanden är att vi blir klokare, men det blir inte alla andra – tyvärr.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 8 april.)

10 § Indirekta skatter

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1991/92:SkU22 Indirekta skatter.

Anf. 84 BO FORSLUND (s):

Herr talman! Det är glädjande att den borgerliga regeringen har gett ut en förordning för miljöklassindelning av fordon fr.o.m. 1993 års modeller, trots att Moderaterna och Folkpartiet så sent som våren 1991 var emot ett sådant beslut.

Nu föreslår vi vidare att regeringen bör förbereda nästa steg i miljöklassningssystemet.

Regeringen bör, som det uttalas i miljöpropositionen, noga följa utvecklingen på marknaden och återkomma till riksdagen med förslag om att vissa regler i systemet behöver omprövas. I det sammanhanget bör miljöeffekterna av slopandet av etanolskatten bedömas.

Vidare säger vi att ett miljöklassystem för bensin bör införas. Utgångs-

punkten för klassindelningen bör vara bensinkvaliteten, t.ex. innehållet av aromater.

Utskottsmajoriteten säger att miljövinsten av att införa ytterligare bensinkvaliteter måste "vägas mot praktiska, administrativa och andra problem".

Jag tycker, herr talman, att detta uttalande visar på ett litet intresse och en låg ambition när det gäller att åstadkomma förbättringar. Jag tänker då på de mycket besvärliga miljöolägenheter som dagens bilism innebär. Detta är bevis nog för att Centerns s.k. miljöprofil överskuggas av Moderaternas ointreese för miljöfrågorna – det är ju Moderaterna som bestämmer i regeringen.

På ytterligare ett område visar regeringen ett lamt intresse. Det gäller då behovet av en förbättrad avfallshantering. Miljöavgiftsutredningen föreslog sommaren 1990 att en avgift skulle införas på osorterat avfall. Den socialdemokratiska regeringen uttalade sig i samband med miljöpropositionen för just en ökad användning av ekonomiska styrmedel på avfallsområdet. Men det sades också att utformningen av den föreslagna avgiften behövde övervägas ytterligare något. Detta arbete borde verkligen vara slutfört vid denna tidpunkt.

Men i stället föreslår regeringen att ytterligare en arbetsgrupp tillsätts för att klarlägga effekterna av en avfallsskatt. Också detta visar, herr talman, att ambitionsnivån är mycket låg. Även här visar Centern i regeringsställning hur litet man egentligen påverkar i miljöfrågorna.

Herr talman! För tids vinnande nöjer jag mig med att yrka bifall till reservationerna 5 och 12. Givetvis står jag bakom övriga socialdemokratiska reservationer.

Anf. 85 PETER KLING (nyd):

Herr talman, ledamöter! Jag skall tala litet grand om en motion av bl.a. mig som gäller den särskilda varuskatten.

I denna motion föreslås en återbetalning, en restitution, av erlagd skatt. Det gäller svenska parfymhandlare och chokladhandlare. Den 1 januari 1993 skall den här skatten sänkas, och det är en mycket positiv åtgärd från regeringens sida. Men en negativ effekt är att företagarna redan har betalat in sin skatt och nu vill ha tillbaka de här pengarna.

Företagsmässigt är det ganska rimligt att skatt som betalas för lager och som sedan så att säga släpps innebär att man – priset för varan sänks, förhoppningsvis, i motsvarande utsträckning – på något vis får tillgodogöra sig dessa pengar.

Jag har talat med folk inom branschen, och man accepterar att den här skattesänkningen skjuts ett halvår framåt för att de statsfinansiella intäkterna skall kunna bibehållas – dvs. så att ytterligare pengar kommer in, därefter en restitution på skatten, alltså en återbetalning.

Just när regeringen ämnar sänka skatten – sänkningen gäller, som sagt, fr.o.m. den 1 januari 1993 – har dessa handlare enorma lager. Som alla här i kammaren vet lever många köpmän på just försäljningen under jultid. Enligt både min och handlarnas mening vore det därför fel att sänka skatten just vid ett sådant tillfälle.

Med tanke på de totala skatteintäkterna för statens del vill jag säga föl-

jande. Skjuter vi i denna kammare på den här aktuella skatten ett halvår, lär vi medverka till att statskassan får in 200–250 miljoner. När det gäller restitutionen handlar det om ungefär 100 miljoner. En sådan här restitution innebär således, mina ärade damer och herrar, att vinsten för statskassan blir 100–150 miljoner. Dessutom blir man på företagen i fråga nöjd och belåten. Det finns bara vinnare på det här förslaget.

Jag tror innerst inne, om jag skall vara riktigt ärlig, att det faktiskt finns en majoritet för en sådan här åtgärd. Tyvärr gör detta med prestige och partipiskor att det återigen i denna kammare sätts käppar i hjulet.

Andra i Ny demokrati kommer litet senare här att något beröra energibeskattningen och inriktningen i det avseendet. Vi värnar ju om kärnkraftstekniken och dess inriktning och vill ha sänkta skatter på det, enligt vår åsikt, miljövänliga energislaget.

Vidare kommer vi att tala om sänkta energiskatter. Det gäller sänkningar om 4 miljarder. Vi kommer också att tala om vår inriktning här, dvs. att det på sikt blir sänkt kilometerskatt. Miljöklassindelningen kommer även att beröras liksom de 65 000 kronorna när det gäller den extraskatt som tillkommer för tunga fordon och som vi anser vara en helt felaktig åtgärd. Miljön hämmas. Inga företagare köper fortsättningsvis nya lastbilar. Den dynamiska effekten blir negativ i och med att företagare inte köper nya fordon utan behåller sina gamla fordon, vilka är sämre för miljön.

Mina partikolleger får återkomma till dessa saker.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 1 (mom. 1), reservation 2 (mom. 2), reservation 4 (mom. 7) samt reservation 14 (mom. 24).

Anf. 86 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! I fråga om skatteutskottets betänkande 1991/92:SkU22 om indirekta skatter kan jag säga att vi, trots att frågan nyligen har diskuterats, snart återigen skall debattera detta ämne. Det finns ju propåer och beredningar inom regeringskansliet. Ivar Franzén, som har att försvara utskottet, har säkert mycket att säga i denna fråga. Av förståeliga skäl kan han dock inte göra det nu. Men vi skall ju senare återkomma till energiskattefrågorna. Således kan vi kanske hålla debatten stram.

Vi i Vänsterpartiet har lagt fram ett förslag som innebär att skattekvoten ligger kvar mellan 1991 och 1992. Vi höjer inga skatter 1992 i förhållande till 1991.

Vi talar om utgiftsexpansionen och om vissa skattesänkningar. Men vi talar också om skattehöjningar. På energiområdet pläderar vi för väsentliga skattehöjningar. Vi menar nämligen att intäkter via skatter och avgifter kan användas dels för att skaffa inkomster till statskassan, dels som ett instrument på marknaden när det gäller att försöka bromsa viss konsumtion. Vi menar att energin är en nyttighet som man måste hushålla med och hantera med varsamhet.

De förslag som vi har lagt fram innebär en belastning för hushållen. Men i andra avseenden har vi lagt fram förslag till kompensatoriska skattesänkningar på mervärdesskattesidan. Bl.a. gäller det livsmedel, transporter och bostäder. Vi har en fördelningsprofil.

Nämnda förslag till åtgärder yrkar man avslag på. Men det är intressant

att notera att de förslag som vi har lagt fram till en del tycks motsvara tankar som regeringen har när det gäller att finansiera energiskattesänkningarna för industrin.

Jag tror att vi måste återkomma till dessa saker. Det är emellertid intressant att vi har lagt oss på nästan samma nivå som den som regeringen anser vara möjlig. Sedan vill man utnyttja det här utrymmet för andra ändamål. Man vill t.ex. utnyttja det för att åstadkomma ytterligare subventioner för industrin. Det är kanske en möjlighet. Men jag menar att det här är en möjlighet som endast på mycket kort sikt innebär fördelar för industrin. Om vi får en integrerad energimarknad, kommer industripriserna ändå att drivas upp här i Sverige. Vad som sker är att man skaffar sig ett litet rådrum, men bara på mycket kort sikt, på industrisidan.

Enligt vår mening måste det finnas en miljömedvetenhet även inom industrin. Vi tror att svensk industri klarar det kravet, särskilt med tanke på den oerhört låga beskattningen beträffande bolag och på utdelade vinster.

Så till en annan fråga som vi tycker att det är väsentligt att ta upp. Det gäller fordonsbeskattningen och transportsektorn. Även i det sammanhanget kan vi blicka mot EG. Vad ser vi då? Det talas ju så mycket om vad EG betyder när det gäller skattesänkningar i Sverige – vare sig dessa är tvångsmässiga eller tillkommer genom indirekt påverkan.

För att uppnå EG:s mål beträffande skattesatserna måste skatten på bensin vid en EG-anpassning väsentligt höjas här i Sverige – det handlar om en höjning med 40 öre för blyad bensin och med drygt 30 öre för oblyad. Knut Wachtmeister var tidigare i dag inne på detta. Han medgav att vissa skatter nog måste höjas med tanke på EG. Här är det fråga om ett sådant område. Det handlar inte om en tvångsmässig höjning, utan det är fråga om ett skattesatsmål.

Vi i Vänsterpartiet säger att en omläggning av beskattningen borde ske, så att skatt i högre grad tas ut på drivmedelssidan och i mindre omfattning som acciser. Fordon som står stilla skadar ju inte miljön. Denna skadas först när fordon är i gång. Om man åstadkommer en minskning beträffande acciserna blir det lättare att förnya bilparken – och nya fordon är, som sagt, miljövänligare än äldre fordon.

Det här är en princip som vi menar bör diskuteras vidare. Ja, vi menar att den borde införas, men vi tror mycket bestämt att andra partier, t.ex. centern, borde överväga att gå i denna riktning, att föra över mer av beskattningen på bilismen till den rörliga delen. Det skulle ge positiva miljöeffekter.

Herr talman! Med tanke på tiden begränsar jag mitt anförande till det jag nu har sagt och hänvisar till den meningsyttring som vi från vänsterpartiets sida har gjort i betänkandet.

Jag ställer mig naturligtvis bakom alla vänsterpartiets ställningstaganden men vill i särskild ordning yrka bifall till vår meningsyttring vad gäller mom. 1 och mom. 10. Av vår meningsyttring framgår också att vi ansluter oss till de yrkanden som socialdemokraterna har ställt beträffande sina reservationer.

Anf. 87 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande om indirekta skatter behandlas en lång rad motioner som har väckts under den allmänna motionstiden.

I vanlig ordning avstyrks de flesta motionerna, men det är inte liktydigt med att de inte kommer att beaktas. Tvärtom kommer ett flertal motioner att följas upp av regeringen och säkert påverka innehållet i kommande propositioner.

I två fall föreslår utskottet tillkännagivande till regeringen. Det första gäller ett gammalt ärende om att ge råtalloljan förutsättningar att konkurrera på lika villkor. Riksdagen har tidigare gett förra regeringen i uppdrag att lösa denna fråga, men inget har hänt. Nu anser utskottet att regeringen med förtur måste se till att konkurrensneutralitet skapas för den råtallbaserade industrin.

Det andra tillkännagivandet avser att en särskild regel bör införas så att de fastigheter som överförs från landstingen till kommunerna i samband med ÄDEL-reformen inte belastas med stämpelskatt.

Den stora frågan i betänkandet är utformningen av miljö- och energiskatter/avgifter. Den Hjalmarssonska utredningen har föreslagit radikala sänkningar av industrins energiskatter, och den utredningen har debatterats flitigt.

Industrins krav på sänkta energiskatter har stöd i regeringens ambitioner att EG-anpassa skatterna. Samtidigt sägs det i regeringsförklaringen att "miljövänlig energi från biobränslen, solenergi och vindkraft utvecklas och stimuleras och arbetet med att ersätta fossila bränslen med biobränslen påskyndas". Biobränslekommissionen har tillsatts för att analysera förutsättningarna för en väsentligt ökad användning av biobränslen och lämna förslag till åtgärder för att stärka biobränslenas långsiktiga konkurrenskraft.

Målsättningen för de kommande justeringarna av energiskatterna måste vara både att ge skatterna en bättre miljöstyrande effekt och att förstärka den svenska industrins konkurrenskraft. Det är alltså ett både – och, inte ett antingen – eller.

För att bevara den långsiktiga konkurrenskraften måste svensk industri ligga i främsta frontlinjen avseende effektiv energianvändning och miljövänlig produktion. Det är uppenbart att t.ex. de omfattande miljöinvesteringar som under det senaste årtiondet gjorts inom svensk skogsindustri på ett positivt sätt påverkar denna industris konkurrenskraft i dag. Möjligheten att tillverka pappersmassa av hög kvalitet men ändå använda litet eller inget klor är grundad just på 80-talets investeringar och 80-talets kunskaper.

Alla är överens om att spelreglerna i miljö- och energipolitiken måste vara stabila och förutsebara i flera års perspektiv för att kunna utgöra ett rimligt underlag för investeringar och planering av produktionen. Det är därför viktigt att miljöstyrningen så långt som möjligt sker med skatter och miljöavgifter som är logiskt uppbyggda och direkt knutna till väsentliga miljövärden. Koldioxidavgiften är en sådan typisk bas för miljöstyrning.

I betänkande SkU22 finns 14 reservationer, och jag skall kommentera några av dem. Socialdemokraterna svarar för sju stycken.

Det är i de flesta fall i sak liten skillnad mellan de socialdemokratiska reservationerna och utskottsmajoritetens förslag. Skillnaden är i huvudsak att utskottsmajoriteten förutsätter att regeringen vidtar aktuella åtgärder eller att i regeringen pågående beredningsarbete bör avvaktas innan ställning tas,

medan socialdemokraterna i traditionell oppositionsstil vill göra en rad tillkännagivanden med samma inriktning.

Reservationerna 3, 5 och 6, som behandlar miljöklassning av oljor, bensin och fordon, är reservationer av detta slag. Skillnaden i sak gentemot utskottets förslag är liten. Reservanterna väljer att bortse från en del praktiska problem som har att göra med möjligheterna att tillhandahålla flera slags bensin.

Jag är ur miljösynpunkt väldigt tveksam till om rätta sättet att nå fram till bättre bensinkvalitet är att dela upp sortimentet. Jag tror att det är bättre att skärpa reglerna och på så sätt minska innehållet av bensen och aromater. Vi ser resultaten av oljebolagens aktiva arbete i form av blyfri bensin med 98 oktan och näst intill svavelfria dieseloljor, som möjliggör katalytisk avgasrening på dieselfordon.

Socialdemokraterna vill ersätta prisregleringsavgifter på handelsgödsel med höjda miljöavgifter. Deras förslag grundar sig, såvitt jag kan förstå, på den ganska okunniga inställningen att kväveläckaget minskar i förhållande till prishöjningen på handelsgödsel. Så är det inte i praktiken.

Redan dagens miljöavgifter och priser ger starka motiv för att optimera användningen av handelsgödsel, och det är optimering som ger de minsta kväveläckagen. Därför saknas miljömässiga motiv att ersätta prisregleringsavgiften med en miljöavgift. Det innebär bara dyrare produktion och dyrare livsmedel, och det kan ingen av oss eftersträva.

Freonerna är ett stort miljöproblem. Det gäller i viss mån också de mjuka freonerna, HCFC. Socialdemokraternas krav på avgifter på de mjuka freonerna kan vara ett alternativ, men regeringen prövar denna fråga, och direkta förbud för viss användning av HCFC kan vara en säkrare och enklare väg. Därför finner utskottsmajoriteten inte anledning att riksdagen i dag tar ställning på ett ofullständigt beslutsunderlag.

Av Peter Klings inlägg förstår jag att vi lär få tillfälle att diskutera Ny demokratis reservationer i flera varv i fortsättningen. Jag behöver därför inte kommentera dem nu. De är i vissa avseenden mycket motsägelsefulla, men det blir säkert tillfälle att redovisa det sedan.

Jag skall dock säga när det gäller den särskilda varuskatten att det är mycket länge sedan datum fastställdes för dess avskaffande. Visst ligger det en del i vad Peter Kling säger, jag förnekar inte det, men samtidigt har branschen haft osedvanligt lång tid på sig för förberedelser.

Egentligen tycker jag att endast ett misslyckande för julhandeln skulle medföra osedvanligt stora lager just vid årsskiftet. Det är ju då man har haft den stora kommersen, och rimligen borde det inte finnas några stora lager inför den tid på året då försäljningen är mindre.

Herr talman! Jag slutar där och vill med detta yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer och meningsyttringar.

Anf. 88 BO FORSLUND (s) replik:

Herr talman! Jag kan förstå att Ivar Franzén har en något svår roll i dag, att försvara regeringspolitiken på det här området, särskilt med tanke på att han under så många år har framträtt i denna kammare som miljöivrare.

Ivar Franzén säger att det i sak egentligen är liten skillnad mellan de so-

cialdemokratiska reservationerna och utskottsmajoritetens förslag. Men jag vill påstå att skillnaden är stor, eftersom det faktiskt inte händer så väldigt mycket i regeringskansliet. Då måste man ju fråga sig: Är oenigheten så stor i regeringen att det har lagt en viss hämsko på arbetet med miljöbeskattningen?

Jag har faktiskt roat mig, Ivar Franzén, med att gå tillbaka några år och titta på hur energibeskattningen har behandlats i skatteutskottet. Jag har tydligt märkt vilken kursändring centern har gjort, såvitt jag kan förstå för att hålla ihop regeringssamverkan. Jag tycker, herr talman, att det har ytterligare bekräftats i dag.

Anf. 89 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Jag måste säga, och jag säger det ärligt: Jag tyckte att det var lätt att i dag försvara de ställningstaganden som skatteutskottets majoritet har gjort. Att det skulle vara en svår roll upplevde jag inte själv i varje fall.

Det är alldeles uppenbart att det är en snabbare väg att utnyttja det arbete som regeringen håller på med än att med tillkännagivanden kanske villa bort den mycket klara och effektiva linje som finns på miljödepartementet. Det gäller många av de här frågorna.

Jag tror inte att miljön förlorar på att vi här får ett bra beslutsunderlag. Jag tror inte att miljön förlorar på att vi får väl underbyggda förslag. Jag är övertygad om att det kommer ett flertal sådana den närmaste tiden.

När det gäller miljöbeskattningen hävdar Bo Forslund att han konstaterar en kursändring. Jag ber Bo Forslund att exemplifiera det. Jag tycker att jag var mycket konsekvent i mitt resonemang, och jag har inte haft svårigheter att fullfölja det i dessa sammanhang. Ge mig då ett exempel, Bo Forslund, på att centern har bytt inriktning!

Anf. 90 BO FORSLUND (s) replik:

Herr talman! När det gäller de små vindkraftverken vill jag bara påpeka för Ivar Franzén att det inte var så länge sedan som han röstade mot sin egen motion. Det här visar att det tydligen har skett en kursändring, eller också är man så pass ställd i regeringssamverkan att man är tvungen att vara lojal.

Anf. 91 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Det hör till försiktighetsprincipen att inte uttala sig bestämt om framtiden, men jag kan försäkra Bo Forslund att de ställningstaganden jag har gjort i motionen har jag gjort därför att jag varit övertygad om att det i sak blir så som det står där. Det kan ibland vara praktiskt att låta det fungera på ett smidigt sätt, att få det väl berett osv., och när den dagen kommer skall jag med glädje skicka över det skriftliga beviset – jag tror inte att det dröjer alltför länge.

Anf. 92 PETER KLING (nyd) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja svara på Ivar Franzéns fråga om restitutionen av varuskatten. Det är klart att handlarna har ett stort lager just i jultider, då de lever på försäljningen under den tiden. De säljer kanske 70 % av sina varor just då, och därför måste de ha ett stort och brett sortiment. Det är

självklart att handlarna inte säljer ut allt under den tiden. Om det däremot, som jag har föreslagit, skedde en sänkning av skatten i mitten av året, t.ex. på sommaren, från den 1 juli då de har små lager, kunde de anpassa sig mycket bättre än i jultider.

Vi förespråkar sänkta skatter på kärnkraftsel, och ni förespråkar sänkta skatter på vindkraft. Både Ivar Franzén och jag vet mycket väl att vindkraften är marginell i energisammanhang. Möjligtvis skulle man kunna tänka sig att vindkraften tillgodoser ett par gårdar och mindre enheter här och där, men det är inte mycket i förhållande till kärnkraftsel. Därför vill jag ställa en fråga till Ivar Franzén, om han anser att det är riktigt att man på sikt prioriterar en sådan här miljövänlig el.

Anf. 93 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Jag har tidigare sagt att det ligger någonting i Peter Klings förslag, men samtidigt måste jag säga att det är väldigt svårt att leva på ett stort osålt lager efter jul. Jag tror att det är en förutsättning för den här branschen att man säljer det mesta av sitt lager i julhandeln och inte har det kvar som en belastning det kommande halvåret.

Att ta bort elskatten, ge en miljöbonus på – eller hur vi praktiskt vill ordna det – vindkraft med 7,2 öre är en mycket viktig åtgärd. Jag tror att Peter Kling i mycket hög grad underskattar vindkraftens möjligheter. Det finns många förespråkare för vindkraft som har ett mycket stort kunnande och erfarenhet, som ser att den potentiellt kan ge 10 % av hela vår elproduktion inom 15 års tid och som därtill är mycket miljövänlig.

Däremot subventionerar vi i dag kärnkraften, i och med att staten åtar sig ovanligt mycket omfattande garantier, utan att ta ut någon som helst ersättning för detta. Därför vore det ganska logiskt att ha samma produktionsskatt på kärnkraft som på vattenkraft och därmed samma bas för de två energislagen, som för närvarande dominerar vår elförsörjning.

Anf. 94 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Ivar Franzén sade att det var lätt för honom att försvara utskottet i dag. Det tror jag säkert, med tanke på att utskottet har hänvisat allt till att man inte tar ställning nu. Det blir svårt för Ivar Franzén först när han skall ta ställning här i kammaren. Några ställningstaganden kanske han ändå kan göra, i alla fall preliminärt.

Jag vill ställa en fråga vad gäller industrin. Här finns en begränsningsregel om en energiskatt på högst 1,2 % av värdet på produktionen. Men om vi nu ser på elpriset och elskatten tillsammans, har då svensk industri en konkurrensnackdel gentemot den europeiska marknaden? Om vi lägger ihop det svenska energipriset på el med skatten, ligger man då dåligt till gentemot konkurrenterna på kontinenten? Om man gör det, varför sägs det då i alla utredningar att en helt integrerad Europamarknad för el kommer att leda till att elpriserna i Sverige pressas upp? Jag har svårt att se de här två faktorerna.

Vad anser Ivar Franzén om miljöeffekterna av att man går från ett system där man i ökad grad minskar beskattningen, t.ex. försäljningsskatt och fordonsskatt, dvs. de fasta avgifterna, och går mer in på den rörliga delen, dvs. drivmedlen?

Anf. 95 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Om vi går till den energikrävande industrin, finner vi att det inte är riktigt lätt att se de faktiska prisförhållandena, därför att de inte bygger på de höga konsumentpriser som är vanliga i Europa. Industrin har helt andra elpriser i Europa. Jag har en hel del uppgifter om detta, och de tyder på att svensk energikrävande industri icke har några konkurrensfördelar, även om vi väger samman pris och skatt.

Däremot har Lars Bäckström helt rätt i att elpriserna generellt är väsentligt lägre i Sverige. Jag poängterade i mitt anförande att målsättningen med denna justering måste vara att få både bättre miljöstyrning och bättre konkurrenskraft, och det tror jag att vi är rätt eniga om i regeringen.

Försäljningsavgifterna är till för att stimulera fram bättre fordon. Det är helt uppenbart att målet inte är att ta ut dessa höga fasta avgifter, utan det är att få fram fordon som är så bra att avgifterna inte behöver tas ut. Det hjälper inte att höja bensinpriset, då det inte ger industrin någon stimulans att ta fram de bättre fordonen.

Lars Bäckström talar om två skilda saker, och de går inte att jämföra. Det är mycket viktigt att teknikens möjligheter sammanfaller något så när med införandet av dessa avgifter, så att de får ett snabbt praktiskt genomslag; annars kan vi få tröskeleffekter, t.ex. att man skjuter upp inköpen. Men detta är bara en tidsfråga. Jag vågar inte garantera att vi har träffat precis rätt i tid, men i princip är det en mycket viktig miljöåtgärd, när vi inför miljöklassningen och de avgifter som är knutna till den.

Anf. 96 BENGT DALSTRÖM (nyd):

Herr talman! Först vill jag göra en stilla reflexion kring vindkraftverken, som jag inte hade tänkt beröra. Man talar om vindkraftverken som ytterst miljövänliga, och i ett avseende kanske de är det. Men skall vi få någon kraft ur dem får vi räkna med att 10 000–20 000 vindkraftverk utmed våra kuster ger oss en någorlunda vettig energiförsörjning, med kanske några procent. Vad är det för miljö att se vindkraftverken 2–3 kilometer från våra stränder utmed hela vår kust? Det tycker jag är miljöfördärvande.

Den höga svenska energibeskattningen är ett av de allvarligaste hemmagjorda, kostnadsfördyrande hindren för energiintensiva industriers konkurrenskraft i Sverige. Det är vi nog rätt överens om. Vi kan dagligen i pressen läsa om neddragningar och permitteringar inom stål- och skogsindustrin på grund av vikande marknader eller kostnadsproblem. Svensk skogs- och kemiindustri har under senare år gjort stora investeringar utomlands. Med ett bättre kostnadsläge i Sverige hade utländska investeringar i flera fall i stället kunnat göras hos oss.

Även om energibeskattningen nu utgör en bland flera kostnadsfaktorer, utgör den ett speciellt, svenskt kostnadsförhöjande inslag, som medför minskade investeringar i Sverige och förlust av arbetstillfällen.

Utredningen Konkurrensneutral energibeskattning redovisar undersökningar som konstaterar att ett slopande av industrins energiskattebelastning skulle kunna medföra en ökning av industrins årliga produktion med ca 20 miljarder kronor och ge mer än 10 000 nya jobb, och detta i de mest sysselsättningssvaga länen. Därtill kommer de positiva, indirekta effekterna i bl.a.

servicenäringarna, som kan vara lika stora. Det är skönt att kunna referera till en sakkunnig utredning i stället för att bara påstå någonting. Detta finns med i bilden.

Hur verkar nu denna ogynnsamma energibeskattning på de elintensiva företagens investeringar? Ja, dessa företag har sökt sig utomlands. Jag har roat mig med att ta fram några exempel ur verkligheten.

Gotthard Aluminium, det enda företaget i Sverige som återvinner aluminium, har flyttat ett omsmältverk från Avesta till Danmark. Där slipper de energiskatten helt. Det verk som finns kvar i Älmhult kommer att få svårt att klara sig. Merkostnaden för energiskatten i Sverige för det här företaget var 3 milj.kr. Merkostnaden för löner och kapital var dessutom 2,5 milj.kr. Detta är ett exempel.

Eka Nobel och Stora Kemi är två stora företag som hade för avsikt att bygga ut sin tillverkning av natriumklorat här i Sverige. På grund av osäkerhet om den framtida energitillgången i Sverige och på grund av icke konkurrenskraftiga elpriser valde båda företagen i det här fallet att investera utomlands. Eka Nobel investerade 300 milj.kr. i Bordeaux i Frankrike, och Stora Kemi investerade ca 150 milj.kr. i Mo i Rana i Norge. Exemplen kunde mångfaldigas.

Jag kan till detta ge ytterligare några intressanta fakta om elkostnaden för den elintensiva industrin. Det är fråga om priser inkl. skatt exkl. moms. Jag konstaterar att man i Canada betalar 5–10 öre per kilowatt, i USA 10–20 öre, i Tyskland 10–20 öre och i Sverige 18–20 öre. Just Canada, som har lägsta pris 5 öre och högsta pris 10 öre, är som vi vet en mycket tung konkurrent inom skogsindustrin. Detta är alltså en verklig konkurrensnackdel.

Energiskatten inom stålindustrin är ett annat exempel. Österrike har en skatt på 0 kr. per ton, Frankrike 0 kr., Tyskland symboliska 4 kr. per ton, England 10 kr. och Sverige 115 kr. per ton. I Sverige har företagen i många fall kunnat kompensera sina högre energikostnader genom storskalighet och tekniska effektiviseringar. Det kräver och kostar kapital. Att i långa loppet klara konkurrenskraften går självfallet inte.

Varje kronas pålaga här i Sverige, som inte belastar de utländska konkurrenterna, leder till förlorade order och minskad sysselsättning i Sverige.

Här måste vi också ta in EG i bilden.

Att regeringen för 1992 har beslutat att maximera energiskatterna till 1,2 % av produktsaluvärdet är i och för sig en god sak, men det kan bara ses som en temporär åtgärd. Därför hoppas vi i Ny demokrati att regeringen i samband med sin utvärdering av utredningen Konkurrensneutral energibeskattning följer vår motion om en avveckling av energibeskattningen, en åtgärd som, som jag nämnde, skulle tillföra Sverige 20 miljarder i ökade exportintäkter och skapa 10 000 nya sysselsättningstillfällen.

Herr talman! Jag ansluter mig till Peter Klings yrkande om bifall till Ny demokratis reservationer till skatteutskottets betänkande 22.

Anf. 97 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Jag tror att Bengt Dalström i högsta grad överskattar vindkraftens intrång i naturen. Det är fråga om långt långt mindre intrång än alla dessa gigantiska kraftledningar som vi har från våra kärnkraftverk. Vi har

långa kuststräckor i Sverige, vi har t.o.m. mycket bra vindlägen. Att plocka fram 10 TWh vindkraftel skulle inte ge upphov till några allvarliga protester hos folk när de väl lär sig vad detta är och ser hur det ser ut. Vi har ju några stycken vindkraftverk i Halland. Vi har Sveriges största vindkraftpark på sju vindkraftverk.

NUTEK ifrågasätter nu på allvar vad utredningen Konkurrensneutral energibeskattning säger om en produktionsökning i Sverige. Från NUTEK:s sida är man mycket osäker på att det verkligen kommer att bli så. Jag tror faktiskt att utredningen i det sammanhanget har gjort sig skyldig till att bara se på den frågan, allting annat oförändrat. Därmed blir ökningen i verkligheten betydligt mer moderat – om man använder det uttrycket i en annan bemärkelse än den politiska – än vad utredningen ger uttryck för.

Sverige har en i särklass låg produktionskostnad för el. Det är då egentligen rätt märkligt att industrin här betalar förhållandevis höga elskatter. Nu håller vi på att avreglera elmarknaden, och jag avslöjar inga hemligheter om jag säger att detta redan har inneburit väsentliga kostnadssänkningar för industrin. Jag tror att vi kommer att fortsätta på den vägen. Jag tror att det i regeringen finns en ganska bred enighet om att elskatten inte har den miljöstyrande funktionen att den nödvändigtvis måste vara kvar med tanke på den energikrävande industrin.

Jag vill också kort passa på att kommentera Ny demokratis tre reservationer. Ni vill utveckla kärnkraften till en spetsteknologi och öka användningen av biobränsle samtidigt som ni vill ta bort alla skatter på fossila bränslen, vilket gör att de kommer att konkurrera ut de förnybara, alltså i första hand biobränslen. Er politik går inte ihop, Bengt Dalström. Den är en omöjlighet. I och för sig finns det många fina inslag i den, men ni måste välja ut vad ni vill. Det går inte att göra allt på en gång, det blir bara kompott av det.

Anf. 98 BENGT DALSTRÖM (nyd) replik:

Herr talman! Låt mig börja med vindkraften, där jag inte känner mig blåst.

Anf. 99 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag hemställer att talaren ställer sig i sin bänk.

Anf. 100 BENGT DALSTRÖM (nyd) replik:

Herr talman! Låt mig alltså något ytterligare kommentera vindkraften. Jag känner mig inte blåst i min uppfattning på grund av Ivar Franzéns kommentarer. Han säger att folk inte kommer att uppfatta vindkraftverken som förfulande bara de lär sig att de är nyttiga där de står i tiotusental utmed våra kuster. Enligt min uppfattning skulle detta vara ett väsentligt mer förfulande miljöinslag än dagens kraftledningar. Men det är ju en subjektiv värdering.

Ivar Franzéns slutkommentar var att våra synpunkter på energiskatten och olika bränslen inte håller. Vi menar nog att det som kommer fram i den nämnda utredningen är något som vi för vår del är beredda att ansluta oss till. I den mån regeringen kommer att gå på den linjen kommer man att ha vårt stöd. Jag tror att man kommer fram till att kärnkraften inte får en mins-

kad roll i bilden, utan efter hand kommer alla parter fram till att kärnkraften är något vi måste hålla på och kanske, enligt våra förslag, utveckla.

Anf. 101 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! När jag talar om att folk kommer att bli alltmer positiva till vindkraften bygger jag det på en viss erfarenhet. Lokalbefolkningen i Halland, som jag träffar då och då, har faktiskt uttryckt sin förvåning över hur pass sympatisk vindkraften ändå är. Det här är inte något önsketänkande från min sida, utan jag tror att det är en anslutning till en faktisk verklighet.

Det var Ny demokratis reservationer och de oförenliga ståndpunkter ni har intagit där som jag kommenterade, Bengt Dalström. Ni intar där en absolut anslutning till utredningen Konkurrensneutral energibeskattning. Skulle ni genomföra allt det måste ni sätta in en mängd extra bidrag, för annars fungerar det inte. Ni måste också se till att ni har en marknad, som inte finns i dag. Det är en massa saker som ni måste åstadkomma för att det skall gå ihop. Jag skulle uttrycka min otroliga beundran om ni skulle lyckas med det, men tyvärr kommer ni inte att få chansen att bevisa det.

Anf. 102 BENGT DALSTRÖM (nyd) replik:

Herr talman! En avslutande replik från verkligheten. Jag bor inte långt från Maglarp. Där finns ett av de största vindkraftverken. Befolkningen kring Maglarp delar inte den positiva syn på vindkraftverk som uppenbarligen Ivar Franzén och människorna i Halland har.

Anf. 103 MAX MONTALVO (nyd):

Herr talman! I motion Sk641 av Bengt Dalström från Ny demokrati tas problemet med kilometerskatten för tunga fordon upp. Sverige och Norge är unika i Europa, för vi har produktionsskatt på transporter, vilket naturligtvis urholkar konkurrenskraften i exportindustrin.

Vi har som bekant under de senaste åren haft svårt att hävda våra produkter prismässigt. Nu när vi är inne i en krisperiod får sådana här fördyrande kostnader extra stor negativ effekt. Vi kan inte alltid vara unika och lägga på skatter på allt. Vi måste inse att vi är en del av Europa, vilket för med sig att vi måste försöka nå samma spelregler så att vi kan konkurrera på lika villkor.

Vi har med vårt geografiska läge en extra kostnad för 70–80 mils transporter i genomsnitt som vi inte kan göra någonting åt, vilket bör räcka som pålaga. Regeringen har aviserat en sänkning av kilometerskatten med 10 % från den 1 januari 1993, vilket är lovansvärt. Men för att det inte skall bli en engångsföreteelse yrkar jag bifall till vår motion, där vi föreslår en successiv anpassning till EG-nivå.

Så över till frågan om miljöaccis för tunga fordon. Jag har yrkat i motion T220 att den bör slopas innan den ens har tagits i bruk. Under ca 100 år av industrialism har det inte lagts många strån i kors för miljön. Men sedan ca 20 år tillbaka har det dåliga samvetet på ett påtagligt sätt blommat ut till miljöhysteri. Jag är väl medveten om att det finns mycket stora miljöproblem som bör åtgärdas, men att med höga skattepålägg försöka förbättra miljön tror jag bara har motsatt effekt i de breda folklagren.

Jag har här ett typexempel. Tunga fordon i miljöklass 3 som kommer att säljas från den 1 januari 1993 har en avgasregleringskonstruktion som fördyrar lastbilen med 20 000–40 000 kr. som standard. Därpå läggs 65 000 kr. i miljöskatt. Jag frågar bara: Vilken företagare tänker positivt i miljöfrågor efter en sådan behandling?

På kort sikt kommer miljön sannolikt inte att bli bättre av det här, tvärtom. Man kan förmoda att det kommer att bli rusning efter 1992 års modeller och att det nästintill inte blir några nyinköp under 1993 och 1994. Det kommer att få mycket allvarliga konsekvenser för Volvo och Scania, som i en sådan svacka måste permittera folk. Det blir med andra ord förmodligen arbetslöshet, med allt vad det innebär för statskassan och mänskligt lidande, tvärtemot vad vi önskar i dessa dagar. Det blir sannolikt ingen förtjänst heller för statskassan i slutändan, och frågan är om den eventuella miljövinsten uppväger arbetslöshetens tragedier.

Så över till motionerna Sk615 och T429 om veteranbilar och amatörbyggda fordon. I motion Sk615 av Sten-Ove Sundström och Jarl Lander från Socialdemokraterna finns tre yrkanden som vi i Ny demokrati helt stöder. Men vad gör socialdemokraterna själva? De står inte upp för sin egen motion nu!

I detta sammanhang vill jag för kammaren visa en motortidning som heter Classic Motor från den 7 juli 1991, där Motorkulturrådet hade ställt sex frågor till partiledarna angående bilhobbyns problem. Ingvar Carlsson var som vanligt negativ till det mesta rörande lättnader för bilhobbyn, med ett undantag. I en fråga uttrycker Ingvar Carlsson en positiv attityd, nämligen att ta bort dispensavgiften på amatörbyggda fordon. Samma fråga tas upp i motion Sk615 yrkande 1 som man nu inte längre till synes kämpar för. Vacklar man så i Socialdemokraterna, eller skrev man motionen i populistiskt syfte för bilpressen?

Herr talman! Slutligen vill jag ta upp en mycket allvarlig fråga om förtroendet mellan bilfolket och politiker. När Motorkulturrådets utfrågningar gjordes trodde förmodligen Ingvar Carlsson att Socialdemokraterna skulle vinna valet. Därför var han som vanligt negativ till hobbyfolkets idéer. Däremot lovade fyrklöverns representanter, som förmodligen inte vid den tidpunkten var säkra på att vinna valet, vitt och brett att förbättra villkoren.

De tongångar som framförs i motionerna Sk615 och T429 har också förr om åren framförts av Moderaterna. Men nu avstyrker fyrklövern dessa direkt. Vad skall vanliga människor tro om politiker? Innehållet i dessa motioner är väl fortfarande lika bra. Att avstyrka dessa motioner med hänvisning till att regeringen gör en översyn och att man avvaktar till dess låter som en undanflykt.

Anf. 104 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Ett par korta kommentarer. Målsättningen är ju att kilometerskatten skall avskaffas i sin helhet. Den kommer med största sannolikhet att ersättas av någon typ av bränsleskatt. Egentligen kan jag hänvisa till mina tidigare repliker om miljöklassningen. Jag tror faktiskt att det med hjälp av bl.a. mycket starkt förbättrade bränslekvaliteter kommer att vara möjligt att tillverka tunga fordon med katalytisk avgasrening redan från början av 1993,

som kommer att ligga i långt bättre miljöklass än miljöklass 3. Det är alltså målsättningen.

Jag sade tidigare att de åtgärder som vidtas är helt riktiga. Däremot är jag inte övertygad om att tidtabellen är den allra bästa. Men jag tror att det med de insatser som görs på bränsleområdet ändå kommer att bli bra.

Det som utskottet säger om veteranbilar och amatörbyggda bilar är inte tomt prat. Man tittar verkligen på dessa saker. Den effektivaste och snabbaste vägen att få någonting att hända är att få det gjort direkt via regeringskansliet.

Anf. 105 MAX MONTALVO (nyd):

Herr talman! Det är ju väl att man har målet att få fram nya bränslen, men det allvarliga i situationen just nu, som nämndes här, är tidsfaktorn. Om dessa fabriker inte kan hålla produktionen uppe och vi får arbetslöshet, har man i alla fall gått ett steg för långt med att ha litet bråttom. Jag tycker faktiskt att man skall ta fasta på det och tänka om. Det är arbetslösheten, inte miljön, som är fara i det här sammanhanget.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 8 april.)

11 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1991/92:142 Godkännande av frihandelsavtal mellan Sverige och Lettland, m.m.

1991/92:144 Godkännande av frihandelsavtal mellan Sverige och Litauen, m.m.

1991/92:147 Godkännande av frihandelsavtal mellan Sverige och Estland, m.m.

Förslag

1991/92:18 Riksdagens revisorers förslag angående samordnad investeringsplanering för transporter

Motionerna

med anledning av prop. 1991/92:116 Ändringar i lagen (1977:306) om dryckesskatt, m.m.

1991/92:Sk25 av Karin Israelsson m.fl. (c,s,fp,kds)

med anledning av prop. 1991/92:130 Ökad konkurrens inom den kollektiva persontrafiken

1991/92:T17 av Bengt Hurtig (v)

1991/92:T18 av Max Montalvo (nyd)

1991/92:T19 av Maud Björnemalm m.fl. (s)

12 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

den 1 april

1991/92:618 av *Sten Svensson* (m) till arbetsmarknadsministern om lönebidragsregler och arbetsgivare som inte tecknat kollektivavtal:

Många mindre och medelstora företag ställer i dag upp med ett stort engagemang och stöd för personer med nedsatt arbetsförmåga.

Lönebidrag möjliggör för personer med nedsatt arbetsförmåga att erhålla arbete trots sitt arbetshandikapp. Arbetsförmedlingen prövar frågan om lönebidrag. Lönebidragets storlek utgår i relation till den handikappades nedsättning av arbetsförmågan och till de krav arbetsgivaren ställer på arbetsinsatsen. Lönebidrag medges vanligen för en period av ett år varefter regelbunden omprövning sker. Arbetsgivaren och arbetsförmedlingen utarbetar tillsammans en handlingsplan för att underlätta för den arbetshandikappade att anpassa sig till arbetsplatsen.

Då ett företag skall anställa en arbetstagare med lönebidrag uppställs vanligen som krav från arbetsförmedlingen att arbetsgivaren har kollektivavtal. Enligt 7 § lönebidragsförordningen uppställs inte något krav på att arbetsgivaren har kollektivavtal.

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att lönebidragsreglerna inte skall användas i diskriminerande syfte mot företag som valt att inte teckna kollektivavtal?

1991/92:619 av *Sten Svensson* (m) till arbetsmarknadsministern om ungdomspraktikplatserna och försäkringsskyddet:

Regeringen har för avsikt att införa ett system med arbetsmarknadsutbildning med praktik förlagd till arbetsplatser, s.k. ungdomspraktik. Det är en angelägen reform som på ett enkelt och obyråkratiskt sätt minskar arbetslösheten bland ungdom. Några viktiga frågor bör dock klargöras. Det gäller bl.a. ungdomarnas försäkringsskydd under praktiktiden. Det är angeläget att ungdomarna garanteras någon form av trygghet i anställningen.

Vilka åtgärder ämnar arbetsmarknadsministern vidta för att säkerställa att ungdomarna inom ramen för ungdomspraktiken garanteras ett bra försäkringsskydd?

1991/92:620 av *Inga-Britt Johansson* (s) till kulturministern om väntetiderna vid flyktingförläggningarna:

De långa väntetiderna vid flyktingförläggningar har nu medfört att självmordsförsöken ökat dramatiskt. Enligt uppgifter i massmedia har inte mindre än åtta personer på kort tid försökt begå självmord vid förläggningen i Kramfors. Situationen är likartad på flera håll. Tillgången på vårdplatser räcker inte längre till.

Vid flera förläggningar anser både personal och flyktingar att de som vistats länge i landet nu får vänta till förmån för senare hitkomna för att man skall kunna visa en snabbare hanteringstid.

Avser ministern att vidta några speciella åtgärder för att rätta till situationen?

1991/92:621 av *Sten-Ove Sundström* (s) till statsministern om interpellations- och frågedebatterna:

Man kan överse med att Sveriges statsminister i en för regeringen pressad situation anser sig behöva rikta häftiga angrepp mot riksdagsmän från oppositionen. Däremot är det allvarligt om regeringschefen medverkar till att skapa en föraktfull inställning till sådana viktiga demokratiska instrument i den svenska författningen som frågor och interpellationer i Sveriges riksdag. När riksdagsmän från Norrbottens län ställt ett 25-tal frågor och interpellationer väljer statsministern att uttala sig som om fråge- och interpellationsdebatter inte skulle ha någon betydelse i den svenska demokratin.
Därför vill jag fråga:

Är statsministern beredd att ompröva sin negativa inställning till interpellations- och frågedebatter i riksdagen?

1991/92:622 av *Bruno Poromaa* (s) till statsministern om riksdagsarbetet:

Statsminister Carl Bildt är en sällsynt gäst i Sveriges riksdag. Det har tyvärr också kommit fram att statsministern inte heller på annat sätt håller sig väl informerad om debatterna i riksdagen. Eftersom det i en parlamentarisk demokrati är en allvarlig svaghet med en statsminister som har dåliga kunskaper om vad som förekommer i riksdagen vill jag fråga:

Vad tänker statsministern göra för att i fortsättningen hålla sig bättre informerad om riksdagsarbetet?

1991/92:623 av *Jan Backman* (m) till jordbruksministern om livsmedelslagstiftningens konkurrenshämmande effekter:

En väl utvecklad konkurrens är en av de viktigaste faktorerna för att hålla priserna nere. På livsmedelsområdet betyder det ofta att importerade varor måste kunna nå de svenska konsumenterna. Situationen blir något paradoxal när en livsmedelshygienisk regel kan användas för att stoppa importen av ett pulver för framställning av chokladdryck därför att det är tillsatt ett antal harmlösa vitaminer, speciellt som importören inte haft för avsikt att utnyttja vitaminiseringen i sin marknadsföring.

Vilka åtgärder avser jordbruksministern vidta för att livsmedelslagstiftningen inte skall få konkurrenshämmande effekter av det slag som ovan redovisats?

1991/92:624 av *Anita Modin* (s) till statsrådet Ulf Dinkelspiel om EG och det svenska snuset:

I NU:s betänkande 1990/91:47 gav utskottet regeringen ett uppdrag beträffande de handelshindrande och diskriminerande effekter som skulle kunna uppkomma med det förslag och den diskussion som förekommer inom EG gentemot marknadsföring och försäljning av det svenska snuset. Enligt uttalanden i pressen tycks regeringens ambitionsnivå vara att försöka utverka ett nationellt undantag genom förhandlingar. Riksdagsbeslutet innebar att regeringen skulle "med kraft verka för att EG skall avstå från att genomföra det förslag som nu prövas".

Med anledning härav vill jag fråga:

Avser den nuvarande regeringen att fullfölja det uppdrag som riksdagen gav förra året?

1991/92:625 av *Göthe Knutson* (m) till försvarsministern om säkerhetsåtgärder vid försvarsmaktens vapenförråd:

Den omfattande vapenstölden i Botkyrka visar att inte ens de "stöldsäkra" militära mobförråden är säkra förvaringsplatser för vapen. Försvarsministern aviserade på onsdagen ett regeringsuppdrag till ÖB om översyn av systemet. Det är bra att så sker. Frågan är nu vilka säkerhetsåtgärder som kan vidtas i avvaktan på att ÖB gjort en översyn? Sannolikheten är stor för att den "lyckade" stöldkuppen i Botkyrka inspirerar till fler inbrott i mobförråd där vapen förvaras.

Av allt att döma är det ett misstag att ha placerat militära vapenförråd avsides från bebyggelse. I syfte att förhindra fler inbrott bör försvarsmakten, enligt min mening, omgående organisera någon form av bevakning samt visitationer av mobförråden.

Vilka tillfälliga säkerhetsåtgärder är försvarsministern beredd att – utöver uppdraget till ÖB – vidta i avvaktan på de förändringar som blir följden av ÖB:s förslag?

13 § Kammaren åtskildes kl. 18.18.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 5 § anf. 37 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m.8 § anf. 62 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Karlsson

Innehållsförteckning

Torsdagen den 2 april

1 § Justering av protokoll. 1
Talmannen (om voteringen)
2 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 1 april 1
Justitieutskottets betänkande JuU18
Justitieutskottets betänkande JuU19
Jordbruksutskottets betänkande JoU16
Näringsutskottets betänkande NU19
Näringsutskottets betänkande NU21
Näringsutskottets betänkande NU27
3 § Sjöfart m.m.. 3
Trafikutskottets betänkande TU24
Debatt
Jarl Lander (s)
Kenneth Attefors (nyd)
Bengt Hurtig (v)
Rolf Clarkson (m)
Beslut. 4
4 § De kyrkliga kommunernas uttag av skatt. 5
Skatteutskottets betänkande SkU18
Beslut. 5
5 § Skattepolitiken. 5
Skatteutskottets betänkande SkU20
Debatt
Anita Johansson (s)
Peter Kling (nyd)
Lars Bäckström (v)
Knut Wachtmeister (m)
Bengt Rosén (fp)
Bengt Dalström (nyd)
Dan Eriksson i Stockholm (nyd)
Anne Sörensen (nyd)
Harriet Colliander (nyd)
Beslut. 33
6 § Information från regeringen om de baltiska staterna. 34
Statsminister Carl Bildt (m)
Pierre Schori (s)
Daniel Tarschys (fp)
7 § Information från regeringen om regeringens nya kriminalpolitik 41
Justitieminister Gun Hellsvik (m)

Lars-Erik Lövdén (s)
Hans Göran Franck (s)
8 § Aktuell debatt: Kärnkraftens säkerhetsproblem. 50
Rolf L Nilson (v)
Miljöminister Olof Johansson (c)
(forts.)
Beslut om uppskjuten votering. 53
8 § (forts.) Aktuell debatt: Kärnkraftens säkerhetsproblem. 53
Göran Persson (s)
Christer Windén (nyd)
9 § Arvs- och gåvoskatt 65
Skatteutskottets betänkande SkU21
Debatt
Yvonne Sandberg-Fries (s)
Lars Bäckström (v)
Harry Staaf (kds)
Knut Wachtmeister (m)
Beslut skulle fattas den 8 april
10 § Indirekta skatter. 74
Skatteutskottets betänkande SkU22
Debatt
Bo Forslund (s)
Peter Kling (nyd)
Lars Bäckström (v)
Ivar Franzén (c)
Bengt Dalström (nyd)
Förste vice talmannen
Max Montalvo (nyd)
Beslut skulle fattas den 8 april
11 § Bordläggning 87
12 § Anmälan om frågor
1991/92:618 av Sten Svensson (m) om lönebidragsregler och arbetsgivare som inte tecknat kollektivavtal. 88
1991/92:619 av Sten Svensson (m) om ungdomspraktikplatserna och försäkringsskyddet. 88
1991/92:620 av Inga-Britt Johansson (s) om väntetiderna vid flyktingförläggningarna 88
1991/92:621 av Sten-Ove Sundström (s) om interpellations- och frågedebatterna 89
1991/92:622 av Bruno Poromaa (s) om riksdagsarbetet 89
1991/92:623 av Jan Backman (m) om livsmedelslagstiftningens konkurrenshämmande effekter 89
1991/92:624 av Anita Modin (s) om EG och det svenska snuset 89
1991/92:625 av Göthe Knutson (m) om säkerhetsåtgärder vid försvarsmaktens vapenförråd. 90

gotab 41253, Stockholm 1992